NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 30 גראָשען

22 זייטען

נייער פאָלקסבלאַט

14-טער יאָהרגאַנג | לאָדז, פרייטאָג פ׳ ויקרא ד׳ ניסן תרצ״ו | אדרעס: לאָדז, פּעטריקאָווער 21 טעל. 224-71 | Adres: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 106. | Łódź, Piątek, 27 marca 1936 | № 75

היינט — שחיטה-גזירה אין סענאַט

דאָס געזעץ וועגען מילך-האַנדעל נעכטען אָנגענומען געוואָרען

סיים בעשליסט פול-מאַכטען פאַר דער רעגירונג

וואַרשאַ, 26 (טעלעפאָניש)

אויף דער היינטיגער זיצונג פון סענאַט איז צווישען אַנדערע בעטראַכט געוואָרען דער געזעץ-פּראָיעקט וועגען דער אָרגאַניזאַציע פון מילך-האַנדעל. דאָס דאָזיגע געזעץ, וועלכעס ריהרט אָן פונקט אַזוי ווי דאָס שחיטה-געזעץ, טויזענדער יודען, איז די גאַנצע צייט, צוליב דער פליישׁ-גזירה, געווען פערדרוקט אין אַ ווינקעל, און סיי די יודישע פּאַרלאַמענטאַריער ווי אויך די יודישע עפענטליכקייט האָבען עס כמעט ווי נישט בעמערקט. דאָס געזעץ, וואָס זעהט פאָר דאָס איבערגעבען דעם גאַנצען מילך-האַנדעל צו די אַגראַר-קאַמערן, בעדראָהט די עקזיסטענץ פון טויזענדער יודען, וואָס פערנעהמען זיך מיט מילך-האַנדעל.

סענאַטאָר טראָקענהיים איז אַרויסגעטרעטען מיט אַ גרעסערער רעדע און האָט אַרייַנגעטראָגען אַ רייהע אויסבעסערונגען. ער האָט אָנגעוויזען, אַז פון נייעם סיסטעם וועלען נישט נאָר ליידען די יודישע הענדלער נאָר אויך די פּויערים. סענאַטאָר טראָקענהיים׳ס אויסבעסערונגען זיינען [illegible] אָפּגעוואָרפען געוואָרען און דאָס געזעץ איז אָנגענומען געוואָרען.

אויף דער היינטיגער זיצונג פון סענאַט וועט בעטראַכט ווערען די שחיטה-גזירה און דער פּראָיעקט וועגען די פולמאַכטען פאַר דער רעגירונג.

* * *

וואַרשאַ, 26 (טעלעפאָניש)

אויף דער היינטיגער זיצונג פון דער יוריד־ישער קאָמיסיע ביים סענאַט איז בעטראַכט געוואָרען די פראַגע פון די פולמאַכטען פאַר דער רעגירונג. די קאָמיסיע האָט אָנגענומען דעם פּראָיעקט אויס־שטרייכענדיג אָבער די אויסבעסערונגען פון סיים. צוליב דעם וואָס דער סענאַט וועט מסתמא אָנ־נעהמען דעם פּראָיעקט אין דער רעדאַקציע פון דער קאָמיסיע, וועט דער גאַנצער פּראָיעקט מוזען נאָך אַמאָל צוריקגעשיקט ווערען אין סיים.

טאָג-טעגליך

געענדערטע שטימונג אין ענגלאַנד

איינציגזיין קריסטאַליזירט זיך אויס דער פאַקט אַז היטלער׳ס לעצטע בריף פון דעם לאָקאַרנאָ-אָפּמאַך, וואָס געבען אַ שטויס פאָראויס דעם גע־דאַנק פון אָרגאַניזירען דעם שלום אין אייראָפּאַ אויפ׳ן יסוד פון אַן׳ענגער צוזאַמענאַרבייט פון די מערב-מלוכות. עס שיינט, אַז די ענגלישע רעגירונג איז ענדליך געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז עס איז אוממעגליך צו קומען צו אַ הסכם מיט נאַ־צי-דייטשלאַנד. אַ בעווייז דערצו איז די נעכטיגע דעבאַטע אין ענגלישען פּאַרלאַמענט, בעת וועלכער דער ענגלישער אויסערן-מיניסטער אידען האָט זיך שוין אָפען געשטעלט אויף דעם דאָזיגען שטאַנד־פּונקט. בעת דער דיסקוסיע האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז די שטימונג פון פּאַרלאַמענט איז גע־ווען אַ גאַנץ אַנדערע, ווי עס האָט געקענט אויסזעהן לויט די לעצטע פּרעסע-שטימונגען אין ענגלאַנד.

די פּלוצלונגע ענדערונג איז צו פערשרייבען אויף דעם חשבון פון דער האַרטנעקיגער שטעלונג פון היטלער׳ס שליח פאָן ריבענטראָפּ, וועלכער האָט נישט געוואָלט איינגעהן אויף קיין שום הנחה. עס האָט גאָרנישט געקענט אויפטון אידען, וועל־כער האָט זיך געגעבען די גרעסטע מיה אַרויס־צובעקומען פון ריבענטראָפּ, וועלכע עס איז הנחה. ווען דאָס האָט נישט געהאָלפען, האָט דער ענגלישער פּרעמיער באַלדווין איינגעלאַדען ריבענטראָפּ׳ן צו זיך אויף אַ פריהשטיק, און אונטער 4 אויגען גע־פאָדערט פון איהם, אַז היטלער זאָל מסכים זיין אויף די פאָדערונגען פון די לאָקאַרנאָ-מלוכות, ד. ה. איבערצושיקען דעם ענין אין האַאַגער טריבונאַל, בעזעצען די אויבער-ריין-סטרעפּע מיט ענגלישע און איטאַליענישע אָפּטיילונגען און נישט בעפעסטיגען די ריין-סטרעפּע. אָבער אויך באַלד־ווינס אינטערווענץ איז געבליבען אָהן ערפאָלג. ערשט נאָכדעם איז פאָרגעקומען די פּרינציפּיעלע אויפקלערונג פון אידענ׳ס עקספּאָזע אין פּאַר־לאַמענט.

עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז דער מנהג, וואָס איז איינגעפיהרט אין ענגלישען פּאַרלאַמענט, דאָס בעת אַן׳אויסערן-מיניסטער האַלט אַן עקספּאָזע, ווערט ער פריהער צוגעגרייט און צוטיילט צווישען די זשורנאַליסטען. דאָסמאָל נישט אָפּ־געהיטען געוואָרען. געשעהען איז דאָס צוליב דעם וואָס אידענ׳ס רעדע איז נישט פריהער צוגעגרייט געווען און נאָך מיט-צייט דעגען די בעזונדערע טיילען פון דער רעדע נישט געווען פעסטגעשטעלט.

[illegible]

ש.

מאָרגען — לעצטע זיצונג פון דער בודזשעט-סעסיע

וואַרשאַ, 26 (טעלעפאָניש)

היינט איז פאָרגעקומען אַ פּלענאַר-זיצונג פון סיים, אויף וועלכען עס איז בעטראַכט געוואָרען דער געזעץ-פּראָיעקט וועגען פולמאַכטען פאַר דער רעגירונג. די דאָזיגע זיצונג וועט אין די סיים-קו־לואַרען בעטראַכט אַלס אַ דראַמאַטישע. עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דער איצטיגער סיים האָט נישט קיין בולט פּנים. עס הויבען זיך שוין אָן אויס־צוטיילען פערשידענע פראַקציעס, אָבער בעת אין די פריהערדיגע סיימען האָט יעדע פראַקציע געהאַט אַ אויסגעשפּראָכען פּעסטען כאַראַקטער, ווייסט מען איצט נישט אויף וועלכער וועלט מען איז. אַ חוץ דעם איז נאָך פאַראַן אַ סך ווילדע דעפּוטאַטען און יעדער וויל ברענגען צום אויסדרוק זיין שטאַנד־פּונקט.

דעם פּראָיעקט פון די פולמאַכטען האָט רעפע־רירט דעפּ. שיקאָרסקי, וועלכער האָט אָנגעוויזען, אַז די איצטיגע פולמאַכטען זיינען די בעגרענעצטע בנוגע זייער אינהאַלט ווי אויך בנוגע דער צייט. ער בעט אָנצונעהמען די פולמאַכטען.

דעפּ. הוטען-טשאַפּסקי בעגרינדעט זיין אויסבעסערונג, וואָס איז אָפּגעוואָרפען געוואָרען דורך דער קאָמיסיע, אין וועלכער ער האָט ווידער אַרייַנגעטראָגען אין סיים אַלס אַ פאָרשלאַג פון די מינדערהייטען. די אויסבעסערונג בעשטעהט אין דעם, אַז פון געביט פון די פולמאַכטען זאָל אויס־געשלאָסען ווערען דאָס רעכט אַרויסצולעגען נייע פינאַנציעלע התחייבות׳ן.

דער וויצע-מאַרשאַל בירקאַ זאָגט זיך אַרויס גע־גען דער אויסבעסערונג פון דער קאָמיסיע. וויצע־מאַרשאַל פּאַדאָסקי ערקלערט, אַז ער וועט שטימען פאַר די אויסבעסערונגען.

מיט אַ שאַרפער רעדע געגען די פולמאַכטען איז

בלוטיגע געשעהענישן אין טשענסטאָכאָוו

אַ המון בעפאַלט דעם לאָקאַל פון אַרבייטס-פאָנד זעקס פערזאָן פערוואונדעט.

וואַרשאַ, 26 (טעלעפאָניש)

פּאַט האָט פערעפענטליכט פאָלגענדען קאָמו־ניקאַט וועגען די געשעהענישן אין טשענסטאָכאָוו. די סעקציע פון אַרבייטסלאָזע, וואָס איז אָרגאַ־ניזירט ביי די קלאַסען-פאַראייניגען אין טשענסטאָכאָוו איז לעצטענס אָרגאַניזירט [illegible] אונטער דער השפעה פון צווישענרעישע עלעמענטען און אין שייכות דערמיט האָבען זיי [illegible] געשטערט צו אַ [illegible] די אַרבייטסלאָזע [illegible] עקסצעסען. נעכטען אַרום 1 אַ זייגער האָט אַ גרופּע אַרבייטסלאָזע, צו וועלכע עס [illegible]

[illegible]

האָבען אָפּגעטעפּט עטליכע שאָסען אין דער לופטען. אויפפאָדערנדיג אָפּצושטעלען די רויבעריען און זיך צוזאַמענהאַלטען. די אָנפאַלער האָבען אָבער נישט געהערט די אויפפאָדערונג און זיי האָבען בעוואָרפען די פּאָ־ליציאַנטען מיט שטיינער און ציגעל, פערוואונדענ־דיג זיי. די פּאָליציאַנטען האָבען אין זעלבסטפער־טיידיגונג זיך געמוזט בענוצען מיט געוועהר. אַלס רעזולטאַט, פון וועלכען 6 אָנפאַלער זיינען פערוואונ־דעט געוואָרען. נאָכדעם ווי עס איז אָנגעקומען אַ פערשטאַרקטע פּאָליציי-אָפּטיילונג, איז דער המון אָהן [illegible]

[illegible]

אַרויסגעטרעטען **דעפּ. שטשעפּאַנסקי**. ער ער־קלערט, אַז דער איצטיגער סיים האָט אָנגעהויבען מיט פולמאַכטען און ענדיגט מיט פולמאַכטען. דער סיים האָט נישט קיין שום איניציאַטיוו.

אַ סענסאַציע האָט אַרויסגערופען די רעדע פון דעפּוטאַט **גען. זשעליגאָווסקי**. ער האָט באַלד אין אָנהויב ערקלערט, אַז ער וועט שטימען געגען די פולמאַכטען פאַר דער רעגירונג. ער גיט באַלד צו, אַז דאָס איז נישט דערפאַר, וואָס ער האָט נישט קיין צוטרוי צו דער רעגירונג, נאָר דערפאַר, ווייל עס ליידט דערפון דער פּרעסטיזש פון פּאַרלאַמענט. די פולמאַכטען, ערקלערט גען. זשעליגאָווסקי — וועלען גאָרנישט העלפען, אויב עס זיינען פאַראַן בלויזען איבער דער נאַציאָנאַלער פערטיידיגונג אָדער אין אַנ־דערע פראַגען. אויב מען וועט אונז דאַרפען זיינען מיר שטענדיג גרייט. מיר וועלען אַפילו נעכטיגען אין סיים, אויב דאָס וועט נויטיג זיין. מען דאַרף אָבער נישט מאַכען פון די פולמאַכטען אַ טראַגעדיע.

דער בלינדער דעפּ. וואַגנער זאָגט זיך אַרויס פאַר די פולמאַכטען. ער ערקלערט, אַז איהם איז אַלץ איינס צי עס איז אַ רעגירונג פון קאָשטשיאַלקאָווס־קי׳ן אָדער פון סלאַוועק׳ן, פון פּריסטאָר׳ן, אָדער קאָזלאָווסקי׳ן, אָדער יענדזשעיעוויטש׳ן.

אין דער דיסקוסיע האָט גענומען אַ וואָרט **דער פּרעמיער קאָשטשיאַלקאָווסקי**, וועלכער האָט צווישען אַנדערן אָנגעוויזען, אַז מיר לעבען איצט אין אַ צייט פון גרויסע ענדערונגען, וואָס עס ברענגט מיט זיך יעדער טאָג. די דאָזיגע פערענ־דערונגען פון דער לאַגע שאַפט ספּעציעלע אַרבייטס־בעדינגונגען.

די רעגירונג האָט נישט פרעה איינצופיהרען מיט דער הילף פון די פולמאַכטען, וועלכע עס איז נייט [illegible]

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

אונזער וואָרט

יודישער וועלט-קאָנגרעס

איבעראַל, אין דער גאַנצער וועלט, וואו עס געפינט זיך נאָר אַ יודישער קיבוץ ווערען גע־מאַכט פּאַרבערייטונגען צו דעם אַלוועלטליכען יו־דישען קאָנגרעס, וואָס דאַרף זיך צוזאַמענקומען שוין אין איניגע חדשים אַרום.

אויך ביי אונז אין פּוילען איז מען צוגעטרעטען פּאַרצובערייטען די וואַהלען צום קאָנגרעס. ביי די ברייטע יודישע מאַסען אין פּוילען איז דער גע־דאַנק וועגען אַ יודישען וועלט-קאָנגרעס געוואָרען אַזאַ זעלבסטפערשטענדליכע זאַך, אַז עס וואָלט, דוכט זיך, איבעריג געווען צו פערלירען נאָך אַ וואָרט וועגען דעם. האָבען דאָך די שרעקליכע איבערלעבענישען פון די יודישע מאַסען אין צענ־טראַל און מזרח-אייראָפּאַ אין משך פון די לעצטע פּאָר יאָהר קלאָר בעוויזען, ווי מיר האַלטען אין דער וועלט. די אויסראָטונגס-אַקציע וואָס איז אונ־טערגענומען געוואָרען מצד דעם נאַצי-רעזשים אין דייטשלאַנד, און וואָס האָט געפונען נאָכפאָלגער אויך אין אַנדערע לענדער, איז פיל שרעקליכער אין זיינע פאָלגען ווי בשעתו די יודען-פערפאָלגונ־גען אין צאַרישען רוסלאַנד. פּלאַנמעסיג אָרגאַ־ניזירט און מיט אייזערנער קאָנסעקווענץ אַדורכגע־פיהרט איז דער איצטיגער פערניכטונגס — קאַמף געגען די יודען אַ סך געפעהרליכער, ווי די ספּאָ־ראַדישע פּאָגראָם-אויסברוכען. סיסטעמאַטיש און מע־טאָדיש ווערען די יודען אָפּגעשניטען פון יעדער עקזיסטענץ-מעגליכקייט.

און דאָס שרעקליכסטע אין דער גאַנצער אַרבייט איז דאָס, וואָס דער קאַמף געגען יודען — למשל אין דייטשלאַנד — ווערט געפיהרט דורך אַ מעכ־טיגען רעגירונגס-אַפּאַראַט, וואָס האָט צו זיין דיס־פּאָזיציע אַ חוץ ריזיגע מאַטעריעלע מיטלען די צביעות׳דיגע „געזעצליכע" וועגען.

און וואָס האָבען מיר יודען אַקעגענצושטעלען אין דעם פערטיידיגונגס-קאַמף? וואָס האָבען מיר פאַר אַ מיטלען צו אונזער אָפּוועהר?

צושפּליטערט און דעזאָריענטירט, צושלאָגען און צוקלאַפּט אויף צעהנדליגער פּאַרטייען און ריכ־טונגען. עס איז דעריבער נויטיג אַ כח, וואָס זאָל אָרגאַניזירען מעהר-יעניגער אַ ווידערשטאַנד.

און אַזאַ כח דאַרף און מוז ווערען דער גע־פּלאַנטער יודישער וועלט-קאָנגרעס, וועלכער וועט קאָנסאָלידירען דאָס הילפס- און רעטונגס-ווערק פאַר די יודישע מאַסען אין צענטראַל- און מזרח-אייראָפּאַ. אַנ׳אַקציע, וואָס קען נישט אָפּגעלעגט ווע־רען און מוז פערמאָסטען ווערען אויף אַ ברייטען מאַסשטאַב, וואָס קען אַדורכגעפיהרט ווערען נאָר דורך דער קאָלעקטיווער אָנשטרענגונג פון אַ גאַנץ פאָלק.

[illegible]

ס.

קיינער טאָר זיך נישט אָפּזאָגען! די אויסערגעוועהנליכע זאַמלונג אויף יום-טוב

פאַר די אָרימסטע אין די טעג פון 29-טען, 31-טען מערץ און דעם 1-טען אַפּריל מוז געבען דעם בעסטען רעזולטאַט!

דאָס איז נישט קיין צוואַנג — נור אַן אַפּעל צום געוויסען פון דער לאָדזשער געזעלשאַפט!

כשר לפסח

די בעוואוסטע יודישע
שאקאלאד-פאבריק
„ג. ל. פ."
שאקאלאד, קארמעלען כשר לפסח
מאכט בעקאנט איהרע ג' קונדשאפט, אז צום בעפארשטעהענדן פסח איז זי פארזעהן מיט א רייכן אויסוואהל פון פארשיד.

„ZŁOTY RAJ"
אינהאבער: ש. האלפעריז.
פערמויף-שטעלן:
פילסודסקעגא 50
זאוואדזקא 11
שרודמיעסקא 7
שטייט למהדרין מן המהדרין

בעמערקונג: דאס גאנצע ווערט אויסגעארבייט בהכשר גמור אונטער השגחה פון אנשים כשרים ונאמנים.

כשר לפסח ... הורט או... דעטייל

מאדערנע דאמען-שיך
אין גוטע קוואליטעט בעקומט מען נור ביי
A. Ogórek
Łódź, Zawadzka 11
tel 202-86
בעמערקונג: א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער-שיך

א בשורה טובה פאר דער לאדזער יוד. בעפעלקערונג!
עכט אריגינעלע ארץ-ישראל-ווין אויף פסח
פון די נייע יודישע ישיבות פון די אויסדערוועהלטע בעסטע קוואליטעטן מיט דער שוץ-מארקע „קרית ענבים"
האט שוין אימפארטירט קיין פוילען
די קראקאווער אימפארט-געזעלשאפט א. ג.
„Zjednoczenie Importerów Win"
און געפינט זיך אין פערקויף אין לאדז אין די בעסטע ווײן-האנדלונגען.
בעמערקונג: גיט אכטונג אויף די שוץ-מארקע „Kiriat Anawim"
1% פון אומזאץ איז בעשטימט לטובת קרן קימת לישראל.

די מצות
פון דער מעכאנישער בעקעריי
פון דער בעוואוסטער צוקערניע
ג. ווײנבערג
38 פיעטריקאווער 38
טעל. 143-82
מאכט בעקאנט דער ג. קונדשאפט, אז די מצות ווערן אויסגעבאקען פון בעסטען ווייצען-מעהל, וואס געפינט זיך אונטער דער השגחה פון הרב יצחק יהודה גלי-צענשטיין און צוליב די קאלאסאלע בע-שטעלונגען, ווערט געבעטען, וואס פריהער צו קומען נאך מצות. כדי אזוי ארום צו קענען לויט'ן וואונש צופרידענשטעלען.
קאנקורענץ פרייזען.
בעמ.: די מצות און מצה-מעהל זענען געפאקט און פערזעהן מיט מיין פירמע. עס איז אויך שוין צו בעקומען יום-טוב'דיגע מאקאראן

גאנץ לאדז האט זיך שוין איבערצייגט
אז די בעסטע. שענסטע. עלעגאנטסטע
— און —
ביליגסטע
שיך

בעקומט מען נור אין דער לאנגיעהריגער בעוואוסטער פירמע
פ. קירשטיין,
לאדז, 8 פאמארסקא 8
איך בעזיץ צום איצטיגען פריהלינג און זומער-סעזאן א גרויסן אויסוואהל פון מענער. דאמען און קינדער-שיך.
מיט אכטונג פ. קירשטיין
לאדז, פאמארסקא 8.
אייגענע אויסארבייטונג! רעיעלע בעהאנדלונג!

ווײן אויף פסח
ווי אויך אלע אנדערע געטראנקע
גוט און ביליג
צו בעקומען אין דער בעקאנטער
ווײנהאנדלונג פון
ע. שיכיער
איגה.: ישראל שיכיער
לאדז, פולנאצנא 1, טעל. 107-84

ההסתדרות „החלוץ" בפולין סניף בלודז. | זאל „הזמיר" אל. קושטשיושקי 21.
מארגען שבת. ד. 28 ד. ח. 8 אוונט קומט פאר
א פייערליכע אקאדעמיע
געווידמעט די קרן-החלוץ-אקציע אין לאדז.
עס בעטייליגען זיך די ה"ה:
ד"ר יצחק שיפער (ווארשא),
ד"ר א. טארטאקאווער. ד. ראבין (א"י).
א. ביאלאפאלסקי.
בילעטען צו בעקומען אין אלע ציוניסט. ארגאניזאציעס.

מודעה מהרבינאט ווענען זאלץ
אזוי ווי מיר זענען ערפאהרען יעצט נאך מעהר דאס ביי זאלץ אויף פסח מוז מען האבען א שטרענגע השגחה אין דער קאפעלניע ווען די ארבייטער שיטען דאס זאלץ און ביי דעם פיהרען צום פערלאדענען איז אויף יו"ט נישט גענוג בלויז נאך צוצוזעהן דעם וואגאן, האבען מיר דעריבער געשיקט איין איש נאמן, וועלכער האט אכטונג גע-געבען אויף אלעם ביז עס איז פערלאדענט געווארען און פלאמ-בירט דעם וואגאן און אין לאדז איז עס נאך געזעהן געווא-רען דורך דעם היגען ראבינאט און יעדער זאק זאלץ איז פערזעהן מיט דעם סטעמפעל פון ראבינאט. אלס דען ווער עס וויל נזהר זיין פון איין משהו חמץ זאל נישט קויפען אויף קיין הכשרים נאר ער זאל זעהן, צי דער זאק האט א פלעטיל מיט דעם סטעמפעל פון דעם היגען ראבינאט צו בעקומען אין דער לאדזער הורטאווניע:

ב"ה
עסט נישט קיין חמץ בפסח!
עס ווערהאגט דאס יודישע הארץ צוזעהענדיג דאס מורא'דיגע הפקרות וואס הערשט ביי מצות, ווי טאג-טעגליך ווערט אריינ-געפיהרט אין לאדז מצות חמוצות פון די היגע אומגע-כשר'טע בעקעריי פון יעקל ראלניק, די מצות זענען ממש חמץ גמור און עסען זיי אין פסח איז א חשש כרת ר"ל, די מצות געפינען זיך אויך אינם געוועלב מרדכי גבאי'ס גאס 8 א. אנד. ערטער, חוסו נא על נפשותיכם ועל ביתכם, האט רחמנות אויף אייער לעבען און אויף אייערע קינדער נישט אריינצו-נעמען די מצות און רייבעכץ אין אייערע שטובען.
משה יהודה קערשענבוים
אבד"ק ווישניאווא-גורא והגליל.

דעם ג' וויצע-פרעזעס פון אונזער פערוואלטונג ה'
ד"ר ב. קיאק
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל צום טויט פון זיין
פאטער
די פערוואלטונג פון „נותן-לחם"

דעם פריינד ד"ר ב. קיאק צום טויט פון זיין
פאטער
דעם טיפסטען מיטגעפיהל.
מאנ. מ. באלבערישסקי און פאמיליע.

ווירכטיגע איבערראשונג פאר לאדז און פראווינץ!
די בעקאנטע הוט-פירמע
„Szerlauns"

(אינה.: אבראמאוויטש)
10 פיעטריקאווער 10
טעל. 231-09
טיילט מיט דעם געעהרטען פובליקום, אז צום בעפארשטעהענדען יום-טוב עמפפעהל איך א גרויסען אויסוואהל פון אלערליי יודישע טובענע און סאמעטענע היטלער
פון די בעסטע קוואליטעטן אויך הערן-היטען מארקע Hückel
און פון אנדערע ערשטקלאסיגע פירמען. ביליג און רעיעל!
בעפאהר איהר געהט קויפען קומט צו אונז זיך איבערצייגען.
געדענקט די אדרעס! שבת איז דאס געשעפט געשלאסן.

ברוך הבא!
די ליפווישע מצות מיט'ן מצה-מעהל זענען דא!
העל, שיין, טרוקען, פון לוקסוסאווע מעהל מיט א הכשר פון ראבינאט כשר לחג הפסח אפילו למהדרין מן המהדרין צו בעקומען צו מעסיגע פרייזען אין דער בעוואוסטער שפייז-פירמע
ה. פיאטרקאווסקי
סטארי רינעק 10, טעל. 152-54 און 220-92.

מיין טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס מיין פריינד
ד"ר ב. קיאק
צוליבן טויט פון זיין
פאטער
פיאטר כארי און פאמיליע.

קמח של פסח
תחת השגחת הראבינאט דפה לאדז!
די איינציגע מיהל אויף לאדז איז שוין גע'כשר'ט אונ-טער דער שטרענגער אויפזיכט פון היגען ראבינאט. אונזערע ג. קונדען וועלען זיך ווידער איבערצייגען, אז דאס שענסטע און בעסטע זעקעל מעהל אויף מצות בעקומט מען נאר ביי דער פירמע
„עלעקטראמלין"
לאדז, זאקאנטנא 47, טעל. 147-40
וועלכע איז פעראנטווארטליך פאר די רעיעלע און פינקטליכע ליפערונג. פערקויפט אייך נישט אויף די פראווינצער מציאות, וואס שטעלען אייך צו מעהלען, וואס אויף חמץ קען עס נישט גילטען פאר גריזען-מעהל און פאר דעם גראשען ביליגער בייס איינקויף דערלעגט איהר מעהר ביי דעם מצות-פערקויף. נאר קומט שוין און בעשטעלט פערזענליך אדער דורך טעל. 147-40.
די איינציגע מיהל שוין גע'כשר'ט.
בעמערקונג: די ליפערונג פאר דער פראווינץ קומען מיר נאך די פערלאנגען אין קויפער. מיט אכטונג
Firma „Elektromłyn"
Łódź, Zakątna 47, tel. 147-40.

דאס בעוואוסטע
טוך און קארט-געשעפט פון
M. TAZBIR
לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 226-39 פראנט 11 שטאק
טיילט מיט, אז צום קומענדען פריהלינג-סעזאן בעזיץ איך אויך לאגער א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע און מאדערנסטע
הערען און דאמען-שטאפען
פון די בעסטע בעליצער און טאמאשאווער סחורות
צו די ביליגסטע פרייזען
ספעציעלער אויסוואהל פון רעשטען וואס מען פערקויפט מיט 30% ביליגער
געדענקט די אדרעס!
רעיעלע און סאלדע בעהאנדלונג!

P. Dr. NATANOWI KIJAKOWI
z powodu zgonu
B. P. OJCA JEGO
serdeczne współczucie składa
Zarząd Świetlicy „Grona-Młodzieży"
przy Stow. „Nesen-Lechem" w Łodzi.

מיין טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס דעם ה'
ד"ר ב. קיאק צוליבן טויט פון זיין
פאטער
ל. ניימאן און פאמיליע.

קאלאניען-מין. האט נישט איבערצייגט
וועגען דער נויטווענדיגקייט פון לעגיסלאטיווע-ראט

לאנדאן, 26 (יט"א טעלעגראפיש)

די לעצטע גרויסע דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט וועגען לעגיסלאטיוו-ראט, האט גע-פירט צו אפקלאנג אין דער פרעסע, און ווערט שטארק קאמענטירט. אין אלגעמיין הערשט די איבערצייגונג, אז דער קאלאניען-מיניסטער האט נישט בעוויזען צו איבערצייגען די דרינגליכקייט פון דער באלדיגער פראקלאמירונג פון לעגיס-לאטיוו-ראט.

דער „טיימס" האט פארעפענטליכט א נ'ארטי-קעל, אין וועלכען ער זאגט זיך ארויס געגען לעגיס-לאטיוו-ראט.

רעזאלוציע וועגען לעגיסלאטיוו-ראט
אויף דער קומענדיגער זיצונג אין לארדען-הויז

לאנדאן, 26 (יט"א טעלעגראפיש)

דער בעקאנטער ענגלישער פאליטיקער לארד לאריאן האט אנגעקינדיגט, אז אויף דער קומענ-דיגער זיצונג אין לארדען-הויז דעם 2-טען אפריל, וועט ער אריינטראגען א רעזאלוציע וועגען לעגיס-לאטיוו-ראט, אז דאס געזעץ זאל נישט אנגענומען ווערען אהן א פריהערדיגער אפשטימונג אין פאר-לאמענט.

יודען אין פאמערן שיקען א פעטיציע צום מין.-ראט
אפצושאפען די אויסבעסערונג צום שחיטה-געזעץ. וואס מאכט זיי אונמעגליך צו עסען כשר פלייש

ווארשא, 26 (יט"א טעלעפאניש)

אין שייכות מיט דעם סיים-בעשלוס וועגען דער שחיטה, איז אין טארן פארגעקומען א קאנ-פערענץ פון די קהלות אין פאמערן. ס'איז בעשלאסען געווארען צו שיקען א פעטיציע צום מיניסטארען-ראט און בעטען אפצושאפען די אויסבעסערונג צום פונקט 5 פון געזעץ, וואו עס רעדט זיך וועגען דעם, אז אין די שטעט, וואו ס'איז נישטא קיין 3 פראָ-צענט יודען, איז די שחיטה איבגאנצען פארבאטען. היות וי אין די שטעטלעך פון יענעם קאנט זענען דא שטעט, וואו ס'געפינען זיך נישט קיין 3 פראָ-צענט יודען, וועלען זיי אזוי ארום בעראובט ווע-רען פון דער עלעמענטארער רעכט צו געניסען פון כשר פלייש. דער מיניסטארען-ראט ווערט דערום געבעטען מבטל צו מאכען די דאזיגע אויסבעסערונג.

די בערלינער יודישע קהלות האבען נישט געגעבען קיין הסכמה
אויף שחיטה דורך בעטויבונג-ענטפער דעם מיניסטער פאניאטאווסקי

בערלין, 26 (יט"א טעלעגראפיש)

אין צוזאמענהאנג מיט דער ערקלעהרונג פון אגראר-מיניסטער פאניאטאווסקי, אז אין בערלין זענען דא צוויי יודישע קהלות, וואס זענען מסכים אויף שחיטה דורך בעטויבונג, טיילט מען דעם יט"א פארשטעהער אין בערלין מיט: אז אין בערלין זענען פארהאן צוויי קהלות: איינע אנ'אלגעמיינע, און איינע אנ'ארטאדאקסישע. אבער ביידע קהלות האבען אזא בעשלוס פאר דערלאזען שחיטה דורך פריהערדיגער בעטויבונג, נישט אנגענומען.

די ערקלערונג פון מין. פאניאטאווסקי שטיצט זיך מסתמא פון נישט-מאסגעבענדע קוועלען.

אגודת ישראל פאר דעם יודישען וועלט-קאנגרעס
אבער נישט דורך וואהלען

ווארשא, 26 (יט"א טעלעפאניש)

די „אגודת-ישראל" האט פארעפענטליכט א קאמוניקאט, אין וועלכען ס'ווערט ערקלעהרט, אז אגודת-ישראל איז פאר שאפען א פאליטישע רעפּ-רעזענטאנץ פון יודענטום, ס'איז אבער נישט נע-ויטיג, אז די רעפרעזענטאנץ זאל צוזאמענגע-רופען ווערען דורך וואהלען, ווייל וואהלען זענען שעדליך, בעזונדערס אין פוילען. זי לעגט דערום פאר, אז ס'זאל אויסגעארבייט ווערען א פער-שטענדיגונגס-ליסטע פון די פארטייען.

* * *

ווארשא, 26 (יט"א טעלעפאניש)

אויף דער זיצונג פון דער קהלה-פערוואל-טונג איז אנגענומען געווארען א בעשלוס, צוצושיקען פארטרעטער אויף דער לאנד-קאנפערענץ וועגען דעם יודישען וועלט-קאנגרעס.

דער שחיטה-געזעץ שטיצט זיך אויף די פרינ-ציפען פון גלייכהייט און טאלעראנץ
אזוי ערקלערט דער פוילישער אמבאסאדאר אין וואשינגטאן

וואשינגטאן, 26 (יט"א טעלעגראפיש)

דער פוילישער אמבאסאדאר האט אין אנ-ענטפער צום יודיש-אמעריקאנער קאמיטעט ער-קלעהרט, אז דאס שחיטה-געזעץ אין פוילען שטיצט זיך אויף די פרינציפען פון גלייכהייט און טאלע-ראנץ. דאס געזעץ בעציעהט באר צו רעגולירען די אומנארמאלע לאגע אין דער פלייש-אינדוסטריע און אין האנדעל אין פוילען.

אלג. יודישער ארבייטער-בונד „בונד" אין פוילען, לאדזשער ארגאניזאציע.

אַ גרויסער מאסן-מיטינג
די לאגע פון די יודישע פאלקס-מאסן אין פוילען

מארגען, שבת, דעם 28-טען מערץ, 4 נאכמ.
קומט פאר אין ענגלישען זאל צל. 1 מאי 2

ארויסטרעטען וועלען די חברים: ש. מילמאן, ס. גוטקאוויטש, א. לערמער, ב. וויראוווסקי און אפרים זעלמאנאוויטש.

בילעטען צום פרייז פון 20 גר. שוין צו בעקומען.
לאדזשער קאמיטעט פון „בונד".

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאך איך בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז
עכטע דינע פינסקער מצות
פון לוקסוס-מעהל איז צו בעקומען
זאוואדזקא 16a ביי מ. נאווארסקי
ווי אויך אין דער פיליע
11 לעגיאנוב 11
קומט און איבערצייגט אייך! —::— רעיעלע בעהאנדלונג!

אַכטונג, קאנקורענץ-פרייזן!
הערען-שניידער-מייסטער
א. ח. קוטשינסקי,
13 נארוטאוויטשא 13
קוועך אפיצינע, 1-טער שטאק, טעל. 90-247
מאכט בעקאנט, אז צום פריהלינג און זומער-סעזאן ווערען אנגענומען אלערליי בעשטעלונגען פון אייגענע און אנגעטראגענע סחורות
מיט די נייעסטע מאדעלען.
ערשטקלאסיגע ארבייט! מעסיגע פרייזען!
בעמ.: גרויסער אויסוואהל פון סחורות
קומט און איבערצייגט אייך!

וועך מיט פרעמדע אלט-אויסגעבאקענע מצות!
דערמיט מאך איך בעקאנט דער יודישער בעפעל-קערונג, אז די גוט-בעקאנטע נייעסטע מעכאנישע בעקעריי פון
מרדכי יעלען
אל. קאשטשושקי 11
פיליע פיעטריקאווער 24, טעל. 46-173
האט שוין אנגעהויבען צו באקען לויט'ן הכשר און אונטער דער שטרענגער השגחה פון יאנאווער רב איהרע גוט-בעקאנטע פון יעדען יאהר
שטרענג כשר'ע מצות
אין דער שענסטער בעקעריי פון אלע לאדזער מצה-בעקערייען און פון די בעסטע קוואליטעטען מצהל.
די ג' קונדשאפט ווערט געבעטען צו ווענדען זיך וואס פריהער מיט די בעשטעלונגען, כדי צו קענען אלעמען צופרידענשטעלען. רעדוצירטע פרייזען! פרימא מצה-מעהל אויף הורט און דעטייל!
קומט און איבערצייגט אייך!

שפארט געלד
דורך קויפען רעיעלע סחורה
צו די ביליגסטע פרייזען
לאזט זיך נור ביי דער פירמע
„בארון"
לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 58-210
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעיעלע קוועלע
פון גוטע קידוש-ווייך
אין די געשמאקסטע מעלעסיגער, אונגארווייכען, ווי אויך אלע סארטען
ליקער, בראנפען'ס און מעהד

PENSJONAT
WOJDYSŁAWSKICH
w KOLUMNIE
ul. Pałacowa 6
עמפפעהלט שעהנע זוניגע צימער, מיט אלע בעקוועמליכקייטען.
נעהמט שוין אן בעשטעלונגען
אויף פסח
שטרענג כשר'ע קוך!
זעהר מעסיגע פרייזען!
אינפארמאציעס אויפ'ן ארט אדער אי לאדז ביי פוטערמאן, פיעטרי-קאווער 54, טעל. 54-106
פון 2—3 מיטאג.

ווער ס'וויל בעקומען
מצות
שיינע און דינע פון די בעסטע מעהלען ווי אויך מצה-מעהל איז צו בעקומען אין מיין לאנגיעהריגע מצה-בעקעריי
פיעטריקאווער 166,
מיצענמאכער און זעליגמאן!

רייבעכץ
ווּאצלאווקער
העל, שליך און טרוקען
מיט א הכשר צו בעקומען ווי אלע יאהר ביי דער פירמע
ברייטשטיין און ראזענפעלד
צו די ביליגסטע פרייזען
Łódź, Kościelna 3, front
Tel. 119-32.

דובנער
מאשין-מצות
ביי „CENTROSPED"
לאדז, פיעטריקאווער 33
עמפפעהלט דינע מאשין-מצות פונ'ם בעסטען קוואליטעט לוקסוסאווע מעהל - צו האנקורענץ-פרייזען
קומט און איבערצייגט אייך!

צו דער פייערליכער ערעפנונג פון נייעם לאקאל-אמבולאטאריום ביים פעראיין „לינת משמורים" ווינשען מיר דעם חשוב'ען פרעזעס
ה' בנימין שער
לאנגע יאהרען פון פרוכטבארע ארבייט לטובת דער ארימער יוד. בעפעלקערונג.
משה סירשטיין,
לייבל סוטשינסקי.

פאר גארד,
ביזשוטעריע
און לאמבארד-סוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
איזידאר פיאלקא
פיעטריסאווער 7.

מיין חשוב'ן פריינד מאיר קאלישער און פאמיליע צו-ליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליכען פאטער
נ"ע פישעל קאלישער
דריק איך אויס מיין טיפסטען מיטגעפיהל
רוזשקא וויזדראוויטש
וואלף איצקאוויטש

Warszawiak i Gurman
dawn. **„ĆMIELÓW"**
Warszawa, Zimna 3, tel. 595-81. :: Łódź, Piotrkowska 31, tel. 156-89.
פּערקויף פון גלאז, פּאָרצעלאַן און קרישטאַל
פאָדערט אין אַלע גלאָז-געשעפטן די אויסאַרבייטונגען פון J. STOLLE „Niemen"
הורט און דעטייל!
J. STOLLE „Niemen" אויסשליסלעכער פערקויף פון די אויס-אַרבייטונגען פון די גלאָז-הוטעס
הורט און דעטייל!

צו דער חתונה פון פרל.
ראשקע הויפּמאַן
מיט ה' **שמואל בוראַקאָווסקי**
ווינשן מיר דעם יונגען פּאָרפּאָלק און זייערע עלטערן, אונזערע חשוב'ע מיטגלידער, דעם הערציגסטן מזל - טוב.
די פערוואלטונג
פון קעלבער-שעכטער-פעראיין
און שעכטער - הורטאָווניקעס
אין לאָדז, פּאָדוּשעטשנאַ 10.

מזל-טוב!
את חברינו
מר **יהודה ארי' גוטגלד** נ"י
לארושיו את
מרת **מיחלה ווינברג** תחי'
מברכים בברכת מזל-טוב
שלמה משה ברלינר
יעקב ווינקרנץ

שולחים אנחנו בזה את ברכתנו ברכת מזל-טוב
למשפחת ליברמן
לנשואת אהובי
מר **דוד** נ"י
ע"ז מרת **אסתר** למשפחת **געליבטר**
יהודה פינגולד ורעיתו.

צו דער פערלאָבונג פון
הערשעל ליבערמאַן
מיט פרל. **שרה פיש**
ווינשט א הערצליכען מזל-טוב און גליקליכע צוקונפט
יודל גוטגאָלד און כלה

את ידידנו הנ' מר
יהודה ארי' נ"י גוטגלד
לארושיו העלמה מרת
מדזי וינברג
מברכים בברכת מז"ל
יעקב דרמבום
יצחק דרמבום

Z intencji zaręczyn p.
Cesi Turobinerówny
z p.
H. Kuchcikiem
życzą wiele szczęścia
Klajnbaumowie.

פישל שטאַרק
שולמית יאַקובאָווסקי
פערלאָבט
לאָדז אין מערץ 1936
גלייכצייטיג מעלדען מיר, אַז אויף אונזער פערלאָבונג איז געזאַמעלט געוואָרען 10 זל. מיט 20 גר. פאַר פשיטיק דורך ה' יהושיע גליקסמאַן. 6839

צו דער חתונה פון אינזער ליבען ברודער ה'
עליאש אייכלער
מיט פרל. **עדזשא רזשעזשינסקא**
ווינשען מיר א הערציגען מזל-טוב און א גליקליך צוזאַמענלעבען.
ברידער און שוועסטערן
אייכלער.

צו דער פערלאָבונג פון מיין פריינד
יהודה לייב גוטגאָלד
מיט פרל.
מאַדזיא וויינבערג
ווינש איך א הערציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט 3882
סאַלעק סענדראָווסקי

בעקאַנטמאַכונג
עס ווערט ערעפענט דער מאָדערן-איינגעאָרדענטער
PENSJONAT
„ROGOZYKA"
ווישניאָווא-גורא, טעל. 14,
וועלכער געפינט זיך אין פּאַלאַץ פון ה' זייבערט בע-זיצט שעהנע זוניגע צימערן מיט אַלע בעקוועמליכקייטען ווי אויך טעראַסע, פלאַזשע און באָדע-צימער. טעג-ליך ראַדיאָ-קאָנצערטען, געשמאַקע כשר'ע קוך בעשטעלונגען אויף פסח ווערען שוין אָנגענומען. אינפאָרמאַציעס אויפ'ן אָרט ווי אויך טעלעפאָניש.
N. ROGOŻYK מיט אַכטונג 9886

אליעזר עלבוים
רוטא גוטמאַן
צו זייער חתונה — א הערציגען מזל-טוב
י. אבערזשאַנעק.
פ. וויינטרויב.
ב. זילבערבערג.
ל. רעזניק.

Z intencji zaślubin brata i szwagra naszego
p. **Eljasza Ajchlera**
z p. **Edzią Rzezińską**
życzymy dużo szczęścia i różowej przyszłości.
Brat **Wolf Ajchler** z żoną

Z intencji zaślubin brata mego
p. **Eljasza Ajchlera**
z p. **Edzią Rzezińską**
życzę wiele szczęścia na nowej drodze życia.
Brat **Izak Ajchler**
z narzeczoną.

צו דער פערלאָבונג פון ה'
יודעל גוטגאָלד
מיט פרל.
מאַדזיא וויינבערג
ווינשט א הערציגען מזל-טוב
פאַמיליע גראַסמאַן

כשר | דער בעוואוסטער | כשר
כשר'ער פּענסיאָנאַט
„ELIDA"
אין פּאַדעמביע, ווילאַ „גראַנד"
Tuszyn 2. טעל.
נעהמט שוין אָן אויף פסח געסט
און עמפפעהלט שעהנע, זוניגע צימערן מיט עלעקטריש ליכט, צענטראַל-בעהייצונג, קאַנאַ-ליזאַציע, פליסענד וואַסער, באָדע-צימער, ראַדיאָ, טע-לעפאָן אויפן אָרט — פערשיד. פערוויילונגס-פּלעצער
מיט אַכטונג אינה.: **ש. לובינסקי**

צו דער פערלאָבונג פון אונזער געערטען פריינד
יהודה לייב גוטגאָלד
מיט פרל.
מאַרזיא וויינבערג
ווינשען מיר זיי א הערצליכען מזל-טוב 3887
געברידער גאָלדבערג

Zakład Zduński
JAKÓB BIAŁY

איז געוואָרען איבערטראַגען אויף
220 פּיעטריקאָווער 220
געוועלב, טעל. 173-80.
ס'ווערען אָנגענומען זעמטליכע אַרבייטען, דאָס האָט א שייכות מיט דער זדון-אַרבייט. — מאָדערנע-אייוועס און קוכען צו בעזיכטיגען אויפ'ן אָרט. אייוועס און קוכען **שאַמאָטאָווע** צום איבערטראַגען און ערשטקלאַסיגער אויספיהרונג אויף לאַגער. פרייזקוראַנטען אויף וואונש.
גרינדונגס-יאָהר 1910.

Z intencji zaręczyn brata mojego i kolegi naszego
Feliksa Sztarka
z p. **Sabiną Jakubowska**
życzymy wiele szczęścia na nowej drodze życia.
Izaak Sztark
Jakób Grosman z żoną
Pinkus Zandberg

מזל-טוב
צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינד
עמנואל ראָזענבלום
מיט פרל.
עטקא גאָלדבערג
ווינשען מיר א הערציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט
משה און יצחק בעלשיצקי

פּענסיאָנאַט
„NICEA"
אין קאָלומנאַ,
פּיעטריקאָווער 7/9
נעמט אָן בעשטעלונגען אויף **פסח**
שטרענג כשר!
אינפאָרמאַציעס אויפ'ן אָרט.
צו זעהר מעסיגע פּרייזען.
געדענקט דעם אַדרעס!
אינפאָרמ. אין לאָדז: ה. פּערעלשטיין, פּילסודסקיעגאָ 47. נאַביאַל-געשעפט.

די מתפללים פון בה"כ וואָלטשאַנסקע גאַס 43 גראַטולירען דעם הערן
ר' בנימין שער
גבאי און פּרעזעס פון „לינת משמורים" פּילסודסקיעגאָ 21 (ווסכאָדניאָ) פאַר זיין טאַט פון דער ערפנונג פון אַמבולאַטאָריום
מיט דרך-ארץ
די מתפללים. 3817

א צוקערניע
אין צענטרום פון שטאָט
זאָפאָרט איבערצוגעבען
איינגעט זיך אויך אויף א כלאָדניע.
אָפּפערטען אונטער „500 CK" 3883

בית התפילה ע"ש
מרן הרהגה"צ
א"י קוק זצ"ל
בזה אנו מודיעים שביום ש"ק פ' ויקרא בשעה 4 א"הצ תתקים מסיבת „עונג שבת" בהשתתפות חברינו
יעקב מלמד מא"י
כל החברים מתבקשים להופיע.
הועד.

ידער בעוואוסטער
Pensjonat ŻELAZOWEJ
w KOLUMNIE, tel. 18
האָט זיך איבערגעצויגען אין די ערשטקלאַ-סיגע ווילע פון ה' טשעטשינסקי, נאַר-שאָווסקאַ 8 מיט אַלע בעקוועמליכקייטען און עמפּפעהלט זיך וויזמער דער ג' קונדשאַפט. בע-שטעלונגען אויף פסח ווערען שוין אָנגענו-מען טעלעפאָן אין לאָדז 229-44.

Park Zdrowia" Wiśniowa Góra
איך וויל פערפאַכט'ן אויפ'ן זומער-סעזאָן:
א לאָקאַל מיט מעבעל אויף א קאָוויאַרניע, נאָרדערעא פי
באַסיין 2 איינגעאָרדענטע פּראַנטאַוועס קיאָסק
אָנמעלדונגען אויפ'ן אָרט.

נאָך לאַנגע שווערע ליידען איז געשטאָרבען אין עלטער פון 55 יאָהר מיין ליבע פרוי, אונזער טייערע מוטער, שוועסטער שוועגערין און טאַנטע
נ"ע ניכע בירנבוים
(געב. גרויבער)
די לויה קומט פאַר היינט פרייטאג, דעם 27 מערץ 1936, 12.30 בייטאָג פון טרויער-הויז, מאַגיסטראַצקאַ 24, וועגען וואָס ס'טיילט מיט
די אין טרויער **פערבליבענע פאַמיליע**

אכטונג דאַמען!
אין מיין ניי-ערעפענטען
קליידער-אַטעליער
אויף **בזשעזשינער 11**
פראָנט, 1. שטאָק
בעקומט מען צו יעדער צייט פראַקס.
באַלאָווע און חופּה-קליידער
לויט די נייעסטע פּאַריזער מאָדעלן אויסגעאַרבעט. קאָנקורענץ-פּרייזען!
סאָלידע בעהאַנדלונג!
קומט, איבערצייגט אייך!
Wypożyczalnia sukień balowych i ślubnych
M. Józefowiczowa
Brzezińska 11, front, I p.

פּערסישע דיוואַנען
קויף איך אַלטע און בעשעדיגטע. גלייכצייטיג ערשטקלאַסיגע רעפּאַראַטור פון זעמטליכע דיוואַנען דורכ'ן בעקאַנטן פאַכמאַן
HÜSSEIN KERIN
TRAUGUTTA 12, m. 14, tel. 206-13.

בעקאַנטמאַכונג
נאָך א גרינדליכען רעמאָנט איז ווידער טעטיג די לאַנגיעהריגע מיהל אויף דרעוונאָווסקע 7, אונטער דער השגחה פון הרב זילבערשטיין און מיר נעמען אָן צו מאָה-לען מצות אויף ראַבעכץ צו קאָנקורענץ-פּרייזען און מיר פערקויפען צו גאַנץ ביליגע פרייזען ערשטקלאַסיג מצה-ראַבעכץ. מיר נעמען אויך אָן צו מאָהלען **מאַנד-לען** אויף **מאַקאַראָהן**
— קאָנקורענץ פּרייזען! —

זאל פילהארמאניע טעל. 213-84

מאנטאג, ד. 30 און דינסטאג, ד. 31-טען ה. ח. 8.30 אוונט

נור 2 גאסט-אויפטריטן

פון ווינער באלעט פון וועלט-רוהם

גרויסע אטראקציע פון איצטיגן קאנצערט-סעזאן

„Bodenwieser"

אין די נייעסטע נאך ביז איצט נישט געזעהענע אין לאדז טאנץ-קרעאציע. יעדן אוונט א נייער פראגראם. בילעטן צום פרייז פון 1 זל. ביז 6 זל. פערקויפט די קאסע פון פילהארמאניע;

יודען, גיט מיר קינד א יודישע דערציהונג!

שרייבט א מאמע. וואס ווארפט אונטער איהר קינד

אין הויז פאמארסקא 4, האט מען נעכטען געפונען אויף די טרעפען אן׳אונטערגעוואָרפענעם יונגעלע פון 4 וואכען. ביים קינד האט מען געפונען א צעטעל געשריבען אין יודיש, אז דאס קינד הייסט לייבעל, און מ׳בעט עס צו געבען א יודישע דערציהונג.

דאס קינד געפינט זיך ביי הרב ראזענבערג.

א פערבלאנדזשעט קינד

ביי הרב פיינער (גדאנסקא 23) געפינט זיך א פערבלאנדזשעט קינד. ער הייסט פישעלע.

עונג שבת

מארגען, שבת, 4 נאכמ. קומט פאר אין בית-תפלה (פיעטריק. 18) דער שפייערליכער עונג שבת מיט דער בעטייליגונג פון י. מלמד פון א״י.

ראדיא - פראגראם

פרייטאג, דעם 27-טען מערץ

6.34 גימנאסטיק, 6.50 פליטען, 7.20 ידיעות, 7.30 מוזיק (פליטען), 8 אודיציע פאר שולען, 11.57 צייט-סיגנאל, 12.03 ידיעות, 12.15 אודיציע פאר קינדער, 12.40 קאנצערט, 1.25 הויזווירטשאפט, 1.30 „פון ארבייטס-מארק", 1.35 לידער, 3.12 לאדזער בערזע, 3.15 ספארט, 3.20 בערזע, 3.30 קאנצערט, 4 שמועס פאר קינדער, 4.15 קאנצערט, 5 רעפעראט, 5.15 פאעזיע, 5.20 יודישע מוזיק, 5.50 ראטגעבער פאר ספארטלער, 6 טאנץ-מוזיק (פליטען), 6.30 „גדיניע און לאדז" — רעפעראט, 6.45 פליטען, 7.20 רעקלאמע-קאנצערט, 7.35 ספארט, 8 סימפאנישער קאנצערט פון לעמבערג, 10.45 ידיעות און קאמוניקאטען, 10.50 סאלאן-מוזיק (פליטען).

שבת, ד. 28-טען מערץ

6.34 גימנאסטיק, 6.50 פליטען, 7.20 ידיעות, 7.30 מוזיק (פליטען), 8 אודיציע פאר שולען, 11.57 צייט-סיגנאל, 12.03 ידיעות, 12.15 מוזיק (פליטען), 12.25 קאמעראל-קאנצערט פון ווילנע, 1.25 ווירטשאפטליכער שמועס, 1.30 פליטען, 2.25 לאדזער בערזע, 2.30 לייכטע מוזיק (פליטען), 3 „העריגג" (א בילדעל פון הייגטיגען רוסלאנד), 3.15 „אונזער ים-האנדעל", 3.20 ווארשאווער בערזע, 3.30 קאמעראל-קאנצערט, 4 לעקציע פראנצויזיש, 4.15 הערשפיל פון פויזען, 4.45 „גאנץ פוילען זינגט", 5 „פאלאקען אין די מרחקים" — רעפעראט, 5.15 ביזעס פון פליטען, 5.50 וועגען דער פראווינץ, 6 סאליסטען - קאנצערט, 6.40 „דאס לאדזער לעבען", 6.55 באלעט-מוזיק, 7.20 רעקלאמע - קאנצערט, 7.35 ספארט, 7.45 אקטועלער שמועס, 8 קאנצערט, 8.45 אוונטל ידיעות, 9 אודיציע פאר פאלאקען אין אויסלאנד, 9.30 פרעהליכע אודיציע „א גוטער בעקאנטער", 10 קאנצערט, 11 ידיעות און קאמוניקאטען, 11.05 טאנץ-מוזיק.

טעאטער, מוזיק און פערזוויילונג (קאמוניקאטען)

מאריס שווארץ גאסט - אויפטריטען אין „ראזמאיטאשטשי" - טעאטער

די פארשטעלונגען פון בעריהמטען קינסטלער מאריס שווארץ מיט זיין ערשטקלאסיגער טרופע געהט יעדען טאג ביי אן׳אויספערקויפטען טעאטער און ביי אן׳אונבעשרייבליכער בעגייסטערונג פון פובליקום.

נישט קוקענדיג דערויף, וואס „יאשע קאלב" מיט מאריס שווארץ האט איז דיזיגען ערפאלג, האט דער גרויסער אמעריקאנער קינסטלער בעשלאסען צו געבען עטליכע פארשטעלונגען פון אנשטערבליכען שלום עליכם אין וועלכע ער פיהרט אויף אוים די קרוין-ראלען.

שוין דעם נאהענטסטען מאנטאג ווערט געוויזען דאס גענייאלע ווערק פון אונזער גרעסטען פאלקס-דיכטער „טוביה דער מילכיגער", וואס וועט מיט זיין דערפרישענדיגען הומאר ארויסרופען אביסעל טרייסט צווישען די לאדזער יודען אין דער איצטיגער שווערער צייט.

מאריס שווארץ קרעאירט דא אונפערגלייכליך די געשטאלט פון דעם תמימות׳דיגען טוביה, אין וועלכען עסקומט צום אויסדרוק די גאנצע יודישע פאלקסטימליכקייט פונם פשוט׳ן יוד, אויף וועמענס קאפ עס פאלט איין צרה נאך דער אנדערער.

די אנדערע וואך דינסטאג ווערט געגעבען דאס צווייטע מייסטערווערק פון שלום עליכם „שווער צו זיין א יוד", אין וועלכען מאריס שווארץ שטעלט זיך אוועק אויף א גרויסער הויך פון קינסטלערישער דערגרייכונג.

מען קען רעכנען, אז די דאזיגע צוויי גראנדיעזע שלום-עליכם פארשטעלונגען וועלען אראפ מיט׳ן זעלבען ערפאלג, וואס די אויפפיהרונג פון „יאשע קאלב".

היינטיגען שבת און זונטאג ווערט געשפילט „יאשע קאלב" 2 מאל טעגליך 4 נאכמיטאג און 9 אוונט.

רעציטאציע - אוונט פון רחל האלצער אין פילהארמאניע

שבת דעם 28-טען ד. ה. 9 אוונט טרעט אויף אויף איין-איינציג מאל די ארטיסטקע און רעציטאטארקע רחל האלצער מיט אן׳אינטערעסאנטען קאנצערט פון לעבעדיגען ווארט, אין פראגראם געפינען זיך די שאפונגען פון די בעדייטענדסטע שרייבער, ווי קיפלינג, טעטמייער, טאם, מאלאדאווסקא, נאדיר א. א.

ווינער באדענוויזער באלעט אין לאדז

א גרויסע פעראינטערעסירונג האט ארויסגערופען די ידיעה, אז עס קומט קיין לאדז דער וועלט בעקאנטער ווינער באדענוויזער-באלעט, וועמענס אויפטריטען עס האבען ארויסגערופען אין דער גאנצער וועלט גרויס ענטוזיאזם. דער גלענצענדער אנסאמבל, וועמענס לעצטע טאנץ-קרעאציעס עס זענען נאך ביז איצט אין לאדז נישט געזעהן געווארען, טרעטען אויף אין פילהארמאניע קומענדען מאנטאג און דינסטאג דעם 30-טען און 31-טען ד. ח. 8.30 אוונט.

פון רעווי-קינא - טעאטער „אמאר"

שבת דעם 28-טען ד. ח. 7 נאכמיטאג קומט פאר די פייערליכע אינאוגוראציע פון זומער-סעזאן אין טעאטער „אמאר", אויף דער ביהנע וועט פארגעשטעלט ווערען די זעהר הומארפולע רעווי א. נ. „פון גאנצען הארצען". עס נעמען אנטייל די בעסטע רעווי-ארטיסטען ווי: נעגרא, קידזשונסקי, זארובינאנקא, ווארינסקי, יאנוש טשיזשעווסקי, מויסקי, און דער טאנץ-דועט בלוד. אויפן עקראן ווערט דעמאנסטרירט דער שעהנער פילם „פארט סאנדיע".

לעצטע צוויי טעג פון יאאכים קאהאנעס מעטאל - פלאסטישע אויסשטעלונג

זונטאג דעם 29 מערץ ווערט געשלאסען די מעטאל-פלאסטישע אויסשטעלונג פון קינסטלער פראפ. יאאכים קאהאנע, אין לאקאל פון „בני ברית".

דער קינסטלער האט אויסגעשטעלט זיינע בויע ווערק ווי „פארטרעט", סטודיעס פון קעפען, לייטערס א.ד.גל.

די גרויסע צאהל פערקויפטע בילדער בעווייזט דעם ערפאלג פון דער אויסשטעלונג.

שבת וועט דער קינסטלער געבען ערקלערונגען איבער דער טעכניק פון דער מעטאל-פלאסטישער קונסט.

די אויסשטעלונג איז אפען אויף פעטריקאווער 90 איז אפען פון 9 פריה ביז 9 אוונט, זונטאג וועט די אויסשטעלונג נאר זיין אפען ביז 3 ביינאג.

פון פוילישען טעאטער

אין שטאטישען פוילישען טעאטער ווערט היינט פרייטאג און מארגען שבת 830 אוונט, געשפילט די פיעסע „ביל סאביע וויענזשען", מיט אלעקסאנדער וועגנער-קא אין דער הויפטראלע שבת 4 נאכמיטאג ווערט געשפילט „שעסנאסטאלאטקא", זונטאג וועט געגעבען ווערען א פריהמארגען-פארשטעלונג

מעלדונגען

זש. ט. ק. (וואולטשאנסקא 35, טעל. 121-53)

שבת, ד. 28-טען מערץ ה. י. קומט פאר אן׳אויספלוג אויף דער פלאסטישער אויסשטעלונג פון פראפ. י. קאהאנע. זאמעלפונקט 11 א זייגער פריה אין לאקאל פון דער געזעלשאפט.

זונטאג, ד. 29 מערץ ה. י. קומט פאר אן׳אויספלוג אין קיבוץ בארבאוו אויף לעשנא. זאמעלפונקט 11 א זייגער פריה אין זש. ט. ק.

איםפרעזעס

פרייטאג ד. 27-טען מערץ ה.י. 9 א זייגער אוונט, קומט פאר אין לאקאל פון דער געזעלשאפט א פארלעזונג אויף זעהר אן׳אקטועלע טעמע.

זונטאג, ד. 29-טען מערץ ה. י. 5 א זייגער פארנאכט, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א חברישער טיי-אוונט אייגנאנג פאר מיטגלידער און געסט.

א 10 און 14־טאגיגער סקי־לאגער אין זאקאפאנע

פון 1—15-טען אפריל ה. י. ארגאניזירט די סקי-סעקציע ביים לאדזער זש. ט. ק. א 10 און 14-טאגיגען לאגער אין זאקאפאנע. די לאגערן וועלען זיך געפינען אונטער דער לייטונג פון דיפלאמירטע און פאכמענישע אינסטרוקטארען פון פוילישען סקי-פערבאנד.

צום שלוס פון לאגער וועט פארקומען א קאנקורס פאר אן׳אפצייכנונג פון פוילישען סקי-פערבאנד. אינפארמאציעס און איינשרייבונגען אין סעקרעטאריאט פון דער געזעלשאפט, ביז׳ן 28-טען ה.ח. איינשליסליך.

פון דער סקי־סעקציע אין זש. ט. ק.

די מיטגלידער פון דער סקי-סעקציע אין זש. ט. ק. געניסען פון באהן-הנחות ביים אויסקויפען סקי-בילעטן אויף 1000 און 2.500 ק״מ פון 10 טאגיגע בילעטן (מיט 50% הנחה), נאך זווארדאן, זאקאפאנע, קריניץ און אנד. פון רעכט איבערצושרייבען די פוילישער גרעניץ און פון אלערליי הנחות פון פוילישען סקי-פערבאנד.

דער סעקרעטאריאט פון זש. ט. ק. (וואולטשאנסקא 35, טעל. 121-53) נעמט אן טעגליך פון 10—2 און פון 6—10 איינשרייבונגען אויף די קורסען פון יודיש, שפראך און ליטעראטור, העברעאיש, ענגליש, פאר אנפענגער און אוואנסירטע, פראנצויזיש און עספעראנטא, און גיט ארויס הנחה-בילעטן אין שטאטישען טעאטער און קינאס

לערנט א פאך!

אין די פראפעסיאנעלע לערן-ווארשטאטען פון דער געזעלשאפט „ארט" קאן מען זיך איינשרייבען אויף פאלגענדע פאכען:

1) מעכאנישע רונדטריקאטאזש-ארבייט, 2) מעכאנישע רונד-זאקען - ארבייט; 3) מעכאנישע הילפס-ארבייט פון דער ווירקער-בראנזשע: שפולען, קעטלען; 4) סוועטער-שטריקעריי; 5) אויסארבייטונג פון הענדשקעס; 6) מעכאנישע וועבעריי; 7) פריזירן שניידעריי מיט צושניידען; 8) וועש-נייהעריי מיט צושניידען; גארסעטען-ארבייט מיט צושניידען; 10) אנדולאציע און האר-פארבען; 11) מאניקור; 12) הוט-פוצעריי, 13) האנד-שטיקעריי און מאשין-הפטס.

הסתדרות ברית השמונאים (ע״י אחדות ישראל)

מוצש״ק 28 מערץ 8.30 אוונט קומט פאר א רעפעראט פון מגר. שלמה קריגספעלד (מיטגליד פון מרכז עולמי) א. ד. ט. תורה שטאאט און יודען שטאאט.

שבת 5 אוונט קומט פאר אן׳עונג שבת.

זונטאג דעם 29 מערץ 8 אוונט קומט פאר אן׳אספת הקן מיט דער בעטייליגונג פון מפקד הראשי מגר. שלמה קריגספעלד.

איבערציהונגען און עקספעדיציעס נאך ארץ-ישראל

אין געזאמעלטע וואגאנען ערלעדיגט שנעל און פינקטליך צו מעסיגע פרייזען

„POLSKI LLOYD" Sp. Akc.

oddział w Łodzi Narutowicza 13
tel. centrala: 250-15.

פערטרעטונג:
Palestine Shipping Co. Ltd.
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.

מעטאל-בעטען

מאטראצען אלע ארט

קינדער-וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל

וויזשימאטשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. ג. קויפט אמביליגסטן אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896

פאבריקס-לאגער:

לאדז, נארוטאוויטשא 11

טעל. 137-70

געדענקט דעם אדרעס! כ׳בעזיץ קיין שום פיליאס.

ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירער.

וויכטיג נייעס

פאר לאנג-געקליידעטע בעפעלקערונג!

איהר דארפט שוין נישט טראגען קיין סטאנדייט-מלבושים דען איך דער געוועזענער געשעפטס-אנפיהרער פון דער בעוואוסטער פירמע ה. מענדראווסקי האב צוליב זיין אפרייזע נאך ארץ-ישראל ערעפענט א געשעפט פון

יודישע לאנגע מלבושים

מיט גוטע בעסטעלטע ארבייט און גאראנטירטע צופריעדענהייט אויך פאר נישט טייערע פרייזען ווי סטאנדייטער איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער אלערליי יודישע מלבושים אויך גאנצע אויסשטייער פאר חתנים. — אויף פארלאנג ווערט אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 24 שעה. געדענקט די אדרעס

א. ווארטסקי און י. זיסהאלץ

פולנאצנא 5 אין הויף. סאלידע בעדינונג

היגלעניג פאר עלעגאנט געקליידעטע! אין מיין געשעפט ווערט אויסגעפערטיגט מלבושים לויט די נייעסטע פאסאנער.

וויכטיג פאר לאדז און פראווינץ

קאמיסיאנס-לאגער

פון פערשידענע מארקען

מעבעל

נייע און געניצטע, ווי אויך היגיענישע טאפטשאנען, האוטעקעס, מאטראצן אין דער פיינסטער אויספיהרונג, בעקומט איהר צו די ביליגסטע פרייזען נור ביי

א. ווייצמאן,

שענקיעוויטשא 6, טעל. 191-00.

בעמ.: איך קויף אויך פערשידענע געניצטע מעבעל, דיוואנעס, נייה-מאשינען, שרייב-מאשינען, פעלצען א.ז.וו.

וויכטיג פאר מענער צום זומער-סעזאן!

ווער ס׳וויל טראגען

הויזען

לויט דער לעצטער פאריזער מאדע, זאל זיך ווענדען נאר צום ערשט-קלאסיגן ספעציאליסט פון הויזן, וועלכער איז צוריקגעקומען פון פאריז

B. Fajwlewicz

אל. 1 מאי 2, פראנט, 1 שטאק

ערמעסיגטע פרייזען!

קומט און איבערצייגט אייך!

קויפט פון דער ערשטער קוועלע!

קינדער-וועגעלעך

מעטאל-בעטען

אין פאבריקס-לאגער

„DOBROPOL"

Piotrkowska 73 אין הויף

ווינער שטוהלען

אין פאסטעלען ווי אויך ראדיא-טישלעך

עמפפעהלט צו פאבריקס-פרייזען

Wytwórnia mebli giętych „HERKULES"

צינעל-גאס 16 אין הויף.

II-gie Ogłoszenie.

RADA ŁÓDZKIEGO BANKU DEPOZYTOWEGO,

Spółki Akcyjnej,

zawiadamia pp. Akcjonarjuszów, że w dniu 6 kwietnia 1936 r. o godzinie 10 rano odbędzie się w lokalu Banku w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej Nr. 5

XIV Zwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonarjuszów

z następującym porządkiem dziennym:

1. Zatwierdzenie sprawozdania władz Banku, bilansu. rachunku zysków i strat za rok operacyjny 1935 oraz protokułu Komisji Rewizyjnej.
2. Zatwierdzenie podziału zysków.
3. Zatwierdzenie budżetu wydatków na rok operacyjny 1936.
4. Zmiana § 3 punktu a) Statutu przez dodanie słów „oraz nabywanie wierzytelności i praw". (Dotychczasowy tekst punktu a): „dyskonto weksli krajowych i zagranicznych, warrantów oraz wszelkich innych zobowiązań pieniężnych, wylosowanych papierów %% i kuponów, tudzież redyskonto zdyskontowanych przez bank walorów" — proponowany tekst: „dyskonto weksli krajowych i zagranicznych, warrantów i wszelkich innych zobowiązań pieniężnych, wylosowanych papierów %% i kuponów, tudzież redyskonto zdyskontowanych przez bank walorów oraz nabywanie wierzytelności i praw"). Skreślenie § 32 Statutu o brzmieniu: „Dla prawomocności uchwał Walnego Zgromadzenia wymagana jest obecność akcjonarjuszów lub pełomocników, reprezentujących łącznie conajmniej połowę kapitału zakładowego banku. Jeśli liczba akcyj, reprezentowanych na Walnem Zgromadzeniu, nie czyni zadość powyższym warunkom, to najpóźniej w ciągu dni 4-ch po tem Zgromadzeniu Dyrekcja zwoła Walne Zgromadzenie w drugim terminie. przyczem winny być dopełnione i zachowane wszystkie przepisy i terminy, dotyczące zwołania pierwszego Walnego Zgromadzenia. Walne Zgromadzenie w drugim terminie uważane będzie za prawomocne, a uchwały jego za ostateczne — niezależnie od tego, jaka część kapitału zakładowego jest na nim reprezentowana. co powinno być przytoczone w obwieszczeniach z wyznaczeniem drugiego terminu Zgromadzenia".
5. Wybory Rady wobec upływu kadencji.
6. Wybór Komisji Rewizyjnej.
7. Wolne wnioski (bez uchwał).

Uprawnienie do głosowania na Walnem Zgromadzeniu mają tylko ci pp. Akcjonarjusze, którzy najpóźniej na 7 dni przed terminem Walnego Zgromadzenia w godzinach urzędowych złożą w siedzibie Banku w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej 5 swoje akcje, względnie świadectwa tymczasowe, bądź też zaświadczenia krajowych instytucyj kredytowych oraz banków zagranicznych: „The Anglo-Palestine Bank Ltd." i „Lloyds Bank Ltd." w Londynie.

דער אונפערגלייכליכער „זינגענדער קלאון“ (SONNY BOY)

AL JOLSON

ווערט זיך בעוויזען אין נייעסטען רעוועראַציאָנע־מוזיקאַלישען פילם א. נ.
„Casino de Paris“
אין נעכסטען פראגראם פון קינא „EUROPA“

ענגלאנד וועט ערפילען איהרע פליכטען

ערקלערט מיניסטער אידען אין פארלאמענט

לאנדאן, 6 (ספ. טעל.)

היינט האט מין. אידען געהאלטען אין פארלאַמענט א עקספאזע וועגען דער אויסלענדישער פאליטיק. מיניסטער אידען האט אנגעוויזען, אז די איניציאטיווע צו שאפען דעם לאקארנער פאקט איז געקומען פון דייטשלאנד. ער האט אויך קיינמאל נישט געהערט מצד דייטשלאנד דעם ארגומענט, אז דער לאקארנער אפמאך איז געשלאסען געווארען אונטער א דיקטאט. די איצטיגע האנדלונג פון דייטשלאנד איז דיקטירט געווארען נישט דורכ'ן שכל, נאר אויסשליסליך מיט ארגומענטען פון ווילקיר.

רעגירונג וועגען דער ענגלישער שטעלונג האט מיניסטער אידען אונטערגעשטראכען מיט נאכדרוק אז ענגלאנד איז אין דעם קאנפליקט נישט קיין ארביטער, נאר א גאראנט און דעריבער האט זי אנגענומען געצייכענטע התחייבות'ן, וואס זיינען גענוי פרעציזירט. ענגלאנד וועט זיך פון זיי אין קיין שום פאל נישט אפזאגען. איך האב נישט בדעה צו דער ערשטער ענגלישער אויסערן־מיניסטער, וואס ציהט זיך צוריק פון דער אונטערשריפט, וואס ענגלאנד האט געגעבען. די דאזיגע ווערטער זענען פון פארלאמענט אויפגענומען געווארען מיט שטורמישע אפלאדיסמענטען.

ווייטער ערקלערט אידען אז דאס אנגעמען דורך דייטשלאנד די בעדינגונגען פון די לאקארנער מלוכות וואלט געווען א בעווייז, אז דייטשלאנד איז גרייט צו שאנעווען די טראקטאטען. אהן קאנסטרוקטיווע פראפאזיציעס מצד דייטשלאנד איז אוממעגליך א פערשטענדיגונג.

אידען איז אין זיין רעדע אויך ארויסגעטרעטען שארף נעגען די אלע, וואס טרעטען ארויס פאר דער איזאלאציע פון ענגלאנד און פאדערן פון דער רעגירונג, אז די זאל זיך נישט לאזען אריינציהען אין די אייראפעאישע קאנפליקטען.

ווייטער האט אידען אנגעוויזען, אז דער שלום איז געווען שטארק בעדראהט, עס איז געגאנגען צו סענען טאפען אטעם: בכדי אפצוהיטען פון א מלחמה, האט זי גע'עצה'ט מסכים צו זיין אויף די בעשלוסען, וואס זענען ענטהאלטען אין ווייסענבוך. בין איצט אבער, נישט קוקענדיג אויף אלע אונזערע בעמיהונגען — האט אידען בעטאנט — האבען מיר פון דייטשלאנד נישט בעקומען קיין שום פארשלאגען, וואס זאלען מעגליך מאכען דאס געפינען א יסוד צו אונטערהאנדלונגען. ווען קאנצלער היטלער וואלט מסכים געווען נישט צו בעפעסטיגען חעם איבערהויפט, וואלט דאס שוין געווען עפעס קאנקרעטעס. איך בין אבער אינפארמירט געווארען, אז אויך דאס איז אוממעגליך.

מיניסטער אידען ווענדעט זיך דאן מיט א הייסען אפעל צו היטלער'ן, אז ער זאל נעהמען אין אכט מיט וואס פאר א אונרוהיגקייט אייראפא ווארט אויף זיינע צונויף־פארשלאגען.

זיין רעדע האט אידען פערענדיגט, אז מיר געפינען זיך איצט ערשט אין דעם אנהויב פאזע פון די קריטישסטע אינטערנאציאנאלע אונטערהאנדלונגען. די ענגלישע רעגירונג, וואס קען איהרע התחייבות'ן, וועט שטרעבען צו א הסכם. ענגלאנד שטרעבט צו שלום, צו גאראנטירען די הייליגקייטען פון די טראקטאטען און אינטערנאציאנאלע פערפליכטונגען, בכדי צו פערזיכערן א צוקונפט ביי מורא, פון וועלכע עס ווערען געפיניגט די פעלקער אין איצטיגען מאמענט.

לאנדאן, 26 (ספ. טעל.)

נאך מיניסטער אידען'ס עקספאזע, האט זיך ענטוויקעלט אין פארלאמענט א דיסקוסיע, מיט'ן אויסנאהם פון לאָיד דזשארדזש האבען אלע אנדערע רעדנער אנערקענט דעם ווערט פון דער שטעלונג פון דער ענגלישער רעגירונג אין דעם לעצטען סטאדיום פון די אינטערנאציאנאלע אונטערהאנדלונגען, אפילו די רעדנער פון דער לייבאר־אפאזיציע האבען נישט געפינען קיין פערענטפערונג פאר דער דייטשער אקציע און האבען פעסטגעשטעלט די פולשטענדיגקייט צוזאמען צו ארבייטען מיט פראנקרייך לטובת דער קאלעקטיווער זיכערקייט.

עס איז כאראקטעריסטיש, אז די יונגע קאנסערוואטיווען האבען אלע ווי איין מאן זיך געשטעלט אויף אידען'ס זייט, אויסדריקענדיג זייער צושטימונג צו אידען'ס פאליטיק.

מיט א שארפער רעדע איז ארויסגעטרעטען טשעמבערלען; וועלכער האט ערקלערט, אז אין ענגלישען פארלאמענט וועט זיך נישט געפינען קיין מענש, וואס זאל מסכים זיין אוועקצוגעמען אין קליינע קאלאניע אדער מאנדאט־לאנד דייטשלאנד און איבערגעבען דאס פערמעגען און לעבען פון די איינגעבוירענע אונטער דעם געזעצלאזיגקייט און ווילקיר פון איצטיגען דייטשען רעזשים.

בכלל האט די היינטיגע דעבאטע אין פארלאמענט נישט ארויסגעוויזען קיין שום גינסטיגע מאמענטען פאר'ן קאנצלער היטלער און דעריבער האט אין דער דייטשער דעלעגאציע היינט אין לאנדאן געהערשט א פולשטענדיגער פעסימיזם וועגען דער מעגליכקייט צו געפינען וועלכע עס איז אויסזיכטען אויף א א פערשטענדיגונג מיט דער בריטישער רעגירונג.

מאראנץ — לעצטע זיצונג פון דער בודזשעט־סעסיע

(ענדע פון דער ו־טער זייט.

בעלאסטונגען פאר די בירגער. די בעלאסטונגען, וואס זענען ביז איצט ארויפגעלעגט געווארען, האלט די רעגירונג פאר גענוגענד פאר די צייטען, צו וועלכע זיי זענען איינגעפיהרט געווארען.

דער פרעמיער ענטפערט אפ אלע נעגנער פון די פולמאכטען, אז די רעגירונג האט נישט בדעה צו בעגרעניצען די רעכט פון פארלאמענט און שטעלט זיך בעזונדערס אפ אויף דער רעדע פון נעג. זשעליגאווסקי. ער וויזט אן, אז עס שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט דער פארווארף פון גענעראל זשעליגאווסקי, דאס די רעגירונג האט נישט פערטרויען אין די כוחות פון פאלק און דעריבער וויל זי זיך בענוצען מיט פולמאכטען.

נאך דער רעדע פון פרעמיער האט ווידער גענומען א ווארט נעג. זשעליגאווסקי, וועלכער שטעלט פעסט, אז די צייט פון קאמפען פאר דער פוילישער אינאפהענגיגקייט איז שוין פערענדיגט און וועגען דעם רעדט ער איצט נישט. איצט האנדעלט זיך וועגען ווירטשאפטליכע אונאפהענגיגקייט און פון דעם שטאנדפונקט קענען זיין פערשידענע שטאנדפונקטען וועגען די כוחות פון פאלק. מיר זענען היפנאטיזירט פון מערב און נוצען נישט אויס די כוחות מיר האבען אלץ, בכדי פוילען זאל קאנען ווערען א רייך לאנדווירטשאפטליך לאנד, אבער מיר האבען געוואלט ווערען א רייך אינדוסטריעלאנד און האבען דערפיהרט, אז עס איז א ארים נישט לאנדווירטשאפטליך און נישט אינדוסטריעלאנד. ביי אנ'עודף פון ברויט האבען מיר הונגעריגע, ביי אנ'עודף פון ארבייט האבען מיר ארבייטסלאזע, ביי אנ'עודף פון אינטעליגענץ האבען מיר אנאלפאבעטען, ביי אנ'עודף פון גוטען ווילען — מאנגעל פון גלויבען אין די אייגענע כוחות.

גענעראל זשעליגאווסקי ענדיגט, אז ער האט נישט געהאט בדעה צו טרעפען מיט זיין רעדע דעם פרעמיער פערזענליך.

נאך דער דיסקוסיע זענען די פולמאכטען פאר דער רעגירונג מיט דער אויסבעסערונג פון דעפ. פאדאסקי וואס ענדערט דעם אויסדרוק „אויסערגעוועהנליכע נויטוועגדיגקייט“ אויף מלוכה־נויטוועגדיגקייט.

דערויף איז די זיצונג געשלאסען געווארען.

אויספלוג קיין וויען
9 אפריל אויף 4 און 28 טעג. 95 זל.

קייז בריסעל 275 זל.
פון 8/4 ביז'ן 21/4–1936.

קייז פראג, וויען און בודאפעשט
מיט פולער בעקעסטיגונג. 215 זל.
פון 9/4 ביז'ן 15/4.

פסח אין יוגאסלאוויע, וויען, זאגרעב, סוסאק, אויפענטהאלט דורך צוויי וואכען אין פענסיאנאט אין דובראוניק.
580 זל. פון 6. ביז'ן 30. אפריל

אויף פסח קיין פאלעסטינע
הנחות פאר די ה"ה סוחרים און דאקטוירים.

הנחה־פעסער קיין עסטרייך און טשעכאסלאוואקיי

„ארביס“, פיעטריקאווער 18
(„מעווא“) טעל. 249-40.

טוריסטען־רייזעס קיין ארץ־ישראל
ארגאניזירט די טוריסטען־אפטיילונג ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין לאדז, שרודמיעסקא 29.
די פרייזען זענען בעדייטענד רעדוצירט. — אינפארמאציעס און אנמעלדונגען אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

פאר סוחרים, אינדוסטריעלער צום מזרח־יריד א. א.
מיט די שיפע „פאלאניא“ און „קאשטשיושקא“
די נאהנטסטע גרופען פאהרען אפ: 16/4, 23/4, 30/4.
לאדז, שרודמיעסקא 29. טעל. 127-28

מייז ערשטער שווים

(ענדע פון דער 7. זייט).

קיים, היפשען וואוילשטאנד און אין א געוויסער אויטאנאמיע... די אסימילאטארישע טעאריע, וואס האט געלערנט, אז אויב מען וואלט אונז געלאזען צו רוה, וואלטען מיר אליין ארויס פון אונזער וואלד, איז בעשיינפערליך אבסאלוט פאלש. גראד ווען מען האט אונז דורות לאנג געלאזען צו רוה, האבען מיר נאך מיט א גרעסערער התמדה געפלאנצט בוים נאך בוים אין דעמזעלבינען וואלד אונזערען. ווייטער בעווייזט דער פערגלייך צווישען די צוויי היסטארישע פראצעסען, אז די טעריאדען פון פערגליווערטקייט און פונאנדערפאל קומען אויס גראד אויף יענע צייטען, ווען עס וואקסט זיך דער גרונט אונטער אונזערע פיס, אדער ווערען געטריבען פון לאנד צו לאנד.

וועלכע פראצעסען אין אונזער לעבען זענען דען ארויסגעבראכט געווארען פון די פערפאלגונגען? נאם וועלכע: אדער אנ'עמיגראציע אין אנדערע פרייליכע לענדער; אחער די שמד־מגפה; אדער משיחי־שע בעוועגונג. אונטער דעם אנפיהר פון א „פאלשען משיח“; אדער די אלע דריי אינאיינעם. די צייטען און אומשטענדען פון עמיגראציע, פון לויפענישען אין א בהלה פון אויסנעריסען ווערען מיט די ווארצלען, זענען געווען נישט מסוגל געווען אר־רויסצוברענגען נייע דינים אדער מקפיד צו זיין אויף דער אפהיטונג פון געהייליגטע מנהגים. אבער אפילו די שמד־מגפה איז נישט געווען דער פאסענדיגער אנטרייב, ארויסצואווארפען נאך נייע לאסטען אויף דעם פרומען יחיד'ן, כדי נאך שווערער צו מאכען זיין לעבען אין דער היים. אזוי קומט דאס אויס על פי די געשיכטליכע פאקטען.

און די משיחיסטישע בעוועגונגען? זיי וואס וואקסען אויס אין דער פונאנדערגעהיצטער נאציאנאלער און רעליגיעזער־מיסטישער פאנטאזיע? גראד זיי האבען אין פלוג טעראפט זיין זייער גינסטיג פאר דער ווייטערדיגער אויסבילדונג פון דעם נאציאנאל־רעליגיעזען לעבענס־שטייגער. האבען אבער גראד די מיר אנטקעגענטראגען דעם אומדערוואַרטעטען סורפריז: גראד זיי, במעט אלע זענען אין פוך גער זען פיינדליך צו דעם תלמודיש־רבנים'שען, שלחן ערוך'דיגען לעבענסשטייגער. שבתי־צבי! פראנק! גראד פאר זיי האט די שלחן־ערוך־יודענשאפט געציטערט ווי פאר פייער.

איז פאר מיר געווארען קלאר, אז דער אסימילאטארישער בליק אויף דעם אינעווייניגסטען צוזאמען בונד פון „אפזונדערונג“ און „פערפאלגונג“. „פערפאלגונג“ און „אפזונדערונג“, ווערט נישט פערזאמת'ט פון די געשיכטליכע פאקטען. נאך זיי, די געשיכטליכע פאקטען, רעדען קלארע דיבורים וועגען א גאנץ אנדער אינעווייניגסטער שייכות צווישען די צוויי דערשיינונגען פון אונזער אינעווייניגסטען לעבען און אונזער דרויסענדיגען גורל, — א שייכות, וואס ווערט דירעקט להיפוך צו דעם אנגענומענעם אסימילאטארישען בליק.

אט דאס איז געווען דער וויכטיגסטער רעזולטאט, וואס איך האב געבראכט אהיים פון מיין ערשטען „שווים“ איבער דער אויבערפלאך פון דער יודישער געשיכטע. און דאס האט מיך אויך געטריבען, ארונטערצולאזען זיך אביסעל מעהר אין דער טיף, כדי צו פערענטפערן פראגען, וואס זענען ארויסגעוואקסען פון חעם געפונענעם ענטפער. צווישען זיי די בעזונדערס אינטערעסאנטע און אינטריגירענדע; פארוואס זענען די נאציאנאליסטישע, רעליגיעז־מיסטישע משיחים־בעוועגונג געווען פיינדליך צו חעם תלמודיש־רבנימ'שען, שלחן־ערוך'דיגען לעבענס־שטייגער?

Komunikat.

Nie gałki, lecz szyszki Novopin do kąpieli, gdyż jedynie szyszki Novopin dają gwarancję skuteczności, wzmacniają organizm i odmładzają ciało. Żądajcie tylko szyszek Novopin do kąpieli.

דער רבי האט בעזיגט דעם פריץ דורך א נס

(ענדע פון דער 10. זייט).

„הייליגער צדיק!“ האט דער ראש־הקהל א גע־שריי געגעבען און האט זיך געווארפען אויף דער ערד „די יודען פון אונזער שטעטעל זענען אין א גרויסער צרה און נאר איהר קאנט אונז העלפען!“

„ווער האט דיך צו מיר געשיקט?“ האט דער נסתר איהם געפרעגט.

„דער רבי ר' לייב שרה'ס האט דער ראש־הקהל געענטפערט, און ער האט איהם דערצעהלט, וואס עס איז זיך פשרלאפען אין זיין שטאט.

„מיר וועלען בעטען גאט“, האט דער נסתר געענטפערט, „נאר דו טארסט קיינעם נישט אויסזאגען, אז דו ביזט געווען ביי מיר, ווייל איצט ווייס שוין פון מיר דער רבי ר' לייב שרה'ס און דו, און אויב עס וועט זיך פון מיר דערוויסען א דריטער, וועל איך שוין מוזען גיהן פון דער וועלט“.

האט דער ראש־הקהל שוין פערשטאנען, אז ער געפינט זיך ביי א למד־וואווניק און שטום און ער האט שוין געשוויגען, עס זאל ווערען אויס שבת און ער זאל קאנען צוריק אהיימפאהרען.

און ווען ער איז אהיימגעפאהרען אין שטאט אריין האט ער זיך דערוואוסט, אז דער יונגער פריץ האט איהם פון שבת אן שוין געלאזט רופען צו זיך. דער ראש־הקהל איז באלד אוועק צום פריץ אין פאלאץ אריין. און ווי דערשטוינט איז ער געווארען ווען ער האט דערהערט, וואס דער פריץ האט איהם געזאגט, אז ער האט בעשלאסען צו לאזען די יודען ווייטער וואוינען אין שטאט און ער שענקט זיי אלע חובות.

האט דער ראש־הקהל געוואלט וויסען פארוואס דער יונגער פריץ איז מיטאמאל געווארען אזא גוטער. האט איהם דער פריץ געענטפערט: „שוין די דריטע נאכט ווי ס'איז מיר געקומען צו חלום אנ'אלטער יוד (און דער פריץ האט אויסגעמאלט דעם אלטען יוד'ן פונקט אזוי ווי דעם למד־וואווניק, וואס דער ראש־הקהל האט געזעהען אין וואלד). און האט צו מיר געזאגט, איך זאל שענקען די חובות די יודען; צוערשט האב איך איהם פון איהם געלאכט, אבער אז איך האב געזעהן, אז דער יוד גייט פון מיר נישט אפטרעטען, האב איך איהם געוואלט אר־רויסווארפען. אבער פלוצלונג האט מיך דער יוד אנגעהויבען צו שלאגען מיט זיין שטעקען, אז איך האב בעקומען בלויע צייכענס אויפן גאנצען לייב און איך האב זיך אויפגעכאפט אין גרויסע אנגסטען. דער דאזיגער חלום האט זיך איבערגע'חזר'ט א דריי מאל“. דער פריץ האט געוויזען דעם ראש־הקהל די שיקאנעס, וואס ער האט בעקומען אויפן גאנצען קערפער: „נו, האב איך דערזעהען, אז איך בין א ריינגעפאלען און איך האב איהם צוגעזאגט, אז איך וועל שענקען די יודען אלע זייערע חובות. דעמאלט ערשט איז דער אלטער יוד פון מיר אפגעטראטען און ער בעווייזט זיך מעהר נישט...“

דער ראש־הקהל האט באלד דערציילט אין גאנצען שטעטעל, וואס דער פריץ האט א'הם געזאגט און אלע יודען זענען געווען פרעהליך.

דער ראש־הקהל האט זיך אבער נישט געקאנט איינהאלטען און צו א פרנס פון קהל האט ער מגלה סוד געווען, ווער עס האט געראטעוועט די שטאט. לאזט אויס די חסידישע לעגענדע, אז אין דעם זעלבען טאג איז מען געקומען אין שטאט אריין זאגען, אז מען האט געפונען א פערפרוירענעם מענשען ליי־גען פערשאטען אין שניי אין וואלד, לעבען דארף לענטשיטשע. האט מען געבראכט דעם פרימינ'ן אין שטאט אריין און ווען דער ראש־הקהל איז צוגעגאנגען אנקוקען דעם מת־מצוה, האט ער דערזעהן אז דאס איז דערזעלביגער יוד, וואס האט געראטעוועט די גאנצע שטאט. האט ער זיך דערמאהנט, אז דער למד־וואווניק האט זיך געהאט ביי איהם גע־בעטען, ער זאל נישט מגלה־סוד זיין, ווער ער איז ווייל זיין לעבען איז אין געפאהר. האט ער זעהר ביטער געוויינט און מען האט דעם נסתר'דיגען צדיק מקבר געווען אויפן שענסטען ארט אויפן בית־הקבורות און די גאנצע שטאט איז נאכגעגאנגען נאך דער לויה.... און צווישען די מלווים האט מען אויך געזעהען געהן דעם רבין ר' לייב שרה'ס מיט א מתנה „ארעמע־לייט“ מיט אראפגעלאזטע קעפ און טרערען האבען זיך געגאסען פון זייערע אויגען.

1935/6 — -::- די קרוין פון וויענער פראדוקציע -::- היינט פרעמיערע!
געשאפען אויף נרונד פון טאגבוך פון נעליבטע א. ב.

Marja Baszkircew

אין די הויפטראלען:
Lili Darwas, Hans Jaray, Szöke Szakall
מוזיק: Abraham
נעכסטער פראגראם: „בינעזישע וואסערן"

קלאנג־קינא־טעאטער
„SZTUKA"
קאפערניקא 16.
טעל. 140-72.

גערינג וועגעז היטלערס שלום־פארשלאג
בערלין, 26 (ספ. טעל.)
טעכטען האט אין שטוטגארט געהערט פרעמיער

ביי רעוומאטיזם
ארטריטיס, פאדאגרע, גריפע און פערקילונג, ווערן געגומען 2-3 טאבלעטקעס טאגאל 3-4 מאל טעגליך. טאגאל איז א מיטל קעגן ווייטאג און קעגן היץ.

גערינג. ער האט געזאגט: אלס פארשטעהער פון א שטארק דייטשלאנד, האט קאנצלער היטלער געקענט פירען זיין נאציאנאל און גרויס אויסערליכע פאליטיק. די ריזיגע פאליטיק האט צוויי לאזונגען: שלום און פאראייניגונג פון די פעלקער. דער קאנצלער האט געזאגט דאס רעכט ארויסצוזאגען דאס ווארט „שלום" צו אנדערע פעלקער, ווייל ער האט זיין פאלק געמאכט, אז עס זאל ליב האבען דעם שלום — ער האט געזאגט דאס רעכט צו זאגען „פאראייניגונג", ווייל ער האט דורכגעפירט די פאראייניגונג אין דייטשען פאלק. מיר האבען אונזער רעכט, מיר ווילען זיין בעלי בתים ביי זיך, ווייטער ווילען מיר גארנישט.

דער נייעסטער סאוויעטישער פילם
גרויסער כשוף־מאכער
(Wielki uHeszytiel)
רעזשי: L. Kuleszow
מיט די בעדייטענדסטע ארטיסטען פון די סאוויעטישע טעאטערס
A. CHOCHLOWA
I I. NOWOSILCEW
קורצליך אין קינא
„Casino"

זיכער פאר דאמען
וואר 2 זל. ווערט
פאר איבערגע... מאכט די עלעטעטע
היטעז
אויף גאנץ נייע ווי אויף נייע היטען צו
3.50
„TOLA"
23 Zawadzka 23

צו פערקויפען
א קאמפלעט איינגעארדנעטע פאבריק פון שאקאלאד און באלווע צוזאמען מיט א קאנצעסיע. אינפארמאציעס ארטילט
Biuro Ogłoszeń Fuchsa, Piotrk.87

Najtańsze maszyny do szycia z 5-letnią gwarancją
Warunki najdogodniejsze.
Ceny najniższe.
Perła i Pomorski
Łódź, Piotrkowska 85, tel. 208-24.
Warsztaty reparacyjne. Wszystkie części zamienne na składzie.

שייטלען
ניי קערש.
סקווערא 51
מיט פארזוכער פרינדן
און פערטיגע שייטלען

די ווארשעווער פראצאוו ניע
פון קינדער און שילער־גארדעראבען
נעמט אן בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות
צו זעהר נידריגע פרייזען
פעלודניאווע 22, פראנט, פארטער.

GABINET KOSMETYKI LECZNICZEJ
i TOALETOWEJ
„BELLA"
Piotrkowska 89, tel. 138-49.
prawa oficyna, 1 piętro.
Usuwanie wszelkich defektów cery. Kuracje odmładzające i pielęgnujące urodę.
Porady bezpłatne.
Godz. przyjęć od 10—2 i 4—8 w.

Droga do czystości — to MYDŁO „WYGODA"

דאקטוירים־אפטיילונג

Dr. med.
Al. Tiktin
ספעצ. פאר אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען
47 Śródmiejska 47
tel. 108-10 טעל.
נעמט אן פון 5 ביז 8 אווענט.

Dr. med.
Jerzy Sudya
ספעצ. פאר אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען.
LEGJONÓW 11, tel. 124-54
(זשעלאנא). נעמט אן פון 4—8 אווענט.

Dr. med.
J. PIK
נערוועזע און אינערליכע קראנקהייטען ווי אויך סעקסועל געוואוסן לייטער...
נעהמט אויך אן
24 זגערזשער 24
פון 4 ביז 6 נאכ'
פריוואט וואוינונג: אל. קאשטשושקי 27.
טעל. 175 50.

Dr. med.
J. Sołowiejczyk
ספעצ. פאר הויט, וועגערישע און מיננער־שוואכע־קראנקהייטען.
Piotrkowska 99, tel. 144-92.
נעהמט אן פון 2—3, 5—6 נ"מ
און פון 8—9 אווענד.
זונטאג פון 9 ביז 11 פארמיטאג.

Dr. med.
L. TENENBAUM
הויט־וועגעריש־אינפעקציאנ
פילסודסקיעגא 15.
טעל. 206-75.
נעמט אן פון 8—10 פרי, און פון 4—8 אוו.

Dr. med.
H. Hamer
ספעציאליסט פאר אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען
וואוינט יעצט:
11-go LISTOPADA 32
(róg Gdańskiej) Tel. 128-39.
נעמט אן פון 3—7 אווענט.

Dr. **I. SILBERSTROM**
Kilińskiego 127
ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע און נעשל. כטס־קראנקהייטען קווארץ־לאמפ, — רענטגען בעטראכטונג פון איבעריגע האר.
נעמט אן פון 4—8 אווענד.

LEKARZ-DENTYSTA
S. Bergman
Al. Kościuszki 39, tel. 148-24.
נעמט אן פון 10—1 און פון 4—7 נאכמ.

Lekarz Dentysta
Jakób Botwinik
וואלבער האט געארבעט אין דער קראנקען־קאסע 12 יאהר ספעציעל אויף צוין־פיהרען און האט אויסגעגעבען לאבאראטאריום פון קונסטליכע ציין, נעמט אן טעגליך פון 8 ביז 3 (נאכ' דער טעלעפאן „פאפאנ' רוג זגעזשער און לאנגאוואס...) טעל. 29-101, פון 4—11 אווענט. אין פאר־מיטאג 18 צוגעגעבענע פרייזען. פאר באסיטלאזע הנחות.

Dr. med.
Rundstein
akuszer-ginekolog
POMORSKA 7, tel. 127 84.
przyjmuje od 8—10 rano i od 4—8 w.

Dr. med.
FELDMAN
אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען
נעהמט אן פון 11—1
אויך זגערזשער 24
פראנט, 1טער שטאק.
KILINSKIEGO 113, tel. 155-77

Dr. med.
GUSTAW KOHN
נערוועזער אסיסטענט פון דער גינעקאלאגי־שען קליניק אין פאריז.
ספעציאליסט פאר פרויען־קראנקהייטען און שוואנגערשאפט.
ספעצ. צו זיין הוילען אונפארטפונגען.
פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03.
נעמט אן פון 10—8 און פון 4—8 אווענט.

DR. MED.
H. KRAUSKOPF
אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען
זגערזשער 15, טעל. 113-47.
נעמט אן פון 8,30 ביז 10 פריה און פון 4 ביז 8 אווענט.

PIERWSZE PRYWATNE
Pogotowie Lekarskie
(1־טע פריוואטע גיכע הילף)
12-333 טעל. זשעלאנא 6 (Legjonów 6)
טעטיג אהן איבעררייס ביי טאג און ביי נאכט.
גיכע ערצטליכע הילף אין אלע ספעציאליטעטען.

צאהן־ארצט
J. KARMAZYN
Południowa 2
tel. 114-36.
נעמט אן פון 9—1 און פון 3—7 אווענט

Dr. med.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען־קראנקהייטען
Traugutta 12, tel. 175-10
נעהמט אן פון 11—2 און פון 5 ביז 8.30 אוו. אונבעמיטעלטע — לעמשטעצע פרייזען.

Dr. med.
Cecylja Finkler
קינדער־קראנקהייטען
אלטער מארק 15.
טעל. 108-54.

Dr. **W. Łagunowski**
specjalista
chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światłoleczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz w niedzielę i święta od 10—1.

לעצטשניצע
פאר וועגעריש־קראנקע
מענער — שוועכע און הויט־קראנקהייטען
פון דאקטוירים־ספעציאליסטען
פיעטריקאווער 45
נעמט אן פון 9 פריה ביז 9 אווענד.
נעמט אן פון 11—1 און פון 5—7 נאכמיטאג, פרויען־דאקטער א בעראטונג 3 זל.

Dr. med.
A. STILLER
אינערליכע קראנקהייטען
נעהמט אן פון 4—8
פילסודסקיעגא 15.
טעל. 206 75. פראנט, 2. שטאק.

אויערען, נאז און האלז קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אן שטאנדיגע קראנקע (צוועק אפעראציע א. א. וו. ווי אויך אמבולאטאריש) פון 9—2 און 4—8 אווענט.
ביי דער קליניק איז פאראן
ארגענטגעזע־גאבינעט
פאר דורכליכטונגען און אלערליי פאטאגראפיעס

ד"ר העללער
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער־שוואכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89.
נעמט אן פון 8—11 פרי און 4—8 אווענט.
זונטאג פון 10—2 מיטאג.
פאר פרויען — א ספעציעלער ווארטע־זאל פאר אונבעמיטעלטע לעמשטעצע פרייזען

Dr. med.
J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען
אנדזשעיא 4, טעל. 20.
228-20. נעמט אן פון 10—12 און פון 5—7 אוו.

Dr. med.
J. Kokotek
אינערליכע קראנקהייטען.
אלטער־מארק 15, טעל. 264-05.

Dr. med.
M. GLAZER
ספעציאליסט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען
ZACHODNIA 64, tel. 185-49.
נעהמט אן פון 12—2 מיטאג און פון 7 ביז 8.30 אווענד.
ביינאכט און חגאות פון 10—12

Dr.
Wajnberg
ספעציאליסט פאר לונגען, הארץ און סעלעזשע קראנקהייטען
פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—5, 8—9 אוו.

Dr. med. **Niewiażski**
ספעציאליסט פאר מרופער, סיפיליס און הויט - קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער - שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40.
פראנט, 1טער שטאק
נעמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אווענט.
ספעציעלער ווארטע - זאל פאר פרויען

Dr. med.
W. ŻABZIEWICZ
ספעציאליסט פאר אויערן, נאז, האלז און קעהלקאפ־קראנקהייטען
Piotrkowska 164, tel. 125-26
נעמט אן פון 5—8 אווענד.

Dr. med.
I. Bette
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער קראנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6 tel. 144-96
נעמט אן פון 8—11 און 4—6 אווענט

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
פאר אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען, סעקסועלע שוואנגערשאפט
נעמט אן שוואנגערע
זגערזשער 11, טעל. 246-09.
נעמט אן פון 8—4 אווענט.

Dr. med. **LEON FAMILIER**
אינערליכע און קינדער־קראנקהייטען
6 שערפינג 37 (בענעדיקטא)
נעהמט אן פון 5—7 נאכמ

RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22
אנהייב אין נעוו. טעג 4 א זייגער נאכמ.
שבת, זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג.

די גרויסע ארטיסטקע פון עקראן אין פילם א. נ. IRENA DUNNE

„פאר א מינוט גליק"

אויפן ערשטען סעאנס און פריהמארגען-סעאנסען זענען די פלעצער צו 54 גר. אנהייב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג

CZARY

היינט און פאלגענדע טעג! צום ערשטען מאל אין לאדז! פרעכטיגסטער שלאגער פון דער וועלט-קינעמאטאגראפיע!

„PAPUA"

היינט און פאלגענדע טעג! גרויס עקזאטיש מייסטערווערק א. נ.
אין די הויפטראלען:
STEFFI DUNA, REIS TOMEY i RAYMOND HATTON

אנהייב פון די סעאנסען אין געוועהנליכע טעג 4 א זייגער נאכמיטאג.

KINO TEATR METRO PRZEJAZD 2

Kakuracza i Continental
פרעהליכע גרושה

אין הויפט-ראלעס: Ginger Rogers, Fred Astaire

אויסער'ן פראגראם: „KUKARACZA" — א וואונדערשעהנע קאמעדיע אין נאטור-קאלירען.

KINO TEATR ADRIA GŁÓWNA 1

קלאנג-קינא
CAPITOL
זאוואדזקא 16

היינט פרעמיערע!

די מיסטעריעס פאסציני-רענדע פרוי פון דער וועלט ANNA STEN אין דער אונפערגעסליכער העלד פון פילם „BENGALI" GARY COOPER

„חתונה-נאכט"

אויסער'ן פראגראם: אקטואליטעטען פון P. A. T.

אנהייב אין נעוו. טעג 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג—12 א זייגער בייט.

ILONKA (Papryka)

היינט פרעמיערע!
פול מיט רייץ און ח'
FRANCISZKA GAAL
Franciszka Gaal נעהמט אנטייל Paweł Hörbiger א חוץ
דער פילם ווערט גערעדט און געזונגען אין דער דייטשער שפראך.
נעכסטער פראגראם: „RUMBA" – פרייזען פון די פלעצער: I פל. 1.09 זל., II פל. 90 גר., III פל. 50 גר. הנחה-קופאנען 70 גר.

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76 (ווינ' קאפערניקא)

קינא-רעוויו
AMOR
פאמארסקא 89, טעל. 248-05
צופאהר מיט טראמוואיען 0 און 4
מיזענען טעטיג 2 פאסעס.

ענדליך פון שבת דעם 28-טן ד ח. 2 נאכמיטאג, אויף דער ביהנע! צוזאמענפאהר פון אלע ווארשאווער סטארס אין איין פראגראם א. נ.

„פון גאנצען הארץ" (Z całego serca)

אונזערע טייו: Gosia Negro, Vera Kidzińska, Jadwiga Zarubianka, St. Stański, St. Woliński, Januś Sciwiarski, 2 Blood, Bol. Majski 12 פרעכטיגע קאסטיומען. לידער, רעציטאציעס א. א. וו. פרעכטיגע דעקאראציעס. אויפן עקראן: „PORT SANDIEGO"
אין די הויפטראלען: Claudette Colbert, Ben Lyon ליבער. לייטער: St. Stański i J. Sciwiarski פעדגרעסערטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' לעווין.
באמערקונג: כדי אויסצומיידען א געדראנג ביי דער קאסע, ווערט געבעטען וואס פריהער אויסצוקויפען בילעטען.
אנהייב אין נעוו. טעג 6 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 נאכמ. פרייזען פון די פלעצער, נישט געקוקט אויף די גרויסע קאסטען, זענען נישט געהעכערט

CORSO

אונזער גרויסער פראגראם!

LEW TOLSTOY לוים'ן מייסטערווערק פון
אין די הויפט-ראלען:
Greta Garbo, Fredric March

ANNA KARENINA

גרעסטער אנסאמבל פון שטערנס. דאס מעכטיגסטע מייסטערווערק פראד. 1935–36.
פילם, וועלכער האט ערהאלטען א גרויסען פריז אין ווים. אויסער'ן פראגראם: P.A.T. און אקטואליטעטען. פרייזען פון די פלעצער אויפ'ן ערשטען סעאנס 50 און 54 גר. אויף די איבריגע סעאנסען 54, 85 און 1.09 זל. אנהייב 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג – 12 א זייגער בייטאג

פרייז פון אנ'אנאנאס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנאס ביז 15 ווערטער גור 1 זלאטי

Niemasz ponad mydło „Trójka"

פערשידענעס

צוליב אפרייזע, געלעגנהייטליך צו פערקויפען אמעריקאנער שטרומף-מאשינען מיט רענדער-קעפ. צו ערפאהרען פולנאצנא 25, וואוינונג 18.

געעהרטע קונדשאפט! נאך איניגע טעג ווערט פאסעבירט מענער - היטען פאר 1 זל. אויסגעארבייט דורך א געניטען פאכמאן, קילינסקיעגא 28.

ווער עס וויל דינגען א קיאסק פון פאפיראסען איז שוין דא צו פערדינגען ביים פערמיטלער פעטריקאווער 59 וו. 20 פון 9—10 פריה און פון 4—6 נאכמיטאג.

צום ביליגסטען קאן מען קויפען אדער פאסאנירען דאמען און מענער-היטען נאר ביי דער פירמע מ. פערדער זגערזשער 20 אדער לוטאמירסקא 2.

א קוואליפיצירטער לעבער-נייער מיט א לעבער-מאשין זוכט א פאסטען ביי וועש א.אז.וו. צו ערפאהרען לאגעוויניצקא 46 וו. 11 ביים לעבער-נייער.

לעבער און געוואלד-ריסען פון הערען און דאמען-גארדעראבען ווערען קונסטליך פערשטאפט נישט צו דערקענען צו ביליגע פרייזען די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פון בערלינער פאכמענער. 11 ליסטאפאדא 29 פארטער ארגאנעק.

צו פערקויפען א שטריק-מאשין, 12-ער 70 צענ. „שטאלם" אין בעסטען צושטאנד מיט ספעציאל פאנג צו ערפאהרען ביי ב. הימעל, ב' לימאנאווסקיעגא 6 וו. 28.

ס'איז פערלוירען געווארען א ביכעל א נאטיץ פון חובות, וואס האט פאר קיינעם קיין שום ווערט נישט. דער עהרליכער פינדער ווערט געבעטען געגען בעלוינונג אפצוגעבען צו ווייל, פילסודסקיעגא 10 פראנט-געוועלב.

א סווימער-מאשין 70-9 אין גוטען צושטאנד גרינער מארק 3 וו. 23.

עס ווערט געזוכט א שותף צו קאנפעקציע אנ'איינגעפיהרטע געשעפט אויף נאוואמיעסקא גאס. אפערטען אין אדמינ. אונטער „קאנפעקציע".

Prędko i tanio. Polskiego, buchalterji, angielskiego, francuskiego, esperanta i żydowskiego udzielają nauczyciele. Zupełna gwarancja. SZYF. Jakóba 12, pr. of. I-sze piętro, m. 30

2 pokoje sypialny, stołowy, nowe okazyjnie tanio do sprzedania w firmie M. Besser, Śródmiejska 54.

ספעציעל פאר סוחרים!

מאדערן איינגעריכטעט, בעקוועם א נאכט-לעגער 1,25 זל. א צימער 1,50 זל. לאדז, קילינסקעגא 41, אין הויף.

אכטונג! ווער ס'וויל האבען עלעגאנטע היטען אויך Hückel נייעסטע פאסאנען, יודישע בעסערע היטלעך טי-כענע און סאמעטענע, אלע שילער-קינדער-היטלעך נור אין דער בעוואוסטער פירמע „שערלאנס", פיעטריקאווער 10. קומט און איבערצייגט אייך! שבת איז מיין געשעפט געשלאסען.

געלעגנהייטליכער פערקויף פון מעבעל און קאמפלעטען און איינצעל צו זעהר ביליגע פרייזען. אויך ווערט געקויפט מעבעל, דיוואנעס, פארצעלאן א. ד. גל. אגרודעוא 7 פראנט אין קעלער

א לערן-מעדעל צו אבער-וועש ווערט געברויכט ביי גולא, בזשעזשינער 11.

ראקאלען

4 צימער און קוך מיט אלע בעקוועמליכ-קייטען פראנט 1-טער שטאק באלקאן זאפארט צו פערמיטען, פעטריקאווער 294 נעבען פאביאניצער פשיסטאנעק.

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר 2 ארנט-ליכע פרויליינס אדער יונגעליים. צו ערפאה-רען פאלודניאווא 7 וו. 28 רעכטס 3. שטאק

צו פערמיטען א שטוב מיט א קוך, ס'קען זיין געאייגנעט אויף א קראפט-פאבריקעל און א גרויסען לאקאל פון 5 פענסטער אויך א קאנטאר, ס'קען זיין אויף א קיבוץ אדער אויף א פעראיין. צו ערפאהרען קאנסטאנטינער 43, ביים ווירט.

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר אנ'אנשטענ-דיגען יונגערמאן אין א בעזונדער צימער זא-כאדניא 39 וו. 5.

פון זאפארט איבערצוגעבען א שטוב מיט א קוך פולנאצנא 21 וו. 44.

פאבריקס-לאקאלען מיט טראנסמיסיעס און צענטראל-בעהייצונג 3 זייטען ליכט ביליג צו פערמיטען, טעלעפאן 193-74, ווי אויך עלעק-טרישעס ליכט.

א גאלדענער האנדעלס-פונקט אויף קאש-טשעלנא 3 פערשידענע געוועלבער צו פערמי-טען אויך מיט וואוינונגען צו ערפאהרען ביי'ן וועכטער.

איבערצוגעבען א זוניגע שטוב זגערזש' 76 2-טער הויף, 3-טער שטאק ביי זאנגער.

געוועלבער, א יאטקע מיט איינריכטונג, עצלבע וואוינונגען און שטובען מיט קוכען מיט וואסער און עלעקטריש ליכט, צו ערפאה-רען זגערזשער 43-45 ביי דער ווירטין.

טרייע פאסטענס

עס ווערט געזוכט א קוואליפיצירטער ה... מושער צו פארטרעטען. צו ערפאהרען ביי... סודסקיעגא 58 וואוינונג 26.

נויטיג בערעטען-ארבייטער ביי הערש... בוים, פעטריקאווער 116.

א יונגע ווערט געזוכט אין דער סוויטער-פאבריק פון זאפארט. זיך מעלדען פלאץ-וואלנאשטשי 6 אין דער סוויטער-פאבריק.

ס'ווערט געזוכט 8 קוואליפיצירטע פרעס... צו געוואשענע גארדעראבען. זיך ווענ... ראקיטשינסקא 22 אין דער פראלניע י. ...

Ze wydawnictwo „Nejer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub
Czcionkami i druk rotac. „Nejer Folksblat", Piotrkowska 23.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

שלום עליכם אויף דער ביהנע

פון מאָריס שוואַרץ

ווען שלום עליכם וואָלט געלעבט און געזעהען האָט פאַר אַ ווירקונג ער האָט אויף דעם טעאַטער אלס דראַמאַטורג, וואָלט ער זיכער געווידמעט זיין גאַנצע ענערגיע צו שאַפען די קלאַסישע קאָמעדיעס פאַרן יודישען טעאַטער און מעגליך אַז זיינע שאַ־פונגען וואָלטען אויך געשפּילט געוואָרען אויף דער וועלט־ביהנע —

ווען איך האָב אין 1919 צום ערשטען מאָל אויפ־געפיהרט „טוביה דער מילכיגער" — האָבען די אַק־טיאָרען דערפיהלט דעם גרויסען נחת צו זיין אין קאָנטאַקט מיט די פאָלקס־מאַסען, ווייל שלום עליכם האָט זיין הומאָר גענומען פון די פאָלקס־מאַסען נאָך מעהרעלען איז ער דער איינציגער וואָס האָט גע קענט דערגרונטעווען די שיכטען פון פאָלק. ער האָט דעם יודען פערשטאַנען נאָך בעסער ווי סערוואַנטעס דין האָן קיכאָט.

זיין העלד טוביה וועט אין דער ליטעראַטור און אויף דער ביהנע לעבען אזוי לאַנג ווי יודען וועלען לייענען און שפּילען אויף יודיש. די פּראָנצוויזען קאָ־נען זיין שטאָלץ אויף זייער מאָליער, מיר קענען זיך מיט שלום עליכם'ן גרויסען א סך מעהר — מאָליער האָט דורך סאַטירע און גראָטעסק געצייכענט זיינע העלדען, שלום עליכם'ס העלדען זענען קינסטלעריש אמת'ער. ער חוזקט נישט, ער וויינט און לאַכט דורך זיי און דערפיהרט זיי ביז די חושים פון פאָלקס מאַסען, זיי אליין זאָלען דערפיהלען זייער נעהאַנגעל פון לעבען.

ווי וואונדערליך ער האָט געשאַפען זיינע פּער־שוינען, ווער האָט אזוי געצייכענט די דינסט, דעם לופט־מענש, דעם דאָרפס־יוד. דעם גביר. דעם אביון, שלום עליכם האָט דעם דלות אפילו אָנגעטאָן א קרוין מיט דימענטען — און דערפאַר האָט דער יודישער טעאַטער ערשט געפינען זיין פונדאַמענט מיט ארויס בריינגען שלום עליכם'ען אויף דער ביהנע. איך בין גליקליך צו זעהען ווי יודישע אַקטיאָרען און דער עולם ווערען ענג פערבונדען און געקניפּט ביי א שלום־עליכם פאָרשטעלונג. דער שלום עליכם רעפּער טואַר וואָס דער קונסט־טעאַטער האָט געשאַפען, וועט לעבען און זיין אַקטועל אין אלע צייטען און פּעריאָ־דען. איז גוט אויפן האַרצען — דאַרף מען שפּילען שלום עליכם. איז צרות ביי יודען—דאַרף מען אוודאי שפּילען שלום עליכם. ער אליין האָט פערשריבען א תריפה צו אלע יודישע צרות — לאַכען — און דורך געלעכטער, דורכן יודיש־טראַגישען געלעכטער, וועט אינז די וועלט דערהערען. וואָס אַנדערש זאָל טון דער יוד ווען ער זעהט און הערט ווי חיות גלאָצען מיט די אויגען און ברומען דורך אלערליי משונהדיגע קולות, דורך דעם געדרוקטען וואָרט און דורך ראַ־דיאָ, און דורך קאָנצענטראַציע לאַגערען — ברענגט אום דעם יודען. ער מאָר נישט האַנדלען * וואַנדלען,

הלומען אפילו. א גויעשע דינסט טאָר איהם אפילו א נלאָז טיי נישט דערלאַנגען. שלום עליכם וואָלט גע ענטפערט : לאַכט יודעלעך, לאַכט! איהר קענט ני־כער לאַכען פון זיי, ווי זיי פון אונז. אויף די צאַרישע פּאָגראָמען * און שמד־מגפות האָט שלום עליכם אונז טראַקטירט מיט טוביה דעם מילכיגען — אויף „פּראַוואָזשיטעלסטוואַ" און פּערצוימטער גע־מאַ אין רוסלאַנד — מיט דעם „פּלוטינגען שפּאַס" — „שווער צו זיין א יוד". איצט וואָלט ער דער משוגע־נער וועלט געענטפערט מיט דעם גרעסטען געלעכ־טער, וואָס וואָלט זיי אויפגעציטערט — ער האָט שוין געלאַכט פון האָמש (דייטש) נאָך איידער די וועלט קלייפּט זיך צו לאַכען — ווער ס'האָט געלייענט זיין כאַראַקטער־איזירונג פון דאַטש אין דער אכסניה, קען דערפיהלען, אז נאָר אזא דיסציפּלינירטער דאַטש קען זיך רוהיג אוועקזעצען און פּעראייבּיגען די „גירעג־בערגער געזעצען". פאַר שלום עליכם'ען איז דער דייטש געווען א אויטאָמאַט — וואָס לעבט און שאַפט לויט מעטאָדען. מאַכט גימנאַסטיק לויט מי־לער. און וויל אומברענגען דעם יודען לויט דעם רע־

צעפּט פון שטרייכער — אין דער פּינקטליכער אַנוויי זונג פון דעם גאָט געזאַלבטען „פיהרער".

דער קונסט טעאַטער האָט אויפגעפיהרט אין אָ־ריגינאַל און דער ערשטער ארויסגעבראַכט פאַר דער יודישער וועלט פינף קלאַסישע אויפפיהרונגען פון שלום עליכם. טוביה — שווער צו זיין א יוד. „דאָס גרויסע געווינס" „גאָלד גרעבער" (אוצר) און סטעמ פּעניו.

ס'איז געווען מיין חלום און שטרעבונג צו שפּי־לען אין פּוילען שלום עליכם. איך האָב געוואָלט הע־רען ווי אזוי ס'וועלען לאַכען די פּוילישע יודען פון דעם אייגנאַרטיגען שלום עליכם הומאָר. דאָ אין פּוילען איז דאָך טוביה און שווער צו זיין א יוד מעהר אקטועל ווי אין דער גאַנצער וועלט, דאָ איז דאָך הער מקור פון די טוביה'ס און דוד שאַפּיראָס. ווער קען זיי אזוי דערפיהלען, ווועמען זענען די העלדען אזוי נאָהענט ווי דעם פּוילישען יודען. אין רוסלאַנד און אין פּוילען דאַרפען יודען אפּשאַצען שלום עליכם'ס טראַגישען הומאָר, בעסער ווי אין גאַר דער וועלט.

פונקט ווי א זונגער רייסט זיך צו זינגען אין מי־לאַן, אזוי שטרעבט דער יודישער אַקטיאָר צו שפּי־לען שלום עליכם פאַר די יודען וועלכע זענען אליין די פּראָטאָטיפּען פון די שלום עליכם העלדען.

אין וואַרשאַ האָבען די צוויי אויפפיהרונגען טוביה און שווער צו זיין א יוד פּעראינטערעסירט סיי די קריטיקער און סיי דעם טעאַטער עולם. ווייל די קאָנ־צעפּציע פון קונסט טעאַטער איז גאָר אנדערש ווי ס'שפּילן שלום עליכם אנדערע אַקטיאָרן, שלום עליכם אויף דער ביהנע קען און מוז אויסגעטייטשט ווע־רען אייגענאַרטיג. ווי שעקספּיר אָדער גאָגאָל. האַמ־לעט און כליעסטאַקאָוו וועלען לעבען אויף דער ביה־נע דערפאַר וואָס קינסטלער האָבען די גרויסע מעג־ליכקייט צו געבען זייער אייגענע אויפפאַסונג. אזוי איז מיט די שלום עליכם העלדען. דער מענש וואָס זאָגט: איך האָב שוין געזעהען „טוביה דעם מיל־כיגען" אָדער „שווער צו זיין א יוד" — האָט בלויז געזעהען אַן'אויסטייטשונג און דאַרף זיכער זעהען ווי אַנדערע קינסטלער שפּילען שלום עליכם. דער פונדאַמענט פון קונסט טעאַטער איז שלום עליכם. פאַר מיר איז יעדע שלום עליכם־פאָרשטעלונג א טעאַטער יום־טוב.

ווייל מיט דעם רעפּערטואַר קען איך אָפּשאַצען דעם קולטורעלען ניוואָ פון עולם.

לאָדז האָט אין מיר דערוועקט בעגייסטערונג. דאָ געפינען זיך יודען וועלכע פערשטעהען טעאַטער א : האָבען ליב גוטען טעאַטער. דער דערפאָלג פון זינגערס יאָשע קאַלב איז אין לאָדז פּונקט אזוי דער־פאָלגרייך ווי אין נוי יאָרק, פּאַריז, לאָנדאָן, בוענאָס איירעס און וואַרשע.

נאָר גיבען אַן'אָפּשאַצונג פון דעם טעאַטער עולם פון לאָדז וועל איך ערשט קענען נאָך די אויפפיה־רונגען פון שלום עליכם. און די פיר שלום עליכם־נעכט קומענדער וואָך, גיבען מיר די מעגליכקייט זיך צו ווייזען אין „טוביה" און אין „שווער צו זיין א יוד" —

אוועקפאָהרען פון לאָדז נישט צו שפּילען די צוויי גרויסע שלום עליכם־ווערק, וואָלט געמיינט זיך אליין בע'עוולען פון א גייסטיגען טעאַטער יום־טוב. ס'איז תמיד געווען מיין אַמביציע צו שפּילען פאַר יודען, וואָס געהען נישט אין טעאַטער ווי אין א מוזעאום מיט אָנגעצויגענער פּאָזע, נאָר קומען לעבען א פּאָר שעה אין טעאַטער און דער אמת איז אז לאָדזער יודען קומען שוין צוגעגרייט הנאה צו האָבען. זיי געהען אין טעאַטער נישט געצוואונגען, נאָר מיט גרויסען אינטערעס. און דערפאַר זענען יו־דישע אַקטיאָרען בעגייסטערט פאַר לאָדז — און מיין ערשטער וויזיט האָט אין מיר דערוועקט אַן'איגער־ליכען אינטערעס פאַרן לאָדזער טעאַטער־עולם.

חיים לייב פוקס

נאַכט איבער צפת

בלויער סאַמעט הענגט איבער קאָפּ
נאַכט איז אַנגעפלויגען —
שטערן לעשען זיך אין ווינט,
און צינדען זיך אין אויגען.
אין הצר פון קלויז*) שוויגט א מקבל,
עס רעדט בלויז די לאָמפּ —
מיט ווערטער פון פייער צעפלאַמטע אין גליה
און ציהט-אויס קיין מירון די הענט.
צעשאַקעלט אין מירון דער בוים איבער קברים
און ציטערט א ניגון —
ברומט - מיט דער שטיינערנער שטוהל אליהו'ס,
פון שטיין - באַרג אראָפּ.
דערהערנס די שטיינערנע הייזלעך, וואָס דרימלען
דעם חלום פון דורות —
און ברומען דעם ניגון פון לעצט - לעצטע נאַכט
וואָס גייט - אויס אין פאַלען פון שטערן - מנורות.

*) דעם האָרי"ס שוהל.

פאַרוואָס איך האָב איבערזעצט דעם תנ"ך

א פאָרוואָרט, וואָס דער גרויסער פערשטאָרבענער יודישער דיכטער יהואש האָט געשריבען צו זיין איבערזעצונג פון תנ"ך

פון יהואש

דער לייענער האָט א רעכט צו דערוואַרטען און מיר וואָלט זיך אוודאי געוואָלט איהם געבען א באַריכות'דיגען, אויספיהרליכען אריינפיהר צו מיין איבערזעצונג. אָבער „די צייט איז קורץ און די אַרבייט איז גרויס", און די נויטיגע לענגערע הקדמה וועט מוזען וואַרטען ביז א פרייערער צייט. איך וועל בלויז אין קורצע אַלגעמיינע שטריכען אָנטייטען די מאָטיווען, וואָס האָבען מיך געטריבען צו מיין אַרבייט, דעם פּלאַן, וואָס איך האָב געהאַט פאַר די אויגען און דעם צוועק, וואָס איך האָב זיך געשטעלט, ווי אויך דעם מעטאָד, וואָס איך האָב געברויכט.

די שאַפונג פון א יודישען תנ"ך איז ביי מיר געווען דער חלום פון א לעבען. דאָס איז געווען א גאַפּעלטע ליבשאַפט. פון איין זייט צו דעם שעהנס־טען, מענשליכסטען בוך פון יודישען פאָלק און פון אלע פעלקער און פון דער אנדער זייט, צו אונ־זער יודישען לשון. וואָרים יעטוועדער לשון, ביי אלע זיינע ענדערונגען און נייעשטאַלטונגען, וואָס גער־העט נאָכאַנאַנד אָן אין איהם, מוז האָבען א תוס־השדרה, וואָס רינגעלט דורך און האַלט אויף דעם גאַנצען אָרגאַניזם, וואָס איז פעסטקייט און דויער־האַפטיגקייט אין מיטען פון בעוועגליכקייט און ענטוויקעלדיגקייט. אייביגקייט אין מיטען פון צייט־ליכקייט. אזא חוט־השדרה קאָן בלויז געבען א תנ"ך סטיל. בלעטער פאַלען און בלעטער קומען — און דער שטאַם בלייבט און האַלט אויף די אייניגקייט פון דעם בוים. די שפּראַך קריגט צו נאָכאַנאַנד נייע אוצרות און וואַרפט נאָכאַנאַנד אראָפּ פון זיך פער־וועלקטע פאָרמען אָבער איהר רוקענביין בלייבט דער אייגענער, מוז בלייבען דער אייגענער, אויב זי וויל אָנהאַלטען איהר יחוס און וויל נישט אָנהויבען איהר געשיכטע אלע פריהמאָרגען.

איך האָב צו זיך געזאָגט: א תנ"ך אין יודיש,— א תנ"ך, וואָס זאָל אָנגענומען ווערען ווי א קלאַ־סישער אויטאָריטעטער טעקסט פון אלע קלאַסען, אלע געזינונגען און אָנשויאונגען, — מוז ראשית־כל זיין טריי צו דעם אָריגינאַל. נישט פעלשען, נישט מאָדיפיצירען, נישט פּאַראַפראַזירען, נישט אויפ־מיישען מיט פּוונות, וואָס די כוונות זאָלען נישט זיין, נאָר איבערגעבען דעם העבּרעאישען טעקסט געטריי און גענוי, לויט די בעסטע אויסטייטשונגען פון די אלטע און די נייע. דער יודישער תנ"ך זאָל נישט צולייגען אָדער מינערען דאָס מינדעסטע, אויף ווי ווייט אזא זאַך איז מעגליך, ווען מען גיסט איבער פון איין שפּראַך אין א צווייטער.

א תנ"ך אין יודיש, האָב איך געזאָגט, דאַרף נישט אָנהויבען פון היינט אָדער נעכטען. ער דאַרף אריינגעהמען אלע אַלטפרענקישע זאַפטען פון די

אַלטע ספרים. די גאַנצע אידיאָמאַטישע עשירות פון די אַלטע איבערזעצונגען, מוסר־ספרים, מעשה־בי־כער, פון שפּריכווערטער, ווערטלעך, פאָלקס־יוצען א. אז. וו. מוז עקספּלואַטירט ווערען פאַר דער דאָ־זיגער אַרבייט. אזוי אז אין איינעם מיט מאָדערנער גענויקייט און וואָרטקאַרגשאַפט, זאָל דער טעקסט אויך האָבען די גאַנצע קערענדיגקייט און היימיש־קייט און טראַדיציאָנעלקייט פון דער צאינה־וראינה שפּראַך.

א תנ"ך אין יודיש דאַרף פיקסירען, ווי ווייט מעגליך, געוויסע ווערטער און אויסדרוקען, וואָס וועלען אָהן איהם אונטערגעהען — שעהנע, זאַפ־טיגע ווערטער. וואָס דער רבי האָט געברויכט אין חדר, און וואָס פערשווינדען אין איינעם מיטן חדר. דער יודישער תנ"ך־לשון דאַרף אויך זיין דער שעהנסטער סינטעז פון אלע דיאַלעקטען פון אונ־זער מאַמע־לשון. איטליכער דיאַלעקט דאַרף ביי־טראָגען פון זיין אייגענטליכען ווערטער־שאַץ צו דעם בוי פון א יודישער ביבל.

דער תנ"ך. א חוץ זיין וואונדערליכען אינהאַלט, איז ריטם און מוזיק. אָט דער דאָזיגער ריטם מוז ארויסגעבראַכט ווערען אין דער פערייִדישונג, סיי דאָס איז דער טעמפּ פון פּאַטריאַכאַלישער פּשטות און ליכטיגקייט, סיי דאָס איז דער אימפּעטיגער ריטם פון די נביאים, סיי דער רוהיגער חכמה־טאָן

פון קהלת, אָדער די לירישע זעל־פערגעהעניש פון תהלים, און אזוי ווייטער.

דאָס איז געווען בקיצור, דער פּראָגראַם, וואָס איך האָב זיך אָנגעצייכענט. אויב איך האָב בלויז א טייל פון מיין בעגעהר דערפיהלט, וואָלט איך זיך געהאַלטען פאַר רייך בעלוינט. נאָך אזוי פיל יאָהרען פון נאָכאַנאַנדיגער אַרבייט איבער דער איבערזע־צונג, שפּיר איך, אז ווען איך וואָלט געהאַט מעה־רערע לעבענס און וואָלט זיי אלע אָפּגעגעבען בלויז אויף דער דאָזיגער אַרבייט, וואָלט עס נישט געווען ציפיל, ווייט נישט צו־פיל.

די איבערזעצונג איז געמאַכט אין שטרענגער געטריישאַפט צו דער מסורה. אין א בעזונדערען בוך, אָדער אין בייל אַגען צו די ספרים, וועלען גע־געבען ווערען די שנויי־נסחאות פון די אַלטע ווערסיעס, ווי אויך די פּאַרגעשלאָגענע עמענדאַ־ציעס פון די פאָרשער, דאָרט וואו דער טעקסט פון דער מסורה איז נישט קלאָר. עס וועלען אויך גע־געבען ווערען דערקלערונגען און בעלייכטונגען צו יענע שטעלען, וואָס פאָדערען א פירוש. דערצו ווע־לען אין פיל פסוקים געבראַכט ווערען אויך אַנדערע אויסטייטשונגען. ווי די וואָס זענען געברויכט גע־וואָרען אין דער איבערזעצונג גופא. עס וועלען אויך זיין פיל אַנדערע אָנמערקונגען צו דעם טעקסט בכלל. ווענען דעם געברויך פון יהוה וועל איך דאָ

ציטירען מיין אָנמערקונג צו בראשית ד, 26: רי' שטרענגע געטריישאַפט צום אָריגינאַל, אָן וועלכער איך האָב זיך אומעטום, ווי ווייט מעגליך, געהאַל־טען, וואָלט אייגענטליך געפאָדערט צו שטעלען יהוה אין אלע ערטער, וואו ער איז דאָ אין טעקסט. אָבער צוגליך מיט טעקס - טריישאַפט האָב איך שטענדיג געהאַלטען אין אויג, עיקר פון אלע עיק־רים, די לעבעדיגקייט און לעזעוודינקייט פון דער יודישער איבערזעצונג און די אָנהאַלטונג פון דער ארכיזאישקייט און זאַפטיגקייט פון דעם הדרת - הלשון. עס וואָלט געקלונגען האַרב און געקינצעלט, ווען איך זאָל, למשל, איבערזעצען (בראשית ב, 4) „אין דעם טאָג, וואָס יחוה גאָט (אָדער: גאָט יחוה) האָט געמאַכט ערד און הימעל", אַנשטאָט „אין דעם טאָג, וואָס גאָט דער האר א. אז. וו." (אפשר דער קומענדיגער דור וועט ווייטער אוועק פון דעם טראַדיציאָנעלן אויסטייטש, וועט מער נישט שפּירן קיין מיסקלאַנג אין דעם וויסענשאַפטליך - גענוי־ערען איבערזעצן. פאַר אונז וואָלט עס געמיינט מקריב זיין זאַפטיגקייט און בעהאַרצטקייט צו פּעדאַנטי־שער טרייקייט). איך האָב אָבער געברויכט יחוח דאָרט, וואו עס ווערט בפירוש בעטאָנט די אידענ־טיטעט פון דעם גאָט פון ישראל אין אונטערשייד פון אַנדערע געטער, ווי שמות ה, 2, און אַנדערע ערטער, אָדער וואו דער טראָפּ ווערט געשטעלט אויף דער אייגענטימליכקייט, הייליגקייט אָדער גע־רעכטיגקייט פון דעם יודישען גאָט, צום סוף פון א דין אָדער געזעץ, ווי וויקרא י"ח, 5, און פיל אַנ־דערע ערטער. אויך איז בענוצט געוואָרען דאָרט, וואו עס פאָדערט זיך א וואַריאַציע פון אלקים, ווי ישעיה ב, 2, און פיל אַנדערע ערטער. דאָס וועט דערקלערען די אין פלוג אויסגעהאַלטענקייט אין דעם געברויך פון יחוח דורכן גאַנצען תנ"ך.

נקודות זענען בלויז געשטעלט אונטער נעמען און ווערטער, וואָס קומען געוואוינטליך נישט פאָר אין יודיש. אלע אַנדערע ווערטער זענען אָהן נקודות די אָרטאָגראַפיע איז פאָנעטיש, א חוץ אין העברע־אישע ווערטער און נעמען.

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט דער ג' קונדשאַפט, אז אונזער

בערשטען־פאַבריק געפינט זיך איצט

נאָר אויף צעגעלניאַנא 7 פּראַנט־געוועלב

און איז פערזעהען צום קומענדיגען סעזאָן אין א גרויסען אויסוואַהל פון בערשטען

צו דער ווירטשאַפט, פּענזלען פאַר מאַלער און אנד.

צו פאַבריקס־פּרייזען. מיר עמפּפעהלען זיך ווייטער אונזער ג' קונדשאַפט.

מיט אַכטונג p. f. ROTH צעגעלניאַנא 7, טעל. 180-27.

Dr. REICHER

פּאַלודניאָווא 28, טעל. 120-93

ספּעציאַליסט

פאַר מענער - שוועכע - בעהאַנדלונג

סעקסועלע בעראַטונגען פון פּסיכאָ - אַנאַליזען

נעמט אָן פון 8—11 פון 5—8 אָווענר.

זונטאָג און חגאות פון 9—

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבן

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג, 27 מערץ
ד' ניסן תרצו

זון-אויפגאנג 5.32
זון-אונטערגאנג 6.01
ליכט צינדען: 5.53

31 מערץ 1936

פון אדוו. ע. שעסקין.

דער 31 מערץ 1936 — די דאזיגע דאטע שפילט אַ גרויסע ראָל אין די שטייער־פאַראָרדנונגען און געזעצן, וועלכע זענען לעצטענס אַרויס־געגעבן געוואָרן. צוליב וואָס צ ודער דאָזיגער דאַטע האָבען מיר קום עטליכע טעג, דאַרף מען דערמאָנען די לעזער וועגען אַלץ וואָס איז פאַר־בונדען מיט דעם דאָזיגען טערמין און וואָס קען האָבען פאַר זיי אַ בעדייטונג.

קודם־כל פאַר די מענשען ,וועלכע האָבען שוין לאַנג ליקווידירט זייערע אונטערנעמונגען און נאָכ׳ן 31 מערץ 1933 האָבען זיי נישט בעקומען קיין שום מאַהן־צעטעל אויף וועלכען ס׳איז שטייער (אַ חוץ לאָקאַל־שטייער) און האָבען נאָך דעם טער־מין גאַרנישט איינגעצאָהלט — שפילט די דאַטע פון 31 מערץ 1936 אַ גרויסע ראָל אַלס דאַטע פון עווענטועלען אַנולירען זייערע פאַרלעגענע חובות אויפ׳ן יסוד פון די אַזוי־גערופענע „טויטע קאָנ־טעס“. איך זאָג אַנ׳עווענטועלע אַנולירונג, ווייל צו דעם געהט צו, אַלס אונבעדינגטער תנאי — אַז דער שטייער־אַמט האָט פעסטגעשטעלט, אַז מ׳קען נישט דעם חוב איינמאָהנען. דאָס הייסט אָבער נישט, אַז נאָך דער דאָזיגער דאַטע וועט מען נישט קענען אַנולירן די דאָזיגע פאַרלעגענע שטייערען, אָבער די שפּעטערדיגע פּראָצעדור איז זעהר קאָמפּליצירט, פאַרלאַנגט גרעסערע בעמיהונגען, דויערט בעדייטענד לענגער, הגם דאָס פינאַנץ־מיניסטעריום האָט אין אַ רייה צירקולאַרען בעאויפ־טראַגט אַדורכצופיהרען אויך די דאָזיגע אַנולירונגען אין דער אַלגעמיינער פּראָצעדור אין דעם שנעל־סטען טערמין, מ׳דאַרף בעטאָנען, אַז אין אַ גאַנ־צער רייה פאַלען וועט די אַנולירונג אויפ׳ן יסוד פון די „טויטע קאָנטעס“ נישט קענען אַדורכגע־פיהרט ווערען צוליב די פיל ענינים וואָס זענען פאַרהאַן צו ערלעדיגען אין די שטייער־אַמטען און דעמאָלט איז מעגליך, אַז דער טערמין וועט פאַר־לענגערט ווערען דורך דעם פינאַנץ־מיניסטעריום.

יעדע פּראַינטערעסירטע פערזאָן, וועלכע האָט פאַרלעגענע שטייערען פון פאַר דעם 31 מערץ 1933, דאַרף זיך פאַרנעהמען מיט דער דאָזיגער פראַגע, ווייל זי איז — ווי איך האָב שוין ערקלעהרט — אַ זעהר דרינגענדע.

מיט דער דאַטע פון 31 מערץ 1936 איז פאַרבונדען אַ וויכטיג געזעץ פון 15 אַפּריל 1935 [...]ועגען שטייער־הנחות, זי איז פאַרבונדען צוליב צוויי סיבות.

קודם־כל האָט דאָס דאָזיגע געזעץ אָפּגעלעג[...] בשעתו די שטייער־חובות פאַר׳ן יאָהר 1934 ביז[...] 31 מערץ 1936 ,אַזוי אַז ביז צו דעם דאָזיגע[...] טערמין מוז דאָס גאַנצע יאָהר 1934 זיין בעצאָהל[...] און אויב נישט? דאָ ענטשטעהט אַ מיינונגס־פאַ[...] שידענהייט אין פאַרשידענע שטייער־אַמטען. מאַנ[...] כע שטעהען אויף דעם שטאַנדפּונקט, אַז דאָס ניש[...] בעצאָהלען די שטייער־חובות פון יאָהר 1934 ב[...] דעם דערמאָהנטען טערמין, ברענגט צום פאַרלירע[...] פון אַלע בעקומענע הנחות; אַנדערע ווידער שטע[...] הען אויפ׳ן שטאַנדפּונקט ,אַז דאָס נישט בעצאָהל[...] די חובות פון יאָהר 1934 ביז׳ן 31 מערץ 1936 דערפיהרט נאָר צו עקזעקוציע פון דעם שטיי[...] פאַר׳ן יאָהר 1934 און שלאָגט זיך אָבסאָלוט ניש[...] אָפּ אויף די הנחות.

דער דאָזיגער ענין האָט אַ וויכטיגע בעדייטונ[...] וועלכע מיינונג ס׳וועט אָנגענומען ווערען איז דער[...] ווייל שווער פאָראויסצוזעהען, אָבער מ׳דאַרף בע[...] טאָנען, אַז פון שטאַנדפּונקט פון געזעץ האָט דאָ[...] יאָהר 1934 קיין שום געמיינזאַמעס נישט מי[...] די הנחות; די הנחות זענען אָפּהענגיג פון דע[...] צי ס׳איז בשעתו איינגעצאָהלט געוואָרען דער סכו[...] פון דער אָפּשאַצונג און פון דעם רעגולירען איינ[...] צאָהלען פון די לויפענדע שטייערען — די פראַ[...] לאַנגאַציע ווידער לויט׳ן אַרט. 8. בנוגע די שטי[...] ערען פון יאָהר 1934 שטעהט אָן אַ זייט און האָ[...] נישט קיין שום געמיינזאַמעס מיט די בעדינגונג[...] פיי בעקומען די הנחות. דאַגעגען אַ צווייטע[...] אַרטיקעל פון געזעץ און נעהמליך דער אַרט. [...] שטעלט דאָס דערהאַלטען די הנחות אין אַ דירעק[...] שייכות מיט׳ן בעצאָהלען די שטייערען פאַר׳ן יאָה[...] 1935 אין בידזשעט־יאָהר 1935]36 דאָס הייס[...] ביז׳ן 31 מערץ 1936. אַלזאָ אַלע שטייערען פאַ[...] יאָהר 1935 מוזען ענטגילטיג בעצאָהלט ווערען ב[...] דעם 31 מערץ 1936 אַנדערש פאַרלירט מען [...] הנחות, אויב אימיצער, למשל, געבליבען די הנחו[...] און האָט דעם שטייער פאַר׳ן יאָהר 1935 פונאַנדע[...] געלעגט אויף ראַטעס און איינע פון די דאָזיג[...] ראַטעס פאַלט אויס אויף נאָך דעם 31 מערץ [1]936 ביז ער, כדי צו בלייבען ביי די הנחות, איינצאָהל[...] דעם שטייער, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס ע[...] האָט שפּעטערדיגע ראַטעס ווי איצט ביז דעם [...] מערץ 1936, אַנדערש וועט ער פאַרלירען אַל[...] הנחות לויט׳ן געזעץ פון 15 אַפּריל 1935.

מ׳דאַרף וועגען דעם געדענקען ,ווייל אי[...] געגענפאַל וועט דעם צאָהלער טרעפען אַ ניש[...] אָנגענעהמע איבערראַשונג אין דער פאָרם וואָ[...] מ׳נעמט פון איהם פאָדערען די חובות פון די אַלט[...] יאָהרען, בנוגע וועלכער דער צאָהלער איז געווו[...] טיף איבערצייגט, אַז זיי זענען אָפּגעלעגט בי[...] יאָהר 1938 און ווערען אַנולירט אויף 70 פּראָ[...] צענט.

כדי דאָס אויסצומיידען דאַרף מען בעצאָהל[...] די אַלטע חובות שוין איצט, געניסענדיג דערפ[...] וואָס דאָס געזעץ הייסט אָנגעהמען איינצאָהלונג[...] אַ קאָנטאָ פון די פּראָלאָנגירטע חובות אין דע[...] פאַרהעלטניש פאַר 250 זלאָטיס נאָר 100 זל. דאָ[...] הייסט, אַז דעם אַלטען פּראָלאָנגירטען חוב ק[...] מען רעגולירען פאַר 40 פּראָצענט, דעמאָלט האָ[...] מען נישט די פליכט פון אָפּהיטען די לויפענד[...] ראַטעס און ס׳פאַלט אָפּ די נויטווענדיגקייט [...] בעצאָהלען ביז׳ן 31 מערץ 1936 דעם גאַנצע[...] שטייער פאַר׳ן יאָהר 1935.

דער 31 מערץ 1936 איז אויך דער לעצט[...] טערמין פאַר אַנולירן די קליינע פאַרלעגענע חוב[...] ביז 400 זלאָטיס, וואָס טשאַמען פון דער אָפּשאַ[...] צונגס־צייט ביז 1932 איינשליסליך. ווער ס׳האָ[...] אַ חוב פון ד' דאָזיגע יאָהרען איבער 400 זל. מ[...] בעצאָהלען דעם עודף און דעמאָלט וועט ער גע[...] ניסען פון דער דאָזיגער אַנולירונג ,צוליב דע[...] וואָס דעם דאָזיגען עודף קען מען בעצאָהלען אי[...] פּאַפּירען וועמענס קורס עס שטעהט 560 פאַ[...] 1000, דאַרף מען פאַרשטעהט זיך געניסען פון דע[...] דאָזיגען טערמין און נישט אַדורכלאָזען די דאָזיג[...] מעגליכקייט, דאָס איז מעהר־ווייניגער אַלץ וואָ[...] איז פאַרבונדען מיט דער דאַטע פון 31 מערץ [1]936 אַלס סוף פון בידזשעט־יאָהר.

צוגאב פאבאר=קאמיסיע ווער דארף זיך צושטעלען

דעם 28-טען 8 פריה וועט אין לאָקאַל פּעטריקאָ־ווער 165 אָנהויבען אַמטירען די צוגאַב־פּאָבאָר־קאָמיסיע פאַר לאָדז שטאָט.

צושטעלען זיך דאַרפען די פּאָבאָראָווצעס פון יאָהרגאַנג 1914 און עלטערע, וועלכע האָבען זיך נאָך ביז איצט נישט געשטעלט צו דער פּאָבאָר־קאָמיסיע. צושטעלען דאַרפען זיך די פּאָבאָראָווצעס, וואָס וואוי־נען אויפ׳ן שטח פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14 טע פּאָליציי־קאָמיסאַריאַטען און האָבען דערהאַלטען נאָמענטליכע אויפפאָדערונגען פון דער שטאָטישער מאַגיסטראַט.

אפטייקען.
היינטיגע נאַכט - דיזשורען

(א) היינט ביינאַכט דיזשורירען: סאַדאָווסקאַ (זגערזשער 57), וו. גראַשקאָווסקי (11 ליסטאָפּאַדאַ 15), מ. קאַרלין (פּילסודסקיעגאָ 54), ר. רעמבעלינ־סקי (אַנדזשעיאַ 28), י. כאַנדזשינסקי (פּעטריקאָווער 165), ע. מילער פּעטריקאָווער 46), נ. אַנטאָניע־וויטש (פּאַביאַניצער 56).

א פאסט-פיליאלע אויפ׳ן זגערזשער שאסיי

(א) זונטאָג וועט פאָרקומען דאָס חנוכת הבית פון אַ נייעם פּאָסט־לאָקאַל פאַר ראַדאָגאָשטש, אויף זגערזשער שאָסיי 62.

דער „זיץ-שטייער“ אין די נאכט-לאקאלען זאל בטל ווערען!

(א) כידוע, ווערט אין די נאַכט־לאָקאַלען און נאַכט־רעסטאָראַציעס, נאָך 12 ביינאַכט, גענומען פון די געסט אַ ספּעציעלער שטייער „פון זיצען“.

איצט האָבען זיך די לאָקאַל־און־רעסטאָראַן־אינהאַבער געווענדעט צו דער מאַכט מיט אַ מע־מאָריאַל, אַז מ׳זאָל דעם דאָזיגען שטייער לטובת דעם אַרבייטס־פאָנד אָפּשאַפען, ווייל צוליב איהם קומען אַרויס סקאַנדאַלען מיט די געסט און די פּרעקיזענץ פאַלט. די רעסטאָראַן־אינהאַבער פּראָפּאָנירען אַנ־שטאָט דעם „זיץ־שטייער“ אַ צוגאַב־אָפּצאָהל צו די אַקציז־פּאַטענטען.

פון יודישען לאקאטארען- און סובלאקאטארען-פעראיין

דער יודישער לאָקאַטאָרען־פעראיין, פּעטריקאָווער 31, מאַכט בעקאַנט, אַז די מיטגלידער, וואָס נויטיגען זיך אין פּסח־אונטערשטיצונג דאַרפען זיך קומען רעגיסטרירען היינט, פרייטאָג, אַ גאַנצען טאָג און זונטאָג ביז 12 אַ זייגער מיטאָג, אין לאָ־קאַל פון פעראיין פּעטריקאָווער 31.

ערשטע פאבריק פון בירשטען און פענדזלען

H. Schütz, Łódź,
Legjonów 14, tel. 215-53

שטעלט אויס בירשטען און פענדזלען פון גוט־בעקאַנטער קוואַליטעט, וואָס איז בעקאַנט מיט אַני־אויסגעבראַנטען שטעמפּעל צו נידריגע פרייזען.
[...]

קאָמוניקאַט פון טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי“

צו דער לאָדזשער יוד. בעפעלקערונג!

אויף הונדערטער שריפטליכע און מינדליכע בקשות פון יחידים און אינסטיטוציעס, האָבען מיר איינגעשטעלט, אַז

מאָריס שוואַרץ

אַלס ניעשאַווער רבי
אין י. י. זינגערס וועלט־אויפפיהרונג

יאָשע קאַלב

זאָל פאַרבלייבען אין לאָדז מיט זיין קונסט־טעאַטער
אויף נאָך איינע פאָרשטעלונגען

די פרייזען זענען בעדייטענד רעדוצירט!

וואונט) 80 גר. 1.09 ג. 1.70 ג. 2 ג. 2.50 ג. 3.30 ג.

בייט.) 70 גר. 1.09 ג. 1.30 ג. 2 ג. 2.20 ג. 2.50 ג.

אריינגערעכענט אַלע שטייערן!

טעגליך 9 אָווענד, שבת און זונטאָג 4 נאַכמ.

די דירעקציע.

אכטונג! קומענדיגע וואָך: אכטונג!

4 שלום-עליכם פאָרשטעלונגען

מאָנטאָג, 30-טען מערץ און מיטוואָך, 1-טען אַפּריל
מאָריס שוואַרץ — אַלס „טוביה“ אין טוביה דער מילכיגער

דינסטאָג, 31-טען מערץ און דאָנערשטאָג, 2-טען אַפּריל
מאָריס שוואַרץ — אַלס „דוד שפּירא“ אין שווער צו זיין אַ יוד

Dr. med. L. Berman

צעגעלניאַנאַ 15. טעל. 49-07
ספּעציעל־אַרצט פאַר מענער - שוועכע־ב[...]
האַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָווענד.
זונטאָג פון 9—1 פאַרמיטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע - פרייזען

Dr. med. Trepman

ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפילים א[...]
הויט־קראַנקהייטען.
בעהאַנדלונג פון מענער־שוועכע.
זאַוואַדזקאַ 6, טעל. 234-12
עהמט אָן פון 8—11 פאַר מ. און פון 6—9 אָוו[...]
ספּעציעלע וואַרטע־זאַל פאַר פרויען

פאר די סעזאן-ארבייטער

קאנפערענץ פון פרעז. גלאזעק מיט די פראפ. פעראיינען

אין דער שטאָט־פערוואַלטונג איז נעכטען פאָר־געקומען אַ קאָנפערענץ צווישען פּרעזידענט גלאַ־זעק און אַלע פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען פון די סעזאָן־אַרבייטער.

ס׳האָט זיך געהאַנדעלט וועגען אַ נייעם קאָלעק־טיווען אָפּמאַך מיט די סעזאָן אַרבייטער אויפ׳ן קו־מענדיגען סעזאָן. פּרעזידענט גלאַזעק האָט אָנגעווי־זען, אַז צוליב דעם וואָס די קרעדיטען אויף די אַר־בייטען זענען רעדוצירט געוואָרען וועלען די אַרבייטער מוזען פאָרקומען נישט 6 טעג נאָר 4 טעג אַ וואָך, וואָס שייך די לוינען וועלען זיי פעסטגעשטעלט ווערען אין פאַרשטענדיגונג מיט דעם וואָיעוואָדע און וועגען דעם ענין וועט מען קענען ערשט רע־דען אַרום דעם 15. אַפּריל.

די פאָרשטעהער פון די אַרבייטער האָבען ער־קלערט, אַז זיי קענען נישט מסכים זיין נישט אויף קיין רעדוקציע פון די לוינען און נישט פון די אַרבייטס־טעג, די קאָנפערענץ איז אָפּגעלעגט גע־וואָרען.

קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26.

היינט און פאָלג. טעג!
דראַמע פון לעבען פון אַ פּאַריזער מענש
פון המון א. ג.

מענש אַ זינדיג
אין די הויפּט־ראָלען:
Charles Bauer i Magdalena Ozerdy
— II —
דער שענסטער און פרעהליכסטער
פילם, וואָס רופט אַרויס ענטציקונג
ביים פּובליקום א. ג.

אַ וואַלס פאַר דיר
אין די הויפּט־ראָלען:
Kamila Horn, Luis Graweure
אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

MENORA
געשמאק נאַהאַפט
לייכט פֿערדייליך און ביליג
כשר לפסח
AMADA
די בעסטע מאַרגאַרין
MENORA
צום האַלטן, בראַטן און באַקן
כשר לפסח

דער חורבן פֿון יודישע עקזיסטענצען אין א רייה שטעטלעך

וואס ס'האט דערצעהלט די דעלעגאציע פֿון לאדזער הילף־קאמיטעט אויף א פרעסע־קאנפערענץ

ווי מיר האָבען שוין נעכטען קורץ געמאָלדען, איז דינסטאָג אַ־וועגד פֿאָרגעקומען אין לאָקאַל פֿון הילף־קאָמיטעט פֿאַר די פשיט־קער געליטענע אַ פּרעסע־קאָנפֿערענץ, אויף וועלכע די דעלעגאַציע, וואָס האָט בעזוכט פשיטיק און די שכנות'דיגע שטעט־לעך האָט אָפּגעגעבען אַ בעריכט פֿון זייער בעזוך אין די דערמאָנטע שטעטלעך.

דער ערשטער גיט אָפּ אַ בעריכט הרב שמחה טרייסטמאַן. דער בעריכט איז אַ לאַנגע קייט פֿון יאוש, פֿערצווייפֿלונג, אָרימקייט, נויט, עלענד, צרות און פּיין. נישט בלויז פשיטיק, נאָר אויך די שכנות'דיגע שטעטלעך, ווי: אָדזשיוואָל, קוויף און אַנד. זעגען אין אַ גיהנום פֿערוואַנדעלט געוואָרען. עס דרעהען זיך אַרום יודען דערשראָקענע, וואָס ציטערן פֿאַר יעדען שאָרך. קינדער בלאָנקען זיך אַרום איבער די גאַסען פֿון די שטעטלעך אָהן שום אויפֿזיכט, נאַקעטע און באָרוועסע, אָפּגעריסען און אָפּגעשליסען, געפֿרוירענע און הונגעריגע. אָהן שום אויסזיכט פֿאַר אַ בעסערן מאָרגען. דער רוב יודישע קראָמען זעגען פֿערמאַכט. די וואַרשטאַטען נישט טעטיג. בעלי־מלאכות, קרעמער, טאָרג־שטעהערס דאָרף־געהערס, וואָס האבען געלעבט פֿון פויער, געהען אויס פֿון הונגער. נעכטיגע שעהנע בעלי־הבתים לעגען זיך שלאָפֿען אָהן אַ לעפֿעל וואַרעמס.

ווען דער אויטאָ מיט דער דעלעגאַציע איז אַנגעקומען קיין אָדזשיוואָל, זעגען מאַנכע „דרייסטע" יודען אַרויס אויפֿ'ן מאַרק אַ קוק־טון, און דער־זעהענדיג יודען, האָבען זיי זיך שטאַרק דער־פֿרעהט. זאָל מען זעהן, אַז זיי זענען נישט איינזאַם אין זייער אומגליק.

אויף די קאָנפֿערענצען אין די קהלות, גאָט מען דערקלערט: „צו וואָס טויגען אונז די פּאָר זלאָטיס שטיצע — זאָל מען זאָרגען פֿאַר אונזערע קינדער. זאָל מען זיי אַריינשאַפֿען אין די לאָ־דזער פֿאַבריקען, זאָל מען אונז געבען פֿון לאָדז אַרבייט. אפשר העגטשקעס? אפשר זאָקען אָדער בערעטען?

יודען ווילען נישט קיין שטיצע. זיי ווילען אַר־בייטען, פֿערדינען זייער שטיקעל ברויט פֿון אַר־בייט. וואָרום די בידאיצטיגע פּרנסות זענען פֿאַר־שוואונדען. יודען שטעהען גאַנצע טעג אין אַ מאַרק טאָג און געהען אַהיים אָהן אַ „פּאָטשאָנטעק". דער באָיקאָט האָט זיי אַלעמען רואינירט און צעבראָכען. דאַרף מען זיי בעזאָרגען מיט אַנדערע פּרנסה־קוואַלען.

ווי ס'זעהט פּאַקטיש אויס די לאַגע אין די דערמאָנטע שטעטלעך, איז גענוג זיך צו בעקענען מיט די ציפֿערן, וואָס ס'האָט אויפֿ'ן אָרט געזאַ־מעלט הרב טרייסטמאַן. די ציפֿערן רעדן פֿאַר זיך:

אָדזשיוואָל

אַ טויט שטעטעל, פֿון די צום טויט־דערשראָ־קענע פנימ'ער קוקט אַראָפּ דער הונגער, יאוש און רעזיגנאַציע. די איינציגע האָפֿנונג פֿון די יודען איז — פטור צו ווערן פֿון אַ יריד, וואָס איז אַמאָל געווען דער הויפּט־מקור פֿון יודישער פּרנסה.

אין דעם שטעטעל האָבען זיך געפֿונען 80 יודישע משפחות. פֿון זיי: 9 שוסטערס, 8 שניי־דער, 15 קרעמער, 5 תבואה־הענדלער, 5 בעקער־עך, 5 קצבים, 4 דאָרף־געהער, 12 סטראַגאַנעס, 3 מלמדים און 1 שוחט.

זייט די געשעהענישען זענען 2 שוסטערס און 1 שניידער אַוועק פֿון שטעטעל. די 20 געוועלב־לעך ויצען אָהן אַ גראָשען פּדיון. פֿון די 5 בעקער־רייען זענען 4 געשלאָסען. פֿון די 5 קצבים — 3 געשלאָסען. די דאָרף־געהער און סטראַגאַנעס — אָהן שום עקזיסטענץ. די מלמדים און דער שוחט האָבען אויסגעוואַנדערט.

די פויערים פֿערקויפֿען לגמרי נישט צו קיין יוד. קינדער זענען אָהן אַ טראָפּען מילך. מ'קאָכט קאַרטאָפֿעל אָהן זאַלץ, ווייל ס'איז נישטאָ די 5 גראָשען. פֿון צוקער, פּוטער און אַנדערע „לוקס־סוסען" איז שוין אָפּגערעדט.

מיט אַן ערך 3 חדשים צוריק האָט דער „דזשאָינט" צוגעשיקט טויזענד זל. וואָס איז בשעתו פֿערטיילט געוואָרען צווישען 47 פֿאַמיליעס; היינט דערגרייכט די צאָהל מקבלים ביז 75. די נויט איז אין לשער!

נישט־קוקענדיג אויף דער קאַטאַסטראָפֿאַלער און בעדראָהטער לאַגע, זענען די שטייערן גע־שטיגען פּירפֿאַכיג. אָבער דערוועגען אינטערעסירט מען זיך נישט, וואָרום די לאַגע איז דאָך אָהן אַ אויסוועג. אַ שוידער געהט אַדורך צוקוקענדיג צו דעם דאָזיגען טרויעריגען בילד אין שטעטעל אָדזשיוואָל.

נאָך טרויעריגער איז די יודישע לאַגע אין שטעטעל

קוויף

דאָס איז אַ לעבעדיגער בית־עלמין, ס'דרעהען זיך אַרום שאָטענס אָהן האָפֿנונג אין פֿול־שטענדיגער רעזיגנאַציע.

אין דעם שטעטעל האָבען געלעבט 70 יודישע פֿאַמיליעס. איצט זענען געבליבען 60.

געווען זענען: 25 שוסטערס, וואָס האָבען געאַרבייט פֿאַר די ירידים (איצט 20), 13 קרעמער (איצט 9 געשלאָסען), 8 תבואה־סוחרים (אַלע אָהן עקזיסטענץ), 2 בעקערס (1 — פּאָזנאַנסקי — גע־הרגעט געוואָרען), 6 מאַנופֿאַקטור־סוחרים (אַלע געשלאָסען), 9 דאָרף־געהער (לגמרי אויפֿגעהערט), 5 קצבים (אָהן שחיטה), 2 וועבער (אָהן אַרבייט), 1 שניידער (אָהן אַ שטאָ אַרבייט), 1 שוחט (אָהן פּרנסה). דער רב פֿון שטעטעל לייזט בויט צוזאַמען מיט די קינדערלעך. דער מצב איז אַן אָ־סערסט טרויעריגער. פֿרויען און קינדער שטרעקען אויס די הענד, אוי ווי אויף אַ טריבקענדער שיף, רופֿען זיי:
— ראַטעוועט אונז!

טרויעריג איז די לאַגע אין דעם מאַשטיינס־געזאָגט בעריהמט־געוואָרענעם

פשיטיק

דאָ וואוינען 600 יודישע משפחות. דערונטער: 150 שוסטערס, 100 שניידערס, 13 קאַמאַשענמאַכער, 25 וועבער, 70 קרעמער, 2 מיהלען, א. אַ. וו. יודען צעהלען 8,7 פּראָצענט פֿון דער בעפֿעלקערונג אויסוואַנדערן קענען זיי נישט, ווייל ס'איז נישטאָ מיט וואָס.

פֿון די 600 משפחות, האָבען זיך 358 רעגיסטרירט ביים אָרטיגען הילף־קאָמיטעט אויף שטיצע. 60 משפחות, בכבוד'ע, וואָס שעמען זיך אויסצושטרעקען די הענד, גיט מען „מתן בסתר". 476 קינדער (יונגלעך און מעדלעך) זעען אָהן שום דערציהונג.

און וואָס איז מיט דער קהלה אין פשיטיק? די קהלה איז אָרים און האָט נישט קיין שום מעג־ליכקייט עפּיס צו טון פֿאַר די אומגליקליכע יודען. ס'איז גענוג אַ קוק צו טון אויף דעם „גביר" פֿון שטעטעל, דעם מיהל־בעזיצער. אַ פֿערמעגען פֿון אַ פֿערטעל מיליאָן זל. דער דאָזיגער „גביר" געהט אויס ווי אַ ליכט. די מיהל שטעהט. פֿריהער האָט מען נאָך מיט איהם אונטערהאַנדעלט. ס'זענען געווען אַזעלכע „סאָנשאַדעס", וואָס האָבען פֿאַרגעלעגט 40 טויזענד זל. איצט וואַרט מען, ביז... מ'וועט זי בעקומען „ביליגער".

דער בעריכט פֿון הרב טרייסטמאַן האָט אויף די אַניוועזענדע פּרעסע־פֿאָרשטעהער געמאַכט אַ דער־דריקענדען איינדרוק.

דעם בעריכט האָבען נאָך דערגענצט די דע־לעגאַטען: מ. ח. רומקאָווסקי און יוסף אַלפֿוס. וועלכע האָבען אויך איבערגעגעבען שוידערליכע פּרטים פֿון דער געפֿעהרליכער באָיקאָט־אַקציע גע־גען דער יודישער בעפֿעלקערונג.

* * *

פֿון די בעריכטען האָט מען אַרויסגעדריגען איין זאַך:

הילף איז נויטיג, און טאַקע אַ באַלדיגע הילף! ס'ליגט אַ חוב אויף יעדען יוד זיך צו בעשטייערן לטובת די שווער־געטראָפֿענע יודען אין די דער־מאָנטע שטעטלעך.

.ה -

דער יודישער וועלט־קאנגרעס

די יודישע פֿאָלקס - אוניווערזיטעט אָרדענט איין שבת אַ רעפֿעראַט פֿון ד"ר ז. עלענבערג א. ד. ט. „דער יודישער וועלט־קאָנגרעס, זיין ראָל און בעדייטונג".

PODZIĘKOWANIE.

Składam tą drogą Szanownemu Panu Doktorowi

JAKÓBOWI SZORROWI

wyrazy gorącego podziękowania za energiczną i skuteczną pomoc lekarską, którą okazał mojej żonie w czasie jej ciężkiej choroby, jak również i wokresie rekonwalescencji.

Jakób Zajdeman
11 Listopada 20.

יודישע לעהרער פראטעסטירען

געגען די אנטיסעמיטישע ארויס־טרעטונגען

דעם 20 ד.ח. איז פֿאָרגעקומען די אַלגעמיינע פֿערזאַמלונג פֿון די לעהרער פֿון די מלוכה'שע פֿאָלקס־שולען. די פֿערזאַמלונג האָט אָנגענומען אַ שאַרפֿע פּראָטעסט־רעזאָלוציע געגען די לעצטע אַנ־טי־יודישע אַרויסטרעטונגען. ס'איז אויך אָנגענו־מען געוואָרען אַ בעשלוס, וועגען אַן איינמאָליגער בעשטייערונג פֿון די לעהרער'ס פֿאַר די געליטענע אין פשיטיק.

די קרן־החלוץ־אקציע אין לאדז

ווי בעקאַנט ווערט איצט אַדורכגעפֿיהרט אין גאַנץ פּוילען אַן אַקציע פֿאַר'ן „קרן־החלוץ". די וויכטיגקייט פֿון דער אַקציע איז שוין גענוג בע־קאַנט און פּאָפּולער. עס זענען פֿערהאַן אַ גרויסע צאָהל חלוצישע קבוצים עס איז גענוג צו דערמאָנען דעם קבוץ בורוכוב, מיט זיינע 350 חלוצים, קבוץ בילו־בדרך, ריכוז ויחבין א.אַז.וו. די לאָדזער גע־זעלשאַפֿט וועט געוויס העלפֿען צום ערפֿאָלג פֿון דער אַקציע. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט איז געשאַ־פֿען געוואָרען אין לאָדז אַ קאָמיטעט פֿון אַלע ציוניסטישע און חלוצישע אָרגאַניזאַציעס, בכדי אַדורכצופֿיהרען די אַקציע. שבת אָוועגד קומט פֿאָר אין לאָקאַל פֿון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אַ פֿערזאַמלונג פֿון די ציוניסטישע עסקנים מיט דער בעטייליגונג פֿון ד"ר יצחק שיפּער און ד. ראַבין פֿון א"י. 8,30 אָוועגד קומט פֿאָר אין „הזמיר" א פייערליכע אַקאַדעמיע מיט דער בעטייליגונג פֿון די ה"ה: ד"ר יצחק שיפּער, ד"ר טאַרטאַקאָווער און ד. ראַבין.

NOWY CUD RADJOTECHNIKI!
PHILIPSA 55A 17.50 mieś.
ultra nowoczesny odbiornik dostrojony do Łodzi
Philips 947 A
Grimm i Kamieński
ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 64, TEL. 206-26.

1200 לאדזער יודישע מילך־הענדלער בעדראהט צו פערלירען דאס ברויט

ווענדונג פֿון יוד. מילך־הענדלער־פֿעראיין צו די יודישע פּאַרלאַמענטאַריער

פֿון מילך־הענדלער און קיה־בעזיצער פֿעראיין, האָבען מיר דערהאַלטען אַן אויפֿרוף צו די יודישע פּאַרלאַמענטאַריער וועגען דער געפֿאַהר פֿון דער פּראָיעקטירטער רעגולירונג פֿון מילך־האַנדעל.

טויזענדער יודישע שוויגער — ווערט אין דעם אויפֿרוף געזאָגט — זענען מיט דעם פּראָיעקט צו רעאַליזירען דעם מילך־האַנדעל בעדראָהט צו פֿער־לירען די עקזיסטענץ - מעגליכקייט. דער מילך־הענדלער־פֿעראיין ווענדעט זיך דעריבער צו די יו־דישע פּאַרלאַמענטאַריער, שוין אַנצוהויבען אַן אָפּ־וועהר־אַקציע כדי עס זאָל נישט ווערן צו שפּעט. די יודישע פּאַרלאַמענטאַריער דאַרפֿען וויסען, אַז בלויז אין לאָדז זענען מיט דעם פּראָיעקט בעדראָהט 1200 יודישע אָרימע פֿאַמיליעס, און לאָדז וועט זיין די ערשטע שטאָט, וואו מ'וועט זיך אין דעם דאָזי־גען פּראָיעקט אָנכאַפּען, ווייל אין לאָדז געפֿינט זיך אַ מילך־גיסעריי, וואָס איז פֿעראינטערעסירט דעם האַנדעל אַרויסצונעהמען פֿון יודישע הענט.

24 פראטאקאלען פאר שמוץ פער'חתמ'עט 5 בעקערייען

(אַ) אין משך פֿון די לעצטע 3 טעג האָבען די סאַניטאַר־קאָמיסיעס פֿערשטאַרקט די קאָנטראָלעס פֿון די הויפֿען, טרעפּען, שמיעטניקעס א. אַז. וו. אויך דעם מצב פֿון דער בעלייכטונג איז די זעלבע הויפֿען.

אין רעזולטאַט זענען צונויפֿגעשטעלט געוואָ־רען 24 פּראָטאָקאָלען פֿאַר אנטיסאַניטאַרע איבער־שרייטונגען. די שולדיגע וועלען צוגעצויגען צו אַדמיניסטראַטיווער פֿעראַנטוואָרטליכקייט.

* * *

(אַ) אין רעזולטאַט פֿון די לעצטע סאַניטאַר־קאָנטראָלעס זענען פֿאַר'ן האַלטען שמוציג די אַר־בייטס־וואַרשטאַטען, פֿער'חתמ'עט געוואָרען 5 בע־קערייען.

פּריוואַטע
וועטנעראָלאָגישע לעטשניצע
161 פּיעטריקאָווער 161
בעהאַנדלונג פֿון מענער־שוועכע, הויט און געשלעכטס־קראַנקהייטען דורך דאָקטוירים־ספּעציאַליסטען.
אָפֿען פֿון 8—9 אָוו. ווגמאַג און הנאות פֿון 9—1 מיטאָג.
אַ פֿרוי־דאָקטאָר נעהמט אָן פֿון 3—5 נאָכמ.
אַ בעראַטונג 3 זל.

קיין לאנדאן
פֿון 4־טען ביז'ן 18־טען אַפּריל 360 זל.
קיין בריסעל
פֿון 4־טען ביז'ן 18־טען אַפּריל 280 זל.
קיין פאלעסטינא
אינדיווידועלע רייזעס.
די נאָהענטסטע אָפּרייזעס:
דעם 1־טען און 16/4 ד. י.
Wagons Lits Cook
Piotrkowska 68,
tel. 170-70

Dr. med. H. LUBICZ
ספּעציאַליסט פֿאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס־קראַנקהייטען
צעגעלניאַנאַ 7 (פֿריהער 43), טעלעפֿאָן 141-32
עמפּפֿאַנגס־שעה'ן 8-10, 12-2 און 5-8 אָוועגד

Dr.
Wołkowyski
ציגעל־גאַס 11, טעל. 238-02
נעמט אָן פֿון 8—11 פֿריטאָג און 4—9 אָוועגד.

KINO TEATR
MIRAŻ
היינט און פאלגענדע טעג!
ערשטער פּוילישער עפּאָפּיי
פֿון ליבע און פליכט א. ז.
ראפסאדיע פֿון באלטיק
אין די הויפּט־ראָלען:
Marja Bogda, Adam Broodzisz, Miecz. Cybulski, Jerzy Marr
אויסערן־פּראָגראַם:
Paramount וואָכען־זשורנאַל

זאַל פילהאַרמאָניע
טעל. 84-213.
בילעטן צום פרייז פון 70 גר. צו בעקומען אין קאַסע פון „פילהאַרמאָניע".

מאָרגן, שבת, דעם 28. מערץ 1936, 9 אָוונט איינציגער אויפטריט פון דער אונפערגלייכליכער אַרטיסטין־רעציטאַטאָרין

רחל האָלצער

טובים, טעטמייער, האַראַפּייניקאָוו, מאַלאַדאָווסקאַ, קיפּלינג

אין אַ אינטערעסאַנטן גאָר אין לאָדז נישט געהערטן פּראָגראַם פון די ווערק פון: נאַדיר, קאָרן, בלאַנק, כאָשטשעוואַצקי, איינהאָרן, רייזמאַן, און אַנדערע.

צו די לאָדזער אײַנוואוינער

אויפרוף פון בירגער־קאָמיטעט צו העלפן די אָרימסטע אין אונזער שטאָט

א דאַנק די אָפּפערווילליקייט פון דער לאָדזער געזעלשאַפט און די אונערמידליכע אַרבייט פון די בירגער. וואָס האָבן זיך אָנגערופן אויפ׳ן רוף פון בירגער־קאָמיטעט מיט׳ן וואָיעוואָדע ה׳ האַוקע־נאָוואַק בראָש געשטעלט צו דער מיטאַרבייט, איז ביז איצט אַרויסגעגעבן געוואָרן הילף פאַר 12 טויזנט פּערזאָן, די הילף איז באַשטאַנען פון אַרויסגעבן וואַרעמע שפּייזן, פּעקלעך לעבנסמיטעל, מלבושים א. ד. גל.

די דאָזיגע אַקציע מוז ווייטער געפירט ווערן, הייפּטזעכליך פאַר פּסח איז נייטיג א באַזונדער ברייטערע הילף־אַקציע.

אויף פאָרטצוזעצן די ביז איצטיגע הילף און אַרויסגעבן די יום־טוב־אונטערשטיצונגען זענען נייטיג גרעסערע געלט־מיטלען. אין שייכות דערמיט. ווענדט זיך צו די לאָדזער איינוואוינער ווענדן א ספּעציעלער קאָמיטעט אונטער׳ן פּראָטעקטאָראַט פון וואָיעוואָדע ה׳ האַוקע־נאָוואַק, וועלכער אָרדנט איין אין די טעג פון 29, און 31. מערץ און 1־טען אַפּריל ד. י. א זאַמלונג אין די גאַסן, לאָקאַלן, הייזער און ביוראָ׳ס.

די זאַמלונג האָט דעם ציל, נישט נאָר צו נעמען נדבות פון די אינסטיטוציעס, אונטערנעמונגען און פּערזאָנען, וואָס האָבן נאָך ביז איצט נישט געשפּענדעט פאַר די אָרימסטע, נאָר אויך מאַסן־אייז אינדיווידועלע זאַמלונגען, אפילו קליינע נדבות פון אַרבייטער פאַר אַרבייטסלאָזע, וואָס געניסן נישט פון די אַרבייטסלאָזע־אונטערשטיצונגען.

דער קאָמיטעט אַפּעלירט צו אַלע איינוואוינער, זיי זאָלן נישט שפּאָרן קיין שפּענדן אין די ראַהמען פון מעגליכקייטן, און אַזוי אַרום בייהילפיג זיין דעם קאָמיטעט אין דער אַרבייט.

דער קאָמיטעט ווענדעט זיך אויך צו די געשעפטס־אינהאַבער, הויזבעזיצער, לייטער פון אמטן א.אַ.וו. צו וועלכע דער קאָמיטעט וועט צושיקן ליסטעס (ראָזע קאַליר) וועגן דעם פּערזענליכן אָנטייל אין דער זאַמלונג און צו בעטן אַנדערע צו שפּענדן פאַר דעם צוועק.

נאָכ׳ן ענדיגען די זאַמלונג, וועלן די געזאַמעלטע געלדער איינגעצאָהלט ווערן אין ק. ק. א. אין לאָדז (אַנדזשעא 3 און פּאָמאָרסקאַ 3) אויפ׳ן רעכנונג פון בירגער קאָמיטעט פאַר די אָרימסטע אין לאָדז; אין די אָפּטיילונגען פון קאָמיטעט, וואָס געפינען זיך אין די פּאָליציי־קאָמיסאַריאַטן, אָדער אין דער צענטראַלער ביוראָ פון קאָמיטעט (זאַוואַדזקאַ 11 2־טער שטאָק, צימער 35) פון 8 פריה ביז 8 אָוונט.

די שפּענדער־רשימות דאַרפן צוריקגעגעבן ווערן אויף דעם זעלבן וועג, וואו מען האָט זיי בעקומען, האָט מען זיי דערהאַלטן דורך דער פּאָסט, דאַרפן זיי איבערגעגעבן ווערן די בריף־טרעגער׳ס, אויב דורך דער פּאָליציי — פּאָליציי־פונקציאָנערן. דער לעצטער טערמין אַריינצוטראָגן די שפּענדן און צוריקשיקן די שפּענדער־רשימות ביז׳ן 7־טען אַפּריל ד. י.

פּאָרזיצער פון קאָמיטעט:
(—) אינזש. וואַצלאַוו גלאַזעק
ציטוו. שטאָט־פּרעזידענט אין לאָדז.

Radjoodbiorniki
ELEKTRIT Cº
zawsze przodują!
Pokazy i sprzedaż: ALFA-RADJO NAWROT 1. Tel. 183-60.

קאַטאָ־שטרייק ווערט פאַרשאַרפט

און אויסגעבּרייטערט אויף אַנדערע קרייזן

(א) דער שטרייק אין דער קאַטאָן בראַנזשע, וואָס דויערט שוין עטליכע וואָכן, איז מחמת דער פערעקשנטער שטעלונג פון די אַרבייטסגעבער, געבליבן שטעקן אויף א טויטן פּונקט. די ביז־איציגע קאָנפערענצן האָבן נישט געבראַכט צו קיין שום רעזולטאַטן.

אין שייכות מיט דער ווייטערדיגער אַקציע און בכדי אויסצואיבן א שטאַרקערן דרוק אויף די פאַבריקאַנטן האָבן די שטרייקענדע אַרבייטער צונויפגערופן אויף מאָרגן שבת 10 אינדערפריה אַן אַלגעמיינע פערזאַמלונג אויף וועלכער עס וועט בעשלאָסן ווערן וואָס׳ערע שריט ווייטער אונטערצונעמען.

דער שטרייק זאָל אויסגעשפּרייט ווערן אויף דער גאַנצער קאַטאָן אינדוסטריע, דהיינו — אויף וואַרשע, זשיראַרדאָוו, טשענסטאָכאָוו און קאַליש. אויך אינם לאָדזער קרייז גופא זאָל דער שטרייק פאַרשאַרפט ווערן דערמיט וואָס פון די פאַבריקן זאָל אַרויסגענומען ווערן די טעכנישע דירעקציע און אפילו די פאַבריקס־וועכטער.

ענגלישע און אינלענדישע מוסטערן
E. i L. KAHAN, Piotrkowska 80
450
Skł. Kom. Z. BORNSTEIN S. A.

אונטערגעוואָרפן א קינד

(א) אין לאָקאַל פון דער אָפּטיילונג פאַר געזעלשאַפטליכער שוץ, אויף זאַוואַדזקאַ 11, האָט אַן אומבעקאַנטע פרוי איבערגעלאָזט א קינד — א יונגעל פון אַן ערך 3 וואָכן.

מ׳האָט דאָס קינד אַריבערגעשיקט אינ׳ם שטעטישן דערציהונגס־הויז און די מוטער ווערט געזוכט דורך פּאָליציי.

אין קאַמף מיט׳ן גאַסן־האַנדעלער

(א) אין קאַמף מיט׳ן טומעל און געראַניש, וואָס עס מאַכן אָן אויף די גאַסן די פאַרשידענע טאַטראַמפּייטלעך, וואָגענס, טראַמוואַי־גלעקלעך א. אז. וו. האָט די אַדמיניסטראַטיווע מאַכט אויך געווענדעט די אויפמערקזאַמקייט אויף די קינדער־וועגעלעך, אין וועלכע מ׳פירט אַרויס קליינע קינדער שפּאַצירן אינדערפריה. פּאָליציי־פונקציאָנערן וועלן אַכטונג געבען, אַז די אַקסן פון די וועגעלעך זאָלן זיין געשמירט, כדי די רעדער זאָלן נישט מיט זייערע קוויטשערייען דענערווירן די דורכגייער. א נעריוועזע וועלט געוואָרן...

בעריקזיכטיגונג

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער נאָטיץ אין „נייעס פאָלקסבלאַט" וועגן אַ גנבה פון 2 פּעקלעך גאַרן אין דער צוקערניע אויף שרודמיעסקאַ 24, ערקלערט אונז ה׳ זעליג טאָפּאָר, אַז ער איז אינגאַנצן נישט שולדיג אין דעם דאָזיגן ענין. ווייל די פּאָליציי איז שוין אויף דעם שפּור פון דעם ווירקליכן גנב, וועלכער האָט אַפּערירט דעם ה׳ אַנדזשעי גושעשקאָוויטש. געגען דער פּערזאָן פון ה׳ זעליג טאָפּאָר ווערט אפילו נישט געפירט קיין אויספאָרשונג און זיין נאָמען איז גאַנץ אומשולדיג און צופעליג דערמאָנט געוואָרן ביי דעם גאַנצן ענין.

צוזאַמענטרעף מיט אברהם מאַרעווסקי

שבת, דעם 21. ד. ח. האָט דער „פאַרבאַנד [...] געזעזענע שילער ביים מעדעם־קוראַטאָריום [...] לאָדז." פאַרבעטן צו זיך דעם קינסטלער א. מ[...] רעווסקי, אין דער אַנוועזנהייט פון 150 פאַרב[...] דיסטן, האָט ה׳ י. גרונדמאַן געעפנט דעם אָוונט [...] בעגריסט דעם חשובן גאַסט און איהם פאַרגעשט[...] די אוידיטאָריע.

„די פאַרבאַנדיסטן, — ווענדעט זיך דער [...] נער צום גאַסט, — וואָס האָבן אייך היינט [...] בעטן זענען געוועזענע שילער פון א יודיש־וו[...] ליכער שול, דערצויגען געוואָרן אין דער יודיש[...] שפּראַך און אויף דער יודישער קולטור, אַלס [...] כע האָבן די פאַרזאַמעלטע געהאַט אינטערעס [...] צו טרעפן מיט׳ן גרויסן קינסטלער און הע[...] זיין מיינונג וועגן יודישער קונסט און יוד[...] טעאַטער.

דער קינסטלער מאַרעווסקי, זאָגט דער רעדנ[...] געהערט צו די געציילטע יודישע אַרטיסטן מי[...] זעלבסטשטענדיגער און טיפער מיינונג וועגן יו[...] שע קולטור־פראַגען, אויך אין זיין זשורנאַליסטיש[...] טעטיגקייט ווייזט מאַרעווסקי אַרויס אַ סך אייגנ[...] אַרטיגקייט אין צוגאַנג צו געזעלשאַפטליכע און ק[...] טורעלע פּראָבלעמען פון יודישן לעבן.

מיט גרויס בייפאַל איז אויפגענומען געוואָ[...] דער צוויי־שעהדיגער רעפעראַט פון א. מאַרעוו[...] אין וועלכן דער קינסטלער האָט מיט געפיהל [...] פול טעמפּעראַמענט גערעדט וועגן פראַגען [...] יודיש קינסטלערישן טעאַטער. מאַרעווסקי ה[...] אויך טרעפלעך געענטפערט אויף א רייהע פראַ[...] פון די צוהערער.

דער אָוונט איז געשלאָסן געוואָרן דורכ[...] לאַזאַוסקי, וועלכער האָט גערעדט וועגן מאַר[...] סקין דעם בעל־יובל, לאָדז גרייט זיך צו פייע[...] מאַרעווסקיס 30 יעהריגען יובילי פון אַרטיסטיש[...] און זשורנאַליסטישער טעטיגקייט. דער 30־יעה[...] גער יובילי פון אברהם מאַרעווסקי — דאָס זע[...] 30 יאָהר געשיכטע פון יודישן קונסט־טעאַטער.

א דעלעגאַציע דערלאַנגט דעם גאַסט בלו[...] און דאַנקט איהם פאַר זיין רעפעראַט.

היינט פרייטאַג 6 אָוונט אָרדענט איין ד[...] „פאַרבאַנד" א גלעזל טיי לכבוד מאַרעווסק[...] אויף וועלכן דער קינסטלער וועט לייענען קאַפּי[...] לעך פון זיינע מעמואַרן.

איבערגעפאָהרן א פוהרמאַ[...]

(א) אויף דער פאַביאַניצער גאַס איז ד[...] אַנ׳אויטאָ איבערגעפאָהרן געוואָרן דער 34־[...] ריגער פוהרמאַן, אייזיק פּנשיקאַרסקי פון זדונס[...] וואָליאַ.

ביי איהם איז צובראָכן דער ווע[...]טער [...] און ער איז צוקאַליעטשעט אויפ׳ן גאַנצן קערפ[...] פאָגאָטאָוויע האָט איהם אָפּגעפיהרט אין [...] טאַל.

Dr med.
Sadokierski
כירורג פון צייהן און יאַסלע[...]
Piotrkowska 164 tel. 114-20

אויפן דערנער־וועג

שפּאַנענדער סענסאַציאָנעל־ערָאָטישער ראָמאַן

(64

— 58 —

דער פרעמדער האָט אַרויסגענומען פון דעם פּאָרטפעל אַ פּעקל באַנקנאָטן און זיי אַוועקגעלעגט אויפ׳ן טיש:

— דאָ האָט איהר די ערשטע אויסצאָהלונג, — האָט ער רוהיג געזאָגט.

רעדל האָט אַ ציטער געטון. ער האָט געוואָרפן אַ דערשראָקענעם בליק אויף דער טיר, ווי ער וואָלט מורא געהאַט, אַז אימיצער זאָל נישט פּלוצלינג אַריינקומען. ער האָט אַ כאַפּ געטון דאָס פּעקל באַנקנאָטן און עס גיך אַריינגעלעגט אין דער קעשענע.

— דאָ איז פאַראַן פינף טויזנט קראָנען, — האָט דער פרעמדער בעמערקט.

אַ ווייל האָט געהערשט אין צימער אַ שטיל־שווייגען. ס׳האָט געשוויגען רעדל און ס׳איז געזעסן אַ שווייגענדיגער דער פרעמדער, ווי ביידע וואָלטן מורא געהאַט צו דערמאָנען מיט אַ וואָרט וועגן דער זינד, וואָס איז דאָ בעגאַנגען געוואָרן.

— נו, יאָ... — האָט רעדל שווער אָפּגעזיפצט, איבעררייסענדיג די שטילקייט, — צי וואָלט איך זיך שוין איצט געקענט בעפרייען פון אייער אָנוועזנהייט? איהר פאַרשטעהט ד[...], אַז זי איז מיר איצט זעהר שווער...

— מיר האָבן אָבער נאָך אַלץ נישט ערלעדיגט.

— וואָס נאָך ווילט איהר פון מיר?

— איהר האָט בעקומען אַנ׳אַוואַנס, ווייל איך פון אייך די סחורה...

— אויפ׳ן אָרט? דאָס איז אונמעגליך.

— ניין, נישט אויפ׳ן אָרט, איך פאָדער, אַז איהר זאָלט מיר אין צוויי וואָכן צייט צושטעלן דעם עסטרייכישן מאָביליזאַציע־פּלאַן אין פאַל פון אַ מלחמה...

— וואָראָס?! צי זענט איהר פון זינען אַראָפּ? מיט איינמאָל אַזאַ פאַרראַט!

— מיר דאַרפן עס האָבן.

— צי דענקט איהר נישט, אַז דאָס קאָן מיר ברענגען שאָדען? איך קאָן שנעל ענטדעקט ווערן.

דער פרעמדער האָט זיך אַ ווײַלע פאַרטראַכט, דערנאָך האָט ער געזאָגט:

— יאָ, איהר זענט גערעכט. דער עסטרייכישער מאָביליזאַציע־פּלאַן דאַרף נישט געהן אויפ׳ן ערשטן פייער. מיר וועלן אָנהויבן ביי קלענערע זאַכען. אַלזאָ, אין פאַרלויף פון צוויי וואָכן דאַרפט איהר צושטעלן די ליסטע פון די דיוויזיעס, וואָס געפינען זיך אין עסטרייך. איהר וועט עס צושיקן אויף אַ פּריוואַטן אַדרעס קיין וואַרשאַ און שרייבן, נאַטירליך, פאַרשטעלט. ווי אונזערע מענשן שרייבן געוועהנליך, דורך ציפער. וועגן גענויערע איינצעלהייטן וועלן מיר נאָך רעדן שפּעטער.

— ווי איז אייער נאָמען?

— דאָס וועט איהר וויסן ,ווען איהר וועט שוין שטעהן אַ געוויסע צייט אין אונזער דינסט. איבריגענס איז דאָס נישט אַזוי וויכטיג. אַלזאָ, הער פאָלקאָוניק, אין צוויי וואָכן אַרום בין איך ביי אייך ווידער. איך וועל קומען דאָ, אין אייער קאַבינעט, ווייל איך האַלט, אַז דאָ ביי אייך אין קאַבינעט איז דאָס זיכערסטע אָרט. קיינעם וועט דאָך נישט איינפאַלען, — האָט דער פרעמדער צוגעגעבן מיט אַנ׳איראָניע אין טאָן, — אַז דאָ, אין אייער קאַבינעט ווערט געטריבן שפּיאָנאַזש אַרבייט פאַר רוסלאַנד און נישט געגען רוסלאַנד...

— שווייגט! — האָט רעדל אַ געשריי געטון.

— פאַרוואָס רייצט איהר נאָך מיינע וואונדען?

— איך האָב בלויז פעסטגעשטעלט אַ פאַקט...

— האָט דער פרעמדער קאַלט געענטפערט, אָבער דערביי געשמייכעלט.

ער האָט רעדל׳ען דערלאַנגט די האַנד צום געזעגענען זיך, אָבער רעדל האָט געפיהלט אַזאַ עקעל און האַס צו דעם דאָזיגן מענשן, וואָס האָט איהם אַראָפּגעשטופּט אינ׳ם שרעקליכן אָפּגרונד פון שפּיאָנאַזש ,אַז ער האָט געענטפערט:

— איך מיין, אַז דאָס איז איבעריג. אַ גוטען טאָג.

— אַ גוטען טאָג, אין צוויי וואָכן אַרום זעהען מיר זיך ווידער, — האָט דער פרעמדער שמייכלענדיג ,געקוקט אויף רעדל׳ס אויפגערעגט געזיכט. וואָס איז איצט געוואָרן אויסגעקרימט פון אינערליכע ליידען.

רעדל האָט צוריק אויפגעשלאָסן די טיר און אַרויסגעלאָזט דעם פרעמדען. דאַן האָט ער אַ וואַג געטון צו זיין געהילף אָפיציר:

— איך וועל בעטן קיינעם צו מיר איצט נישט אַריינצולאָזן ,איך בין שטאַרק בעשעפטיגט.

ער האָט זיך ווי אַ פאַר׳חלש׳טער אַ וואַרף געטון אין פאָטעל אַריין, אָנגעשפּאַרט די עלנבויגנס אויפ׳ן טיש און פאַרשטעלט זיך דאָס פּנים מיט די הענד.

ער האָט זיך געפיהלט אינגאַנצן אַ צובראָ[...] נער. אויף אַזאַ מין קלאַפּ האָט ער זיך נישט גער[...] די רוסען האָבן פאַרלעגט אויף איהם אַ טייוולאָנ[...] נעץ און איהם געפאַנגען. ניין, יופּיל ער [...] זיך נישט סטאַרען, וועט ער זיך פון דער דאָזי[...] נעץ נישט בעפרייען.

ער, דער שעף פון עסטרייכישן שפּיאָנאַ[...] אַמט, דער יעגער פון די רוסישע שפּיאָנען, איצט אַליין ווערן אַ רוסישער שפּיאָן! [...] קלינגט דאָך ממש פאַנטאַסטיש. ווען ער, רע[...] גיט איצט וועגן דעם אַ טראַכט, מישט זיך א[...] אַזש אין קאָפּ.

דאָס איז אַ פאַרברעכערישע אונטערנעהמ[...] ער דערמאַנט זיך, ווי ער איז איינמאָל, קריכע[...] אויף די טאַטרען־בערג געבליבן שטעהן אַ מוראדיגען אָפּגרונד. ס׳האָט איהם אַזש [...] הויבן צו שווינדלען אין קאָפּ. איין אומפאָרזיכטי[...] בליק, איין נישט־זיכערע בעוועגונג און ער וו[...] אַראָפּגעפלויגן אינ׳ם אָפּגרונד. יעצט ער איז [...] אַריבערגעגאַנגען דאָס דאָזיגע געפעהרליכע [...] האָט ער לייכטער אָפּגעאָטעמט.

איצט שטעהט ער ווידער פאַר אַזאַ אָפּגר[...] אָבער איצט קאָן איהם שוין קיין שום זאַך [...] לאַטעווען. ער מוז פליהען מיט׳ן קאָפּ אַראָפּ אין שרעקליכן תהום פון שפּיאָנאַזש, [...]ראָט און [...] ברעכן. ס׳וועט איהם שוין גאָרנישט העלפן. קיין [...] וועגס איז שוין נישטאָ!

האָט ער געדאַרפט ערלויבן דעם דאָ[...] אויסוואורף צו פאַרעפנטליכען די ליסטע פון פאַרברעכערישען לעבן?

(פאָרטזעצונג קומט)

אונזערע זיסיגקייטען
כשר של פסח
זענען אויסגעארבעט אונטער דער אויפזיכט פון לעמבערגער ראבינאט
BRANKA

סענאטאר פולק. יאגרים־מאלעשעווסקי׳ס בעציהונג צו כשר און טריפה אמאל און היינט

פון צבי מייזלער

מיר האבען געלעזען וועגען דער דינסטאג־דיגער סענאט־דיסקוסיע אין דער שחיטה־פראגע, בעת וועלכער עס איז זעהר שארף ארויסגעטרעטען געגען דער יודישער שחיטה דער סענאטאר פולק. יאגרים־מאלעשעווסקי, דער געוועזענער פאליציי־הויפט־קאמענדאנט.

געוועזען איז דאס אין דער צייט פון דער דייטשער אקופאציע, איך בין געווארען אפקאמאנדירט פון מיין פולק קיין ווארשע, וואו עס איז דאן געשטאנען די אזוי גערופענע פוילישע גארניזאן־קאמפאניע, פון דאנען האט מען מיך געשיקט צו ערפילען מיין דינסט אין דעם א. ג. „ג. או. ז.“ („גלוויני אורזשאנד זאציאנגו“).

איך האב מיך דאן גענומען בעמיהען, מען זאל מיך בעפרייען פון צוואנג צו עסען פון קעסעל, כדי צו קאנען עסען כשר עסען און בעקומען אויסגעצאהלט דעם דעמאלט אזוי גערופענעם „רעלוטום“. מיינע בעמיהונגען האבען צו קיין רעזולטאט נישט געבראכט, ווייל עווידענציאנעל האב איך געהערט צום פולק און נאר מיין פולקאווניק (דער שפעטער־דיגער האנדעלס־מיניסטער, גענעראל ד״ר זארזשיצקי) האט געהאט דאס רעכט מיך צו בעפרייען פון צוואנג צו עסען פון קעסעל.

איך האב מיך דאן געווענדעט צום דאמאלסדיגען ראטמיסטעז יאגרים־מאלעשעווסקי און איהם ערקלערט אז האבנדיג איצט די מעגליכקייט נישט צו עסען קיין טריפה עסען, וויל איך די מעגליכקייט אויסנוצען. ראטמיסטעז מאלעשעווסקי (דער העלד פון דער בעריהמטער קאוואלעריע־שארזשע ביי ראקיטנא, אויף דער בעסאראבישער גרעניץ אין יאהר 1915 בעת וועלכער ער איז שווער פערוואונדעט געווארען אין פוס און זייט דאן הינקט ער און געהט אנגעשפארט אן א שטעקען) האט מיך אויפמערקזאם אויסגעהערט, געזאגט, אז ער איז צופרידען, וואס איך בעהאלט נישט מיין יודישע אבשטאמונג, וויל דאס טוען אנדערע יודען און צוגעגעבען, אז דאס נעאלגעבוירענע פרייע פוילען וועט זיכער זיך שטיצען אויף איהרע אלטע היסטארישע טראדיציעס פון טאלעראנץ און אנערקענען אין דער פולער מאס די רעליגיעזע און נאציאנאלע אייגנארטען פון איהרע בירגער.

אין רעזולטאט פון מיין ראפארט, האט ראטמ. מאלעשעווסקי אין מיין געגענווארט טעלעפאנירט אין דער בריגאדע־קאמאנדע און אנגעוויזען, אז דאס איז א פרינציפיעלע פראגע, וועלכע מוז זאר־

גאַרט ערלעדיגט ווערען, איך בין אין פערלויף פון עטליכע טעג לויט א בעפעהל פון בריגאדע־אנפיהרער, בריגאדיער מינקעוויטש. א בערגעפיהרט געווארען פון פולק קיין ווארשע און גלייכצייטיג איז מיר צוגעשטימט געווארען דאס רעכט פון בעקומען „רעלוטום“ צוליב רעליגיעזע טעמים.

אזוי איז געווען די בעציהונג פון יעצטיגען סענאטאר פולק. יאגרים־מאלעשעווסקי צום ענין כשר אמאל, גאנץ אנדערע ווערטער האבען מיר איצט געהערט פון איהם אין סענאט.

ווען איז פולק. יאגרים־מאלעשעווסקי געווען אויפריכטיג אין זיין בעציהונג צום ענין כשר, דאן, בעת דער דייטשער אקופאציע, צי איצט אין סענאט פון פרייען פוילען? און אפשר ביידע מאל?

ווער ווייסט. אין אונזערע צייטען איז דאך אלץ מעגליך, דער סם פון יודען־האס וואס געהט סיסטעמאטיש און אן אויפהער פון מעריב פערסמיש די גאנצע אטמאספער און דערמיט אויך די מענשען, וואס אטעמען אין איהר.

די אויגען פון בערלין און פאריז זענען געווענדעט אויף לאנדאן

אין דער אינטערנאציאנאלער אנגעשטרענגטער פאליטישער לאגע, וואס איז ענטשטאנען אלס רעזולטאט פון בעזעצען דורך היטלערן די דעמיליטאריזירטע סטרעפע, איז אריינגעטרעטען א פויזע. יעדענפאלס איז ביז נאך די בלומרשטע „וואהלען“ אין היטלער דייטשלאנד. ד. ה. ביז נאכן 29טען מערץ, נישט צו ערווארטען קיין שום איבעראשונגען. און שפעטער? שפעטער וועלען זיך מסתמא ווייטער אנהויבען אונטערהאנדלונגען — היטלער האט דאך צוגעזאגט צו געבען נאך די וואהלען נייע פארשלאגען — וואס וועלען זיך שלעפען און שלעפען און וועלען צו גארנישט דערפיהרען.

אין זאך, וואס מען קען שוין יא איצט מיט דער גאנצער זיכערקייט פעסטשטעלען און נעמליך: די שארפקייט פון דער אינטערנאציאנאלער לאגע צוליב היטלערס ברעכען דעם לאקארנא אפמאך איז א דאנק דעם ענגלישען פערשלעפונגס סיסטעם שטארק געמילדערט געווארען. עס דראהט שוין איצט נישט קיין תיכפדיגער מיליטערישער קאנפליקט אין אייראפא.

און נאך איין זאך איז פולשטענדיג זיכער: היטלער האט ווידער אפגעהאלטען א נצחון אין דער אינטערנאציאנאלער פאליטיק, וואס קומט איהם גאנץ גוט צונוץ ביי דער איצטיגער וואהל־קאמפאניע אין לאנד. ער האט געבראכען דעם לאקארנא אפמאך, מיליטעריש בעזעצט דעם אויבער־ריין ד.ה. ער האט געטון דאס וואס ער האט געוואלט נעגען דעם ווילען פון די מערב מלוכות און דאס איז איהם גלאטיג אראפגעגאנגען. ער וועט שוין דאס מיליטער איצט פון דארט נישט צוריקציהען און זיינע העלפער אין דריטען רייך קענען נישט אומזיסט איצט אנווייזען ווי שטארק דער קאנצלער איז אז די וועלט רעכענט זיך מיט איהם און האט מורא פאר׳ן דייטשען כוח.

א אנדערע זאך איז אז דער דאזיגער נצחון קען אמאל צו טייער קאסטען, ווייל אויב ענגלאנד וועט איבערוועגען די וואגשאל לטובת פראנקרייך קען גאנץ לייכט קומען צו א נאך גרעסערע איזאלאציע פון דייטשלאנד און דער עיקר: א מיליטערישער בונד צווישען פראנקרייך, ענגלאנד און בעלגיען, וואס דאס וואלט געווען פונקט דער געגענגעזעצטער עפעקט צו וועלכען דייטשלאנד שטרעבט. די דייטשע פאליטיק האט דאך די גאנצע צייט בעמיהט זיך צו דערפיהרען צו א שפאלטונג צווישען ענגלאנד און פראנקרייך.

און פראנקרייך, פערשטעהט זיך איז נישט מעהר צופרידען פון דער גאנצער ווענדונג, וואס עס האט אנגענומען דער ענין אין לאנדאן און בכדי נישט צו ווערען אריינגעצויגען אין דירעקטע אונטערהאנדלונגען מיט דייטשלאנד, האט דער פראנצויזישער אויסערן מיניסטער פלאנדען און אויך דער בעלגישער פרעמיער וואן זעעלאנד געהאלטען פאר ריכטיג — ווי נאך די סעסיע פון פעלקער־ליגע ראט איז געווארען אפגעלעגט — צו פערלאזען לאנדאן און נישט צו ווארטען אויף היטלערס ענטפער אויף דעם אולטימאטום פון די לאקארנא מלוכות וועלכען פאן ריבענטראפ האט געבראכט קיין לאנדאן.

מיניסטער אידען איז אלזא געבליבען אויג אויף אויג מיט ריבענטראפען און ער וועט זיך מסתמא בעמיהען צו ווירקען אויף היטלערס שליח, אז די נייע פארשלאגען זאלען ענטהאלטען אזעלכע עלעמענטען, וואס זאלען קענען דינען אויך פאר פראנקרייך בכלל אנצוהויבען אונטערהאנדלונגען. פון דער אנדערער זייט ווידער שמועסט מען, אז ריבענטראפ וועט נאך בלייבען א געוויסע צייט אין לאנדאן, וואו ער וועט זיך בעמיהען האס די ענגלישע רעגירונג זאל צוריקציהען דעם צוזאג פון א תיכפדיגער צוזאמענארבייט פון די ענגלישע און פראנצויזישע שטאבען אין פאל ווען היטלער זאל נישט נאכקומען די פארערונגען פון די לאקארנא־מלוכות.

יעדענפאלס איז זיכער אז סיי פאריז, סיי בעלגיען מאכען אפהענגיג זייער ווייטערדיגער אקציע פון דער שטעלונג וואס וועט אין דעם ענין איננעהמען לאנדאן. וואס שייך אבער דער דאזיגער שטעלונג איז נאך נישט נעבוירען געווארען דער חכם וואס זאל קענען וויסען דעם. זאגען א ענטשיידענע מיינונג. דער בעקאנטער קענער פון די ענגלישע פערהעלטנישען אונגר שרייבט וועגען דעם צווישען אנדערעם פאלגענדעס: ער ציטירט קודם כל די שטימע פון „אבסערווער“ וועלכער שרייבט אז דער איצטיגער פונקט פון דער „לאקארנער פערשטענדיגונג“ וואס פערדינט ערנסט בעטראכט צו ווערען איז דער טייל אין וועלכען עס זענען אנגעצייכענט געווארען די יסודות פון א מיליטערישען בונד, צווישען ענגלאנד, און פראנקרייך, בעלגיען און איטאליען, דאס איז אמת. דער קאמף ארום דעם דאזיגען פונקט און דער ענגלישער עפענטליכער מיינונג האט זיך שוין צעפלאקערט. די אנהענגער פון „איזאלאציע“ האבען זיך שוין פעראייניגט מיט די אנטי־פראנצויזישע גרופען מיטן ציל צו בעקעמפען די דאזיגע פערשטענדיגונג. זיי זאגען אז א דאנק דער דאזיגער פערשטענדיגונג איז ענגלאנד אויסגעליפערט געווארען אויף דעם חסד פון דער פראנצויזישער פאליטיק.

אויף דעם 24טען מערץ זענען געווען בעשטימט דעבאטען אין ענגלישען פארלאמענט. זיי זענען אבער אפגעלעגט געווארען. די רעגירונג וויל אויסמיידען דאס אפשלעפען בכדי מינדעסטענס צו געווינען א טייל שטימען פון דער אפאזיציע. מיניסטער אידען האפט נאך אלץ צו בעקומען פון היטלערן געוויסע הבטחות וואס זאלען מעגליך מאכען פעסטצושטעלען אז די „אונטערהאנדלונגען קומען נאך פאר“. ווי נשוואלדיג די אפאזיציע זאל אבער נישט זיין אונטערליגט אבער נישט דער מיניסטער אידען, ווי עס שיינט, דער דראהונג צו געפינען זיך אין דערזעלבער לאגע, ווי דאס איז געשעהן מיט סעמועל האאר־ווען עס וועט קומען צו דער דיסקוסיע איבער דער „לאקארנער פערשטענדיגונג“, ער איז נאך געווען אזוי געשיקט, אז ער האט זיך פערזיכערט די אונטערשטיצונג פון אייניגע איינפלוסרייכע מיטגלידער פון קאבינעט. ער האט אין זיין דיפלאמאטיש שפיל אנגאזשירט דריי פערזאן דערמיט וואס ער האט זיי אריינגעצויגען אין די אונטערהאנדלונגען מיט די פראנצויזישע און בעלגישע דעלעגאציע.

באלדווין האט אויך דערווייל פערשטאנען אויסצונוצען די בעקאנטע מיינונגס פערשידענהייט וואס הערשט צווישען די סאציאליסטען, וואס בעשטעהט אין דעם, וואס פון איין זייט האבען זיי טאקע מורא געהאט פאר א מלחמה, און פון דער אנדערער זייט לידען זיי נישט היטלערן. אין דער ענגלישער סאציאליסטישער פרעסע קען מען שוין איצט לייענען ארטיקלען וואס זענען גענייגט צו דער פראנצויזישער מעזע. עס איז זיכער אז אויב באלדווין וועט אין פארלאמענט אונטערשטיצען אידענען וועט זיין פאליטיק, וואס גאראנטירט די פראנצויזישע און בעלגישע זיכערקייט בעקומען א בעדייטענדע מעהרהייט.

אלץ דרעהט זיך איצט ארום באלדווינס פערזאן, ער האט זיך די גאנצע צייט געהאלטען אין א זייט, ווען אידען האט געפיהרט אונטערהאנדלונגען מיט פראנקרייך און בעלגיען. מען שמועסט אז בעת די קאבינעט בעראטונגען האט באלדווין בעסער געוואלט שווייגען נישט אונטערשטיצענדיג דעם יונגען אויסערן מיניסטער עפענטליך, אויף וואס אידען האט אהן שום ספק גערעכנט.

מען דארף ערווארטען אז די דעבאטען אין פארלאמענט וועלען געפיהרט ווערען אויף אזא אופן אז... אלץ וועט ווי מען זאגט, „זיך צוגעהן איבער די ביינער“. דאס הייסט אז אויף א געוויסע אונבעשטימטע צייט וועט אייראפע נישט האבען קיין דייטליכע אנווייזונגען וועגען די אמתע צילען פון דער ענגלישער פאליטיק.

אבער ביז עס וועט נישט קומען צו א אויפקלערונג אין דעם ענגליש - פראנצויזישען קריזיס, ביז ער וועט נישט ענדגילטיג ליקווידירט ווערען, וועט די דייטשע דיפלאמאטיע האבען אין די הענט ווייטערע טריאומפען..

אין דער לעצטער שעה

אפעל פון יודישער גייסטליכקייט צום סענאט וועגען שחיטה

וו א ר ש א, (יט״א) יט״א האט ערהאלטען פאלגענדען קאמוניקאט:

די פארשטעהער פון דער יודישער גייסטליכקייט אין פוילען, פערזאמעלט כ״ח אדר תרצ״ו אין לאקאל פון דער אגודת־הרבנים אין ווארשא באכ׳ן בעקענען זיך מיט׳ן בעריכט פון פערלויף פון דער סיים־זיצונג פון 20־טען מערץ און מיט׳ן געזעץ־פראיעקט, וואס איז אנגענומען געווארען אויף דער זעלבער זיצונג און וואס איז געווענדעט געגען דער יודישער שחיטה — דריקען אויס אמפייערליכסטען אין נאמען פון אלע אהן שום אויסנאהם רבנים אין פוילען, זייער טיפסטען צער און צארן צוליב דער בעליידיגונג פון יודישען דת און ערנידריגונג פון כבוד פון יודישען פאלק, דורכ׳ן פרוב צו בעגרעניצען די מעגליכקייט פון מקיים זיין א געבאט פון דער געטליכער תורה, מיט דער גרונדלאזער מאטיווירונג, אז די יודישע שחיטה איז כלומרשט נישט גענוג הומאניטאר, וואס עס קען אין דער קאנסעקווענץ פיהרען חלילה דערצו, אז געוויסע יחידים, וועלכע זענען וואקעלדיג אין זייערע רעליגיעזע איבערצייגונגען, וועלען עובר זיין אויף די פרינציפען פון אונזער הייליגער תורה און וועלען עסען טריפה פלייש.

בעזונדערס וועהטאגליך האט די יודישע גייסטליכקייט עמפונדען דאס פעהלען פון פערשטענדניש, וואס עס האבען ארויסגעוויזען אייניגע פארלאמענטאריער פאר די ריין־רעליגיעזע מאטיוען, מיט וועלכע עס האבען געריכטעט די רבנים ביים פערטיידיגען די שחיטה, ווייל ווער עס קען נאר אביסעל די יודישע געשיכטע פון עלטסטען עבר ביז היינטיגען טאג, ווייס אויסגעצייכענט, אז יודען זענען תמיד גרייט מקריב צו זיין פאר די עיקרים פון זייער דת נישט בלויז זייער פערמעגען, נאר אויך זייער לעבען.

פאר אנאכזריות׳דיגען קלאפ פאר דער יודישער אמונה האלטען די רבנים דאס בעגרעניצען די רעכט פון יודען אין די ערטער, וואו זיי בילדען נאר קליינע גרופען, דורך געבען די קאמונאלע זעלבסט־פערוואלטונגען דאס רעכט איינצושטעלען צו פערבאטען דארט די יודישע שחיטה.

די יוד. גייסטליכקייט איז טיף איבערצייגט, אז אזא בולטע אונגערעכטיגקייט מצד דעם פוילישען סיים האט געקענט ענטשטעהען, נאר צוליב דער מאמענטאנער געוואלדיגער צורייצטקייט פון די געמיטער און זי דאנקט דער השגחה, וואס מיר האבען אין פוילען חוץ דעם סיים אויך א סענאט, אין וועלכען עס זיצט די עליטע פון פוילישען פאלק, און וועלכער וועט האפענטליך מיט׳ן געהעריגען ערנסט און רוהיגקייט בעטראכטען דעם ענין, און אין נאמען פון אמת מיט מוט, פערבעסערן די עוולה, וואס איז אבגעטון געווארען לגבי דעם יודישען דת.

מיר אפעלירען אין לעצטען מאמענט צום העכסטען ארעאפאג פון׳ם טאלעראנטען פוילישען פאלק, צו די חשובע הערן סענאטארען, זיי זאלען נישט דערלאזען אזוי שרעקליך צו בעליידיגען די יודען און זיי זאלען בעווילינען אינגאנצען אבצוווארפען דעם דאזיגען אומגעלומפערטען געזעץ־פראיעקט, וועלכער צילט צו ערנידריגען און צוברעכען א יסוד פון דער יודישער אמונה און דערמיט וועט ער אויסאיבען א שרעקליך דעמאראליזירענדען איינפלוס אויף דער יודישער יוגענד.

מיר ענדיגען מיט די ווערטער פון געטליכען נביא (מלאכי ב׳ י׳): הלא אב אחד לכלנו. הלא אל אחד בראנו, מדוע נבגד איש באחיו לחלל ברית אבותינו (האבען מיר דען נישט איין פאטער, האט אונז דען נישט איין גאט בעשאפען, פארוואס זאלען מיר איינער דעם אנדערען פעררעטען צו שענדען דעם בונד פון אונזערע עלטערען).

און דעריבער בעטען מיר אייך, הערען סענאטארען: ווארפט אב דאס דאזיגע אונזיניגע געזעץ און גאט וועט אייך פאר דער דאזיגער אידעלער טאט בענשען, אמן.

דאס לעבען אין ארץ־ישראל

ידיעות פון דער יודישער טעלעגראפען אגענטור

די עקאנאמישע לאגע פון א״י בעסערט זיך.

ירושלים. פון אלע טיילען פון לאנד קומען אן מעלדונגען וואס זאגען עדות, אז די עקאנאמישע לאגע פון לאנד בעסערט זיך. לויט ידיעות וואס זענען געזאמעלט געווארען, דורך דער יט״א, פיהלט זיך אין אייניגע קאלאניעס א מאנגעל פון ארבייטס־הענד. דאס בעציהט זיך וואס אנ׳אמת, הויפטזעכליך, אויף דער אז. נער. סעזאן ארבייט, וועלכע דויערט בלויז עטליכע וואכען. גלייכצייטיג שאפען זיך אבער אויך ארבייטען אויף לענגערע טערמינען.

א בעסערונג אין פערשידענע ארבייטס געביטען מערקט זיך אויך אין די שטעט, אויפ׳ן ערשטען פלאן געהט ירושלים, וואו עס האט זיך אנגעהויבען א בעדייטענדע בוי טעטיגקייט, ביי וועלכער עס זענען איצט בעשעפטיגט מעהרערע הונדערטער יודישע ארבייטער. אין ירושלים זענען היינט־טאג כמעט אינגאנצען נישטא קיין ארבייטסלאזע.

אויך אין תל אביב מערקט זיך א געוויסע בעלעבונג אויפען ארבייטס מארק אין האנדעל און אין דער אינדוסטריע אפילו די באדען בערזע ווייזט ארויס געוויסע אויפלעבונגס־סימנים.

אין לאנד האבען זיך בעוויזען די ערשטע טורים מען גרופען און דאס ווירקט אויך ערמוטיגענד. די ווייטערדיגע גינסטיגע געשטאלטונג פון דער ווירטשאפטליכער קאניונקטור איז נאטירליך אין א גרויסער מאס אפהענגיג פון דער אינטערנאציאנאלער לאגע.

לעצטע הכנות צו דער ערעפנונג פון דער ראדיא סטאציע אין א״י.

ירושלים. די לעצטע עטליכע טעג ווערען געמאכט די לעצטע פארבערייטונגען צו דער עפענונג פון דער ראדיא סטאציע אין א״י. די ראדיא סטאציע וועט אנהויבען פונקציאנירען דעם 30טען מערץ.

די בעדואינען און דער לעגיסלאטיוו ראט.

ירושלים. „אל ליווא“ טיילט מיט אז אויף דער איינלאדונג פון דער רעגירונג זענען קיין ירושלים געקומען 83 שייכען, פון באר שבע קרייז, וועלכע עס איז אויסגעצאהלט געווארען זייער געהאלט פאר׳ן פיסקאל־יאהר, וואס ענדיגט זיך אין אפריל. די געלעגענהייט וואס די שייכען האבען געווילט אין ירושלים איז אויסגענוצט געווארען דורך דער רעגירונג צו פערהאנדלען מיט זיי וועגען אנטייל פון די באר־שבע בעדואינען אין לעגיסלאטיוו ראט. אין רעזולטאט פון די פערהאנדלונגען האבען זיך די שייכען שריפטליך פערפליכטעט אויסצוועהלען פון צווישען זיך די דריי פאסענדע קאנדידאטען פון וועלכען די רעגירונג וועט אויסקלייבען איינעם, וואס וועט פערטרעטען די באר־שבע בעדואינען אין לעגיסלאטיוו־ראט.

Dr. med.
AL. FORSZANSKI
כירורג
נעמט אנגעמ אן: אין דער לעטשניצע „POMOC“. לעשנאמסקי 1 (רוג בעלג טער פלאץ) פון 1—31
טעל. 101-29.
פריוואט־וואוינונג פעטריקאווער 1
פון 5—7 אוונט. טעל. 286-76.
פאר ארבייטסלאזע — הנחה.

דיזענגאף

צו זיין 75־יעהריגען יובל

— פון —
ישעיה אוגער

מ׳קען איהם אין דער גאנצער יודישער וועלט אונטערן פאמיליע־נאמען — דיזענגאף. דער דאזיגער נאמען איז א קאפיטעל געשיכטע פון ארץ־ישראל׳דיגען ישוב, דער סימבאל פון א קאנקרעטען אויפבוי, א סינאנים פון ממשות׳דיגער נאציאנאלער אויפבוי־ארבייט.

דאס רוב יודען אין דער וועלט ווייסען אפילו נישט, אז ער האט אויך א פארנאמען און הייסט „מאיר". און עס איז לגמרי גאר נישט נויטיג, אז מ׳זאל דאס וויסען. דאס וואלט שוין געהייסען צוגעבען א „בעזונדער פרימעטע", אז דעם און דעם מיינט מען עס און נישט קיין אנדערן, מ׳זאל איהם אלזא חלילה נישט פערביטען מיט א צווייטען. אבער ווער דארף דאס? — אט, אלע וויסען:

— דיזענגאף! — און שוין....

ווען מ׳זאגט „דיזענגאף" איז שוין ביי קיינעם קיין ספק נישט, אז דאס מיינט מען טאקע יענעם, דעם בעוואוסטען דיזענגאף פון תל־אביב. דעם בעוואוסטען, בכל תפוצות ישראל. ווען מען זאגט „דיזענגאף" זעהט מען גלייך פאר זיך א לעבעדיג, וואונדערבאר און פארן יודישען אויג נאך אומגעוועהנליך בילד: ווי מען שפאדעלט און מען גראבט ווי מען ניוועלירט און פערגרונטעוועט, ווי מען שלאגט אדורך גאסען. שטעלט אויף הייזער, פערלענגט גערטנער און אלעען, — קורץ, ווי מ׳בויט א מאדערנע שטאט. דערצו א יודישע שטאט.

. . „דיזענגאף" הייסט ביי אונז — דער פערקערפערטער יודישער ווילען און דראנג זיך איינצעווארצלען טיף און פעסט אין א סטאבילען שטאטישען ישוב, אין אנ׳אייגענעם ישוב, מיט די אייגענע הענט, מיט אייגענע שוויים און מארך געבויט און אין דעם אייגענעם לאנד. עס איז דער פאלקס־ווילען פערקערפערט אין אנ׳איינצעלנער פערזאן. דיזענגאף איז אבער נאך מעהר: ער איז בכלל איינער פון די ערפאלגרייכסטע בויער און ארכיטעקטען פון יודישען לעבען אין דער יודישער היים.

און דערפאר איז ער אזוי פאפולער אין דער יודישער וועלט. מ׳קען איהם:

— דיזענגאף! — און אנ׳עק.

אפילו די פרעזידענטען פון דער ציוניסטישער וועלט־באוועגונג, דעם פאר היינטיגען און דעם פריהערדיגען, רופט מען נישט פאמיליער־דעמאקראטיש בלויז ביי די פאמיליען־נעמען, ווי מ׳וואלט זיי געדארפט רופען, די דאזיגע פיהרער פון פאלק. נאר מ׳זאגט:

— „פראפעסאר" וויצמאן און „נחום" סאקאלאוו.

דאגעגען זענען צוויי יודישע פיהרענדע פערזענליכקייטען בעקאנט און פעריהמט אין דער יודישער וועלט בלויז אונטער זייערע פאמיליע־נעמען:

— דיזענגאף און אוסישקין.

צוויי אלטע ציוניסטישע פריינד נאך פון אחד העם. ביידע נעמען בעצייכענען אין דער געשיכטע פון דער נאציאנאלער בעוועגונג א בעשטימטען און זעהר וויכטיגען אויפטו:

— ערד־בעפרייונג, עקספאנסיע, אויפבוי.

אוסישקין איז דער „ערד־בעפרייער פון באדען", אונזער „מארשאל פארווערטס" און דיזענגאף האט אקופירט דעם באדען, „פערבויט דעם פלאץ" אין אונטערגעס פון יודען און געזיכערט דאס יודישע אייגענטומס־רעכט אויפן באדען דורך די „פעסטע מויערן" פון א שטאטישען ישוב.

דיזענגאף — דאס דארף מען שוין איינגעטליך נישט זאגען — איז דער ערשטער יודישער בירגערמייסטער אין דער וועלט, דער ערשטער זינט יודען זענען אין גלות.

נאטאבענע: אויב פארן חורבן פון דער יודישער זעלבסטשטענדיגקייט אין א"י האבען יודען געהאט בירגערמייסטערס און שטעט מיט קאמונאלע זעלבסטפערוואלטונגען. טאמער נישט — איז דיזענגאף בכלל דער ערשטער בירגערמייסטער זינט יודען עקזיסטירען אויף דער וועלט.

דאס הייסט: יודען האבען פערנומען אזעלכע פאסטענס אויך אין די גלות־לענדער. זיי האבען פערנומען נאך העכערע שטעלעס: אין מאנכע אייראפעאישע מלוכות זענען געווען יודען פרעמיערען, מיניסטארען, גובערנאטארען, געריכטס־פרעזידענטען, מיליטער־אנפיהרער און אנדערע הויכע בעאמטע אין פערשידענע צווייגען פון דער מלוכה־פערוואלטונג. נאך מעהר: אין ענגלאנד — דאס איז נאך געווען אין אונזער צייט — איז א יוד, דער נישט לאנג פערשטארבענער לארד רידינג געווען וויצע־קעניג פון אינדיען. דיזראעלי־ביקאנספילד פון „יודישער אפשטאמונג", אבער לויט זיין בלוט און גייסט א „גאנצער" יוד, איז געווען א בעריהמטער ענגלישער מלוכה־מאן און פרעמיער־מיניסטער; סיר הערבערט סעמיועל איז שוין איניגע מאל געווען ענגלישער מיניסטער; ארטאלף קרעמיע, א נאציאנאל־געזאנענער יוד, איז יאהרען לאנג, אונטער פערשידענע רעגירונגען, געווען פראנצויזישער יוסטיץ־מיניסטער; לוצאטי איז געווען איטאליענישער פרעמיער און דזשיאוזעפע אטאלענגי, א גאנץ גוטער יוד, איז געווען איטאליענישער קריגס־מיניסטער. און נאך א סך אנדערע וואלט מען געקענט אויסרעכענען.

אויך יודען בירגערמייסטערס זענען געווען נישט ווייניג. און הויפא אין די גרעסטע הויפטשטעט, אין די וויכטיגסטע צענטערס פון אייראפעאישער פאליטיק פון קולטור. אין דער מיליאנען־שטאט לאנדאן איז אין יאהר 1855 צום ערשטען מאל אויסגעקליבען געווארען א יוד אויפ׳ן פאסטען פון א לארד־מאיאר (בירגערמייסטער); דאס איז געווען דוד סאלאמאנס. שפעטער זענען נאך געווען אנדערע יודען־לארדמאיארען אין ענגלאנד, אין פערשידענע שטעט, אויך אין לאנדאן איניגע מאל. און דאס זעלבע אויך אין מאנכע אנדערע לענדער.

דאס אינטערעסאנטסטע איז: אז אין רוים, אין „סאמע הארצען פון קאטאליציזם", אין דער געוועזענער רעזידענץ פון דער פויפסטליכער מלוכה, האט פארן קריג און בעת דער מלחמה דער יוד ערנעסטא נאטאן איניגע יאהר בסדר פערנומען דעם פאסטען פון אויבער־בירגערמייסטער. דערצו נאך איז ער געווען א פרייםמויערער, אלזא אנ׳אפיקורס לכל הדעות......

דאס אלץ נאטירליך, איז זעהר שיין. אבער מיט קיין יודען האט עס גאר נישט צו טון. די דאזיגע יודען זענען געווען אנגעהעריגע פון געוויסע פארטייען אדער פערדינסטפולע בירגער אדער קוואליפיצירטע ספעציאליסטען אויף דעם אדער יענעם געביט — און דערפאר זענען זיי בעשטימט אדער אויסגעקליבען געווארען אויפן פאסטען פון א מיניסטער, בירגערמייסטער א. אז. וו.

צופעליג זענען זיי געווען יודען. אבער זיי האבען קיין שום יודישע אינטערעסען נישט פערטרעטען, וועגען יודישע בעדערפענישען נישט געזארגט פון יודישע הענט האבען זיי זייערע שטעלעס נישט בעקומען. זיי האבען געדינט די אינטערעסען פון כלל, און האבען אלעמאל געזעהען „ווי ווייט מעגליך" צו פערשטיקען אין זיך און צו פערטושען „דאס פינטעלע יוד", בכדי נישט צו פערלירען דעם צוטרוי פון דער „אלגעמיינער" בעפעלקערונג. פאר א יוד אויף אנ׳עפענטליכען אדער א מלוכה־שען אמט איז קיינמאל נישט נוצליך געווען צו „בעמאנען" זיין יודישקייט, אפילו אין די סאמע ליבעראלסטע לענדער.

דיזענגאף איז אזוי ארום באמת דער ערשטער יודישער „בעאמטער" — א בעאמטער ביי יודען, ביים יודישען פאלק; דער ערשטער יודישער בירגערמייסטער אין דער געשיכטע. דער „בעל הבית" פון דער ערשטער יודישער שטאט. אויף זיינע פלייצעס און אויף זיינע מיטארבייטער פון דער עיריה אין תל־אביב, ליגט די לאסט פון זארגען פאר די פילפאכיגע יודישע אינטערעסען און בעדערפענישען — אבער בלויז פאר יודישע. און אין א"י, אין דער צייט פון נאציאנאלען אויפקום און אויפבוי.

אזוי איז ער געווארען א סימבאל פון דער יודישער אויפלעבונג, פון יודישער שעפערישקייט און ארגאניזאציאנס־פעהיגקייט, פון פראדוקטיווער יודישער ארבייט אויף די פערשידענסטע געביטען, בעזונדערס אויך אויפן געביט פון קאמונאלער, באניסטישער און מלוכה׳שער בויאונג.

דיזענגאף איז איינער פון די עלטסטע חלוצים אין א"י, איינער פון די עלטעסטע ציוניסטען איבערהויפט. זיינע פערדינסטען פאר דער אנטוויקלונג פון ישוב זענען זעהר גרויס. זיין גרעסטע לייסטונג איז אבער — תל־אביב.

דאס איז זיין אויפטו, זיין ווערק, דאס איז א נאציאנאלע טאט אין דער ברייטעסטער בעדייטונג פון ווארט — און דורך דער דאזיגער טאט האט ער אויף אלע צייטען איינגעשריבען זיין נאמען אין דער געשיכטע פון אונזער רענעסאנס בעוועגונג אלס איינער פון די ערשטע ערפאלגרייכע בויער פון „יודען־שטאאט".

און תל־אביב איז פאקטיש דער „יודען־שטאאט" אין מיניאטור, דאס איז די יודישע אויטאנאמע געמיינשאפט אויפן באדען פון א"י אין א קליינעם מאסשטאב, בזעיר אנפין, אזוי צו זאגען לאקאליזירט אויף א בעגרעניצטען שטח. דאס איז דערווייל נאך א קליינע „יודישע אינזעל", א זעלבסטשטענדיג רעגירטע, אין דעם לאנד פון אונזערע האפענונגען; אבער שוין א פיינער מאדעל פארן קומענדיגען ריכטיגען „יודענשטאאט" אין זיין נאציאנאלען פערנעהם.

דיזענגאף האט אלזא אין א בעשיידענעם פארמאט אין ראהמען פון די געגעבענע מעגליכקייטען אין בעדינגונגען שוין פערווירקליכט הערצלס אידעע. און האט דערמיט בעוויזען אז דער שטאאט־בויענדיגער און קולטור־שאפענדיגער עלעמענט וועט אויך קענען זיין א שטאט־בויענדיגער א מלוכה־שעפערישער.

און שטעט בויען האבען מיר יודען א לאנגע טויזענט יעהריגע עהפאהרונג. נאך פון מצרים אן. אין דער געשיכטע זענען פערצייכענט א גאנצע רייה בעריהמטע שטעט:

— פיתום און רעמסס אין אנדערע דורך יודען אויפגעבויטע.

שפעטער אין גלות האבען יודען אויפגעבויט שטעט. „יודישע שטעט", אין אלע לענדער. וואוהין דאס שיקזאל האט זיי פערטראגען: אין שפאניען, דייטשלאנד, פוילען, ליטא, רוסלאנד. דאס זענען געווען דאס רוב בעדייטענדע האנדעלס־ און אינדוסטריע שטעט, וויכטיגע קולטור־צענטערס. זיי האבען געפליהט און געשפילט א ראלע אין ווירטשאפטליכען לעבען און וועלט־פערקעהר אזוי לאנג ווי יודישער זשעני, יודישער שאפונגס־כוח און אונטערנעהמונגס־גייסט האבען געווירקט אין זיי.

מ׳קען דעם סוף פון די אלע יודישע „בנינים" אין גלות:

— אנדערע האבען זיי פערבאפט, האבען זיך פרחבותדיג בעזעצט אין זיי, און די יודען האט מען ארויסגעטריבען.

— אנדער האבען פערצעהרט און פערצעהרן נאך היינט יודישע מיה און פראצע, די פרוכטען פון יודישער שאפונגס־קראפט, און דעם יוד טרייבט און יאגט מען פון אלע, דורך איהם אליין געשאפענע און אויסגעבויטע פאזיציעס.

אט דאס איז דער סוף פון אלע יודישע „בויאונגען" און „שאפונגען" און „אויפטוען" אין גלות — ביישפילען קאן מען ברענגען א סך פון דער געשיכטע און פון דער געגענווארט — בעזונדערס „בעדערווירדיג" זענען די ביישפילען פון נאר די לעצטע יאהרען.

— די ערשטע אמתע יודישע שטאט אין דער וועלט געבויט דורך יודען און פאר יודען, א פעסטע און זיכערע יודישע פאזיציע — דאס איז תל־אביב. און די דאזיגע פאזיציע וועט דאס גאנצע יודענטום פערטיידיגען מיט זיין בלוט. דאס איז א שטאט מיט אלע מאדערנע איינריכטונגען און אינסטיטוציעס, מיט א שטארק־פולסירענדיגען לעבען, מיט בעקוועמע פערקעהרס מיטלען, מיט אויסגעצייכענטע דערציהונגס־אנשטאלטען — א שטאט, וואו עס פרוויזט פון יודישען טעמפעראמענט און שאפונגס־דראנג; אבער אין ערשטער רייה —

איז דאס פאר אונז א סימבאל, צו וועלכען עס זענען געווענדעט די אויגען פון דער יודישער וועלט, דער סימבאל פון יודישען דראנג און שטרעבען זיך טיף און פעסט איינצעווארצלען אויף איין פונקט פון דער ערד, אין דעם באדען פון אונזער היסטארישען לאנד און איינמאל פאר אלעמאל צו שאפען פאר זיך א סטאבילע און זיכערע פאזיציע און צו פערטיידיגען מיט געמיינזאמע כוחות ביי יעדע שטורעם און געוויטער.

און אט די יודישע שטאט איז אין תוך גענומען די שאפונג פון א איין און איינציגען מענשען — איז דיזענגאפס שאפונג.

וועגן דיזענגאפן דעם חובבי־ציון און ציוניסט ... גען זיין לאנגיאהריגער פרוכטבארער טעטיגקייט אלס נאציאנאלער עסקן, פריהער אין רוסלאנד און נאך דעם אין א"י, וועגען זיין רייכען און בעוועגטען לעבען אלס איבערגעגעבענער נאציאנאלער פאהן־טרעגער, רעאל־פאליטיקער, קולטור־שאפער און שטאט־בויער — וועגען דעם וועט האבען צו דערצעהלען זעהר א סך זיין ביאגראף. דאס וועט זיין אן אינטערעסאנט קאפיטעל געשיכטע, א שפאנענד קאפיטעל.

— ווי אזוי ער איז צעהנדליגער יאהרען ווי א טרייער סאלדאט געשטאנען אין דינסט פון נאציאנאלען געדאנק, וואס ער האט אויפגעטען אין א"י אין דער צייט פון אפאטיע און גלייכגילטיגקייט, ווי ער האט געהאלפען קאנסאלידירען דעם ישוב, ווי ער האט זיך מוסר נפש געווען פארן ישוב אין דער צייט פון קריג, בשעת חירום, אונטער דעם טיראנישען רעזשים פון דעם אכזר און מערדער דזשעמאל פאשא, און ווי אזוי ער האט צוזאמען מיטן ישוב שליסליך טריאומפירט איבער אלע פורעניות און ... איבער די שונאים פון יודישען אויפבוי ווערק.

וועגען דעם וועלען האבען צו דערצעהלען זיינע ביאגראפען און די היסטאריקער פון ישוב.

מיר ווילען איהם היינט נאר איבערשיקען אונזער גרוס, אונזער הארציגען גליקוואונש:

— אז ער, דער בעשעפער און פרעזידענט פון קליינעם „יודענשטאאט" זאל זוכה זיין צו זעהען דעם ענדגילטיגען אויפבוי פון גרויסען „יודענשטאאט" לויט ווי עס האבען זיך איהם פארגעשטעלט און שטעלען זיך היינט פאר די בעסטע און גרעסטע פון אונזער פאלק, צו וועלכע ער אליין געהערט.

היינעס קבר איז מיט בלומען

(אימפרעסיע)
פון ל. מלאך

קנאפע 80 יאהר איז דאס קבר פון היינריך היינע אויפ׳ן בית־עולם פון מאנמארטר אין פאריז, געווען דער סימבאל פון פערלאזענקייט.

היינע, דער גרויסער דיכטער אויף דייטש איז געשטארבען אין דער פרעמד. אמת טאקי, יענע „פרעמד" האט ער אזוי ליב געהאט, ווי היים ער האט געהאסט זיין „היים" דאך, האט דאס געליבטע פראנקרייך, איהם דעם „אויסלענדישען" דיכטער; דערצו נאך א „דייטש", נישט גאר שטארק צוגעטיילט אויפמערקזאמקייט. זיין קבר, צווייט ראנגיג, נישט אין פראנט פון דער אלעי, מינדערדיכטיגער פון גרויס און בכבודיגער פון קליין. א בעשיידענע מצבה. א שמאלער שטיין, א געשניצטען ביוסט, היינע מיט׳ן בערדל, זעהט מעהר אויס „פראנצויזיש" ווי „דייטש" א קליינער בעגילדערטער שמעטערלינג און א גרויסע הארפע, שאבלאנע סימבאלען. געשניצטען בלומען־קראנץ פון שטיין, זי מען וואלט זיך געוואלט פון פאראויס בעווארענען, זאל כאטש אזא קראנץ, — א טויטער בלומען־קראנץ ליגען אויפ׳ן דיכטערס קבר. דעם מארמארנעם קראנץ האבען געלייגט זיינע שפראך־לאנדלייט, די יונגער. אנ׳אויפשריפט: „היינעס אנדענק פון פריזיניקען יוגען", מען האט א פנים געמוזט זיין פריזיניק, „אפיקורסיש" כדי צו לייגען, זאל זיין אפילו פון א שטיין א קראנץ אויף היינעס קבר.

אונטער די „הארפע" א אויפשריפט, מען דער קענט די האנד פון א פשוט׳ן מצבה־קריצער „היינריך היינע" און דאן, מיט קלענערע שריפט „פרוי היינע" אויפ׳ן פיעדעסטאל דריי פערזען, נישט טיף געשניצטע. דערפאר שוין אפגעמעקטע פון היינעס לידער און דערביי אזוי פרעגענדיג, ווי היינעס שטים וואלט יעדען פארבייגעהער געפרעגט:

„וואו וועט אמאל פאר׳ן וואנדערער
דער לעצטער רוהע־פלאץ זיין?
צי אונטער דער פאלמע אין דרום,
צי אונטער דעם לינדן ביים ריין?

אוודאי, ווען היינע וואלט זיך נישט געווען „פערזינדיגט" וואלט זיין רוהע־פלאץ נישט געווען אין דרום, נאר ביים ריין, וואלט זיין קבר נישט געווען פערגעסען און פערלאזט (ווער ווייסט, מען וואלט איהם אפשר היינט פון דארט ארויסגעווארפען...)

נאר אויף אלץ קומט זיין צייט. אזאל פלעגט צי היינעס קבר קומען א פערבענקט יודיש אדער רוסיש מיידעל, מיטברענגען א קליין בינטעל בלומען, און דאס איז אויך נישט געווען פון גרויס פערעהרונג פון גרויסען דיכטער, נאר ווי א קרובה־שאפט פון היינעס ליבען־ליידען.

היינט, שטויבען טאקע די בית עולם עכטער, ווי דאס קבר איז אויסגעריכט געווארען. דאס איז נישט בלויז די לעצטע וואכען צוליב דעם 80־טען יאהרצייט, נאר עס איז שוין אזוי א „געשיכטע פון קנאפע דריי יאהר". א געגייער אויף דעם בית עולם, ווי מען וואלט ענטדעקט עפעס א פון לאנג פערגעסענעם הייליגען. א העלד. און אפטמאל ווערען אוועקגעלייגט אזוי פיל, עכטע, לעבעדיגע בלומען־קרענץ, רויטע פיערדיגע רויזען, און צארטע בלוי פיילכען, ווייסע ליליען.

וואס האט עס פלוצלונג פאסירט, וואס מען האט זיך דערמאנט איב׳ן „פערגעסענעם קבר? איינפאך: די דייטשען. נישט די דייטשען פון הוירסט וועסל נאר די דייטשע עמיגראציע. די דייטשע פערטריבענע און אנטלאפענע אינטעלעקטואלן. אין דער ערשטער רייה די דייטשע שריפטשטעלער, דייטשע קינסטלער, וואס מאכען איצטער דורך היינעס גורל, די וואס זענען אין גלות אין דער וועלט. זיי האבען עס די ערשטע אפגעצאהלט דעם נאציאנאלען און מענשליכען חוב זייער פערעהרטען באגייסטערער היינריך היינע, ווי פערוואגלעט ברידער און שוועסטער ווען זיי דערזעהען א הייליג בערגעל ערד אונטער וועלכען עס רוהט דאס געביין פון זייערע נאהענטסטע.

און נישט נאר צו היינעס געביין, נאר צו היינעס גייסט האט מען זיך געווענדעט. וואלטען די קינסטלער און שריפטשטעלער, וואס זענען איצטער אין גלות פראנקרייך געווען ביי זיך, בעטער דעם „לינדבוים פון רהיין" וואלטען זיי אפשר נישט געהאט די מעגליכקייטען עפענטליך צו פייערען היינעס 80־יעהריגען געדענק־טאג. אפשר וואלטען זיי מיט צער געקוקט ווי מען ווארפט פון ערגעץ, פון א פרייוואטען שלאס אראפ די איינציגע קליינע בראנזענע סטאטוע, כמו מאנומענט פון היינריך היינע איצטער זענען זיי, די דייטשע שרייבער ... פרייע און אומגעשטערטע, אויף זייער אופן פייערען זיי היינעס אנדענק.

אין זייער קלוב, נישט ווייט פון לאטיינישען קווארטאל, אין זייער „אוונד פון דער וואך" — מאנטאג. קומען זיך צונויף די בעריהמטסטע און נאך אומבעקאנטסטע דייטשע דיכטער. מענשען מיט וועלט נעמען און אזעלכע, וואס האבען ערשט די ערשטע טריט געשטעלט אין דער דייטשע דיכטונג. געלערנטע און פאליטיקער, שטיקער פון צושפרייצעלטען דייטשען גייסט, זענען זיך צונויפגעקומען אין דעם נישט גרויסען זאל. עס איז אבער געווען א מערקווירדיגער היינע אוונד, עס האט עפעס זיך געדאכטען, אז די אלע רעדנער דא, די אלע בעדייטענדיגע פערזענליכקייטען האבען ווי איבערגעבעטען היינעס גייסט, וואס האט ווי דא ארום געשוועבט ליכטיג און יום־טובדיג, א בערגעבעטען פאר דעם פערשוועכטען כבוד זיינעם, אין זיין פאטערלאנד. ס׳האט זיך געפילט אין די רייד פון יעדען פון די רעדנער, אז נישט זיי און זייערס גלייכען זענען שולדיג נאר די וואס האבען פערקריפעלט געשיכטע, צום ערשט די יונקערס און איצטער די הענקערס עס האט אויסגעזעהען ווי א רעהאביליטאציע־אוונד, אבער נישט היינע האט מען רעהאביליטירט נאר זיך. ... יאהר פערשוויגען היינע האט געהייסען פערשוויגען די אייגענע חשבות. פרייע קינסטלער האבען דאס פערשטאנען און אין זיך געדרוקט. איצטער האט מען עס דערפילט, נישט גאר אין די רייד פון די רעדנער און קינסטלער, וואס האבען בעשיינט דעם אוונד. נאר אין שוויגען פון פובליקום. דאס פובליקום איז מעהרסטענטיילס פעך־מענשען. גייסטיגע זיהן און אייניקלעך פון היינען. דערפאר אפשר האט אויך די פייערונג געטראגען אזא אינטימען, פאמיליארען כאראקטער.

די דייטשע שריפטשטעלער זיצען נישט ליידיג אין זייער „גלות". א קולטור טעטיגקייט אין ברייטסטען זין האבען זיי אנגעהויבען. זיי האבען מיטגענומען א תורה און אט דעם גלות אריין און דא, ווי די יודען אמאל, אין בבל, געגרינדעט ישיבות. אקאדעמיעס פאר דייטשער ליטעראטור און קונסט. א שריפט. די מאנטאגדיקע אודיטאריעס, דאס זענען וויכטיגע אויפטוען, זיי האלטען, און מיט רעכט, אז דאס ליטעראריש־קינסטלערישע דייטשלאנד רעפרעזענטירען זיי, און נישט די גראפאמאנען אין „דריטען רייך", פילען זיי די אחריות און פערשטייען זייער אויפגאבע.

פערזענליך ליידט יעדער, מען הונגערט, פראנקרייך איז זעהר „גאסטפריינדליך" צו אט די פעך־ריטער, נאר פערדינען לאזט מען זיי נישט. ארבייטען — חלילה וחס. דאס לעבען זייערס איז באשווערט, אויפ׳ן פאן פון אט דער דעקאראציע צייכענען זיך הונגעריגע טעג. נאר קוים קריגט מען ערגעץ א פאר פראנק איז דאס ערשטע א בינטעל בלומען פאר היינעס קבר. היינע איז א טייל פון זיי, ער איז זייער פאראויסגייער, דער ערשטער „דייטשער פליכטלינג" אין פראנקרייך...

אהן וואָרנונגען

נישט קוקענדיג אויף דער געפעהרליכער סיטו־אַציע, אין וועלכער איראָפּע געפינט זיך איצט און נישט קוקענדיג אויף די פערשידענע מלחמה־קלאַנ־גען, וואָס טראָגען זיך איצט אַרום אין דער לופטען און פייפען ווי גיפטיגע קוילען, וועט נאָך מסתמא קיין מלחמה אַזוי גיך נישט אויסברעכען. און פשוט שוין דערפאַר, ווייל מען רעדט איצט צופיל דערפון און..... די קומענדיגע מלחמה וועט אויסברעכען אהן וואָרנונגען און אהן מלחמה ערקלערונגען. די קומענ־דיגע מלחמה, וואָרענט מען אונז שוין פון אַלע זייטען, וועט זיין אַ וויסענשאַפטליכע און טאַכליכע, אהן די אַלטע פאַלשע, ציערעמאָניעלע און סענטי־מענטאַלע איבערבלייבענצען פון אונזער אַפּגעלעב־טער ציוויליזאַציע. ד. ה. אהן די העפליכע מלחמה־ערקלערונגען און מלחמה־וואָרנונגען.

מען וועט גלייך צושטעהן צום עסק. מיר וועלען זיך אין אַ ליאַדע פריהמאָרגען אויפכאַפּען — אויב מיר וועלען זיך אויפכאַפּען — און זיך געפינען אין עסק — אין אַ נייער וועלטמלחמה.

די קומענדיגע וועלטמלחמה וועט זיין אַ ריין טעכנישע און וויסענשאַפטליכע נויטווענדיגקייט, וועט זיין דער הויפּט־פאַקטאָר, די טריומף־קאַרט אין דער קומענדיגער קריג, איז דאָך נאַטירליך זי זאָל אויס ברעכען אָהן די פערשידענע אַלטמאָדישע נאָטען, שטאַפּעטען און מלחמה־דעקלאַראַציעס.

דאָס איז געווען גוט אפשר אין די אַלט מאָדישע מלחמות, וועלכע האָבען אויסגעזעהען ווי קאַמיק־אַפּערעס, אָדער ווי די אַמאָליגע האַליוואַוד מלחמה פאַרשטעלונג.

אָבער ביי היינטיגער טעכניק און מענטאַליטעט זענען די אַלע מלחמה ערקלערונגען און וואָרנונגען איבעריג און שעדליך, פּשוט ווייל זיי קענען געבען נאָר צייט דעם שונא זיך צוגרייטען — פערכאַפּען די פיש פאַר דער נעץ און געווינען טאַקע די מלחמה.

מהאי טעמא קען מען זעהר שטאַרק דרינגען, אַז איצט וועלען מיר קיין מלחמה נאָך נישט האָבען.

מען רעדט איצט צופיל דערפון, מען וואָרענט ויד צופיל און מען שטעהט שוין גרייט פון ביידע זייטען רהיין..... און אויף אַלע אַנדערע גרעניצען.

וואָס־זשע פאַר מלחמה קען שם ווערען, ווען מען רעדט און מען וואָרענט זיך, מען פערהאַנדעלט און מען גרייט זיך? אַזאַ מלחמה קען נאָר אַנטאָר־טעט ווערען און פערוואַנדלען זיך אין אַנ'אַלטמאָדי־שער סענטימענטאַל טעאַטראַלישער קריג. און דאָס איז געגען דער לאָגיק און געגען דעם גייסט פון דער מאָדערנער וויסענשאַפט און טעכניק.

עס אַרבייט זיך איצט אויס ווייזט אויס אַ נייע קריג וויסענשאַפט, אַ נייע קריג־סטראַטעגיק, אין וועלכער די הויפּט טעאָריע איז, אַז מאָדערנע מל־חמות און מלחמה מאַכענדע פעלקער מוזען עס מאַכען אהן קריגס־ערקלערונגען און וואָרנונגען, אויב זיי ווילען געווינען די מלחמות.

וואָס איז נאָך פאַר אונז פּשוט'ע מענשען נישט גענוג קלאָר איז, ווי אַזוי די פּאַציפיסטישע פעלקער וועלען מאַכען זייערע דעפענסיווע מלחמות אהן קריגס ערקלערונגען?

אַזוי, אַז מיר וועלען נישט וויסען, וועלכער צד ס'האָט געמאַכט אַ דעפענסיווע קריג אהן אַ וואָר־נונג, און וועלכער צד ס'איז געווען אַגרעסיוו אהן אַנ'ערקלערונג.

דאָס וועט זיין זעהר אַ האַרטע פּראָבלעמע פאַר די מעהר ווייניגער אונפּאַרטייאישע פעלקער, די גאַ־ראַנטירער פון די פערשידענע שלום־פּאַקטען. זיי וועלען נישט וויסען וועלכער צד ס'איז געווען דער אַגרעסיוױער לשם דעפענסיווע, און דער דעפענסי־ווער לשם אַגרעסיע.

אַז ביידע וועלען עס מוזען טון אהן וואָרנונגען און מלחמה ערקלערונגען. נאָר אַזוי ווי די קריגערי־שע צדדים אַליין וועלען עס אַליין אויך געווי נישט וויסען, און וועלען נאָך ווענינער וויסען, וואָס די גאַראַנטאַרישע פעלקער קלערען וועגען זיי, וועלען זיי מוזען אויך אויף די נייטראַלע פעלקער מאַכען קריג אהן וואָרנונגען און ערקלערונגען.

אַזוי אַרום וועט זיך פערקאָכען די אַלגעמיינע בהלה.

קלאָגנגען און אפּקלאַנגען

פון רעאָ קעניג

אָבער לעת עתה איז ווייזט אויס נאָך נישטאָ, וואָס מורא צו האָבען פאַר אַ קריג: מען רעדט צו־פיל דערפון, און מען וואָרענט זיך צופיל וועגען קריג.

היינטיגען צייטען קען שוין ווערען אַ אַקסיאָמאַ: רעדט מען שטאַרק וועגען מלחמה, מעגט איהר געהן רוהיג שלאָפען: קיין מלחמה וועט איצט נישט זיין. עס דערמאָהנט זיך די לעצטע וועלטמלחמה און די לופט־אַנפאַלען: ווען דאָס וועטער איז געווען שלעכט. עס פלעגט דונערען און בליצען און ווינ־טען, הויכע ביימער ווינטען האָבען אַרומגעוואָיוועט, פלעגען מענשען דאַן זאָגען:

— אַ שעהנע נאַכט, אַ מחיה.... מען קען געהן רוהיג שלאָפען און דווקא אין אַ בעט.

איז ווידער געווען אַ שעהנע לבנה־נאַכט, מיט אַנ'אויסגעשטערנטען הימעל, און ס'איז געווען שטיל און קיין צווייג פלעגט זיך נישט אַ ריהר־טון אויף אַ בוים, פלעגען מענשען זאָגען:

— אַ פּאַסקודנע נאַכט. היינט וועלען די צעפּע־לינס זיכער קומען. און מענשען פלעגען מורא האָ־בען געהן שלאָפען, פלעגען לייגען זייערע קינדער שלאָפען אַנגעטוענערהייט און וואַכען איבער זיי און ציטערען.

שרעקליכע שעהנע לבנה נעכט!

אַזוי איז איצט:

רעדט מען וועגען מלחמה און פעלקער שטעהען אַנגעבלאָזען ווי די העהנער און סטראַשען זיך, מעג מען רוהיג געהן שלאָפען: ס'וועט קיין מלחמה נישט זיין.

וועט ווידער ווערען שטיל, קיין קריג און שלים־קאָנפערענץ, און די צייטונגען וועלען קיין וואָרט נישט שרייבען וועגען מלחמות און וועגען היטלער'ן, נאָר בלויז וועגען פוט־באָל און גט־פּראָצעסען — אָט דווקא אין אָט די פרידליכע און שעהנע טעג וועט די מלחמה־געפאַהר זיין אַמשטאַרקסטען.

און מענשען וועלען געהן שלאָפען, אַרויסקוקע דורך די פענסטער אויף די שעהנע אויסגעשטערנ־טע הימלען און זייער לעצטער געדאַנק וועט זיין:

אַ שעהנע נאַכט..... און די לעצטע פּאָר טעג, די לעצטע וואָך האָבען די צייטונגען גאַרנישט געשרי־בען וועגען מלחמה, און קיין קריג און שלום קאָנ־פערענצען זענען אויך נישט געווען. עפּעס איז מיר צו גוט און שטיל. אַ וואונדער צי מיר וועלען זיך נישט אויפכאַפּען אין מיטען נאַכט און אויסגעפי־נען, אַז מיר האָבען אַ מלחמה — אהן אַ וואָרנונג.

אַ וואונדער צי מיר וועלען זיך אין גאַנצען אויפ כאַפּען?

אָדער אפשר אין אַ שטוב פול מיט גיפטיגע גאַזען, און אהן אַ גאַז מאַסקע אונטער דעם קישען.

עס וועט דאָך קומען אהן אַ וואָרנונג.

נאָר דער שחיטה

פון יצחק קאַצענעלסאָן

איך בין אַוועק אין טאָל פון טויט —
דאָרט וואו די ערד דאַרף זיין נאָך רויט

און די לופט פול רויך און גיפט —
דאָרט וועל איך שטיין אַ צייט פערבליפט,

און הערען שטום דעם ווידערקול
פון טויט. אין יענעם טויטען - טהאָל,

און וועל פון זינען דאָרט אַראָפּ —
און רייסען זיך די האָר פון קאָפּ.

און אַז איך בין אַוועק אַהין —
האָב איך די ערד געפונען גרין,

און ווי דער זעפיר קלאָר די לופט —
און עפּעס הוישט, און עפּעס רופט...

דאָס האָט אַ ווינטעל לינד געשטיפט —
איך בין געבליבען שטיין פערבליפט,

נאָר נישט פון טויט, פון לעבען גאָר
האָב איך געריסען זיך די האָר...

איך בין געפאַלען צו ערד —
זיך צוגעקוקט, זיך איינגעהערט,

אָט לאָזט זי הערען, וואָס פון זיי,:
אַ דומפּען קרעכץ, אַנ'אָך - און - וויי...

אַ ריח פון פערגליווערט בלוט...
נאָר ס'איז געוואָרען מיר נישט גוט —

מיר האָט אַ האַק געטאָן אין נאָז
אַ גערוך פון פרישען גראָז...

איך הייב די אויגען אין דער הויך,
און זעה: עס שטראַהלט דער הימעל אויך,

אַ יונגע זון האָט אויפגעוואַכט —
וואָס ווייסט פון גאָרנישט נאָך און לאַכט...

און וואָלקען שווימען ווייס און קלאָר
ווי חלומות אויף דער וואָהר...

איך רייס פון זיי די אויגן אָפּ —
און לאָז אַראָפּ פרעמד, שווער מיין קאָפּ...

איך שטוין: ווי קומט אַהער די שיין?
ווי קען דער טהאָל אַ גרינער זיין?

איך שטוין און פרעג: איז דאָס דער לוין?
און ס'לאַכט דער טהאָל: פערגעסען שוין...

ס'איז דאָ אַ שפּרוך: פערגעסען ווערט
וואָס עס דעקט נאָר צו די ערד.

מיר איז בעפאַלען ווילד אַ שרעק
און בין פון דאָרטען גיך אַוועק.

נישט פרעג מיך פריינד, נישט פרעג מיך מער
פון יענעם טהאָל.... עס ווערט מיר שווער

און באַנג... דאָס איז געווען, אַ שאַנד,
דער ערשטער פרילינגס־טאָג אין לאַנד,

פון אַ צווייג פערגרינט שוין האַלב —
האָט שוין געפּיפּסט די ערשטע שוואַלב...

מיר איז דערביי אַדורך אַ קעלט —
ווי שעהן און שרעקליך איז די וועלט!

מיין ערשטער שווים

איין ים פון יודישער געשיכטע

(זכרונות) פון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי

דעם אינטערעס צו שטודירען די געשיכטע פון אונזער פאָלק האָט אַרויסגערופען אין מיר, דער עיקר, די נויט צו בעקעמפען די אסימילאַטאָרישע סאָציאַליסטען אונזערע, וואָס האָבען געקוקט אויף אונזער פאָלק ווי אויף אַ בורזשואַזער סעקטע, אַ פערגליווערטער אין איהרע דאָגמעס און אין דעם פערשימעלטען לעבענס־שטייגער, און וואָס איז פער'משפט געוואָרען צו פערשווינדען, ווי נאָר די פאָדערונגען פון דעם פּראָגרעס וועלען פערווירק־ליכט ווערען אין דעם לעבען אַרום און זייגע שטראַ־לען וועלען אַריינדרינגען אויך אינעווייניג צו אונז. דערהאַלטען האָבען מיר זיך ווי אַ בעזונדער פאָלק נאָר אַ דאַנק אונזער אָפּזונדערונג פון דער איבער־ריגער וועלט, און אָט די אָפּזונדערונג איז געווען אַ פּועל־יוצא פון די פערפאָלגונגען מצד די פאַנאַטישע פעלקער, צווישען וועלכע מיר האָבען געוואוינט. ווען נישט די פערפאָלגונגען, וואָלט שוין לאַנג גע־ווען אויס מיט דעם יודישען פאָלק.

די סאָציאַליסטען האָבען אַריבערגענומען אָט דעם בליק פון אונזערע בורזשואַזע אסימילאַטאָרען אין ראַדיקאַלע משכילים. ער ווערט העפטיג פער־טיידיגט אויך פון אַזאַ קלאָר־דענקענדיגען קאָפּ, ווי אליהו אָרשאַנסקי.

ספיקות אין אָט דעם בליק האָבען זיך דערוועקט אין מיר נאָך אין וויטעבסק, בעת איך האָב געלייר־ענט דעם צווייטען באַנד פון ווייס'עס „דור דור ודורשיו“ (די געשיכטע פון דער יודישער רעליגיע־זער געזעצגעבונג). ווי בעקאַנט, ווערט אָט די געזעצ־געבונג איינגעטיילט אין פיר פּעריאָדען: 1) דער פּעריאָד פון דער תורה און די נביאים; 2) דער פּעריאָד פון דער „משנה“ און די תנאים; 3) דער פּעריאָד פון דער „גמרא“ און די אמוראים און דער פּעריאָד פון די רבנים, מיט זייגע ווייטערדיגע אונטער־אָפּטיילונגען, וואָס ווערען צו פערשידענע צייטען אָפּגעשלאָסען אין קאָדעקסען, ווי דער „שלחן־ערוך“, די פּעריאָדען פון דער משנה און דער גמרא ווערען אַרומגענומען מיט דעם נאָמען: „דער תלמוד־דישער“ פּעריאָד.

די גאַנצע געזעצגעבונג און דער וועלטען־בליק, אַ צוגעפּאַסטער צו איהם, שטעלען מיט זיך פאָר אַ טעביכטען וואַלד פון רייך־פערצווייגטע ביימער. יעדער בוים איז אויסגעוואַקסען פון אַ קערענדעל, וואָס געפינט זיך, ווי אַ פּסוק, אין דער תורת משה און אויך — אַ סך וועלטענער — ביי די נביאים. אַזוי צ. ב. איז פון איין פּסוק אין דער תורה, וואָס פערוועהרט צו קאָכען אַ יונג ציקעלע אין זיין מו־טערס מילך, אויסגעוואַקסען דער גאַנצער בוים די־נים וועגען „פליישיגס“ און „מילכיגס“. אַזוי ווייַ־נינגסטענס, איז די הערשענדיגע אָפּיציעלע מיינונג. דאָס פּינאַנדערוואַקסען זיך פון אַ קערענדעל אין אַ בוים, האָט זיך אָנגעהויבען אין דער צייט פון די תנאים, אין דעם „תלמוד“.

דער „דור דור ודורשיו“ שטרעבט צו בעווייזען, אַז די ערשטע דינים („הלכות“), וואָס זענען שוין געווען ווי אַ צוגאָב צו משה'ס תורה, האָבען גאָרנישט נישט געהאַט צו טון מיט די פּסוקים. דאָס זענען געווען אַלטע פאָלקס־מנהגים, שטיקער לע־בענס־שטייגער, וועלכע מען האָט געשטרעבט צו פאָרמולירען און צו כערפיקסירען. צוליב וועלכען צוועק? — כדי אונטערצושטרייכען די פּאַקטיש־עקזיסטירענדיגע אַנדערשקייט און אייגענאַרטיגקייט פון דעם יודישען זיין אויף דער וועלט און אַזוי אַרום בעזשאַפען אַנ'אייגענאַרטיגע לעבענס־ספערע, וואָס זאָל אונז העלפען צו דערהאַלטען זיך, ווי אַ בעזונ־דער פאָלק. די ווייטערדיגע ענטוויקלונג פון דער געזעצגעבונג איז געווען בעהערשט פון דעם שטרעבען, צוצופּאַסען די דינים פון דער תורה און די אַלטע הלכות צו די זיך ענדערענדיגע אומשטענדען פון דעם לעבען. דערביי האָט מען אויך געהאַט אין זינען, צו געבען זיי אַנ'אַנדער ריכטונג, אַיידער די, וואָס האָט געהערשט ביי די אַנדערע פעלקער. מען פלעגט אָבער אויך אַריבערנעהמען פון דער פרעמדער אַזוינס, וואָס האָט זיך געקאָנט אַריינפּאַסען אין דעם יודישען לעבען. די „פּסוקים“ פון משה'ס תורה האָבען דאָ געשפּילט די ראָליע פון אַ געהייליגטער אַלטער אויטאָריטעט, וואָס זאָל הייליגען אויך דעם נייעם דין, אַ ריקטירטען פון דעם לעבען. עס האָבען דעריבער געמוזט אַרויסקומען פערשידענע לאָגישע מעטאָדען, ווי אַזוי אַרויסצושיילען אַ דין פון אַ פּסוק, וואָס איז איהם דעם פּסוק, אפילו אין דער ליכער פאָה נישט געלעגען. שפּעטער איז אָט די טענדענץ, פונאַנדערצוצווייגען יעדען נייד געפונענעם דין, כדי צו ווערען נאָך אין אַ גרעסערער מאָס אַנדעריש, איידער די אַנדערע, געוואָרען די הערשענדיגע. פון איהר איז דאָס אַרויסגעוואַקסען דער נגדיכטער וואַלד, וואָהין מיר זענען פער־קראָכען, כדי זיך אָפּצוזונדערען פון דעם אַרום.

אָבער — פאַרוואָס האָבען מיר געשטרעבט צו אָפּזונדערונג און צו דער אייגענער דערהאַלטונג? פאַרוואָס טעפּינען מיר נישט דערמעלדינען פּראָצעס ביי אונזערע שכנ'ישע פעלקער, וועמעס נאַציאָנאַלע עקזיסטענץ איז אויך אַוועקגעשטעלט געוואָרען אין סכנה, אַ דאַנק דעם אייפּקום פון דער גריכישער און דער רוימישער וועלט־ציוויליזאַציע און וועלט הערשאַפט? זיי זענען פערשוואונדען. פאַרוואָס האָ־בען מיר נישט געקענט פערשווינדען, ווי זיי, דער עיקר, ווען עס איז צעשטערט געוואָרען אונזער פּאָ־ליטישע אונאָפּהענגיגקייט און מיר האָבען — אין מאַסען — געמוזט פערלאָזען אונזער לאַנד?

אויף אָט דער שאלה גיט אַ פּאַסענדען ענטפער די אויבען־אַנגעמערקטע אסימילאַטאָרישע טעאָריע. אַ ן גלות זענען מיר אַוועק, שוין אַרומגערינגעלטע מיט אַ בעזונדערער, אַנ'אָפּגעזונדערטער לעבענס־ספערע. אָט די אָפּזונדערונג האָט אַרויסגערופען פער־פאָלגונגען אויף אונז. אויף די פערפאָלגונגען האָ־בען מיר געענטפערט מיט אַ נאָך שאַרפערער אָפּזונ־דערונג. אויס אַ גאַנץ פערשטענדליכען „צו־להכעים“ און צו הערזעלביגער צייט אויס דעם נאַטירליכען שטרעבען פון אַלע פערפאָלגטע, צו האַלטען זיך אין איינעם. די נאָך שאַרפערע אָפּזונדערונג האָט גע־רייצט צו נאָך שאַרפערע רדיפות, וואָס האָבען ווי־דער געטריבען נאָך געדיכטער צו מאַכען דעם שוין אַזוי אויך גאַנץ פינסטערען וואַלד פון אונזער רע־ליגיעזען לעבען.... און אַזוי וועט דאָס אָנגעהן, ביז דער „גייסט פון דער נייער צייט“ („רוח העת החדשה“) וועט אויסוואָרצלען די אַלטע ביימער און אָפּרייניגען דעם וואַלד. דעמאָלט וועלען מיר אַרויס אויף דער זוהן און זיך צונויפגיסען מיט אַלע פעל־קער, צווישען וועלכע מיר וואוינען.

לאָגיש און פּסיכאָלאָגיש קלינגט די טעאָריע גאַנץ שעהן. אָבער — שטימט זי אין דער אמת'ען מיט די פאַקטען פון דער היסטאָרישער ווירקליכקייט?

מיר האָבען דאָ פאַר זיך צוויי היסטאָרישע פּראָ־צעסען: א) די ענטוויקלונג פון דער תלמוד'יש־רבנים'ישער געזעצגעבונג. און ב) דעם גאַנג פון די רדיפות אויף יודען. די טעאָריע ברענגט אַריין ביידע פּראָצעסען אין אַנ'אינעווייניגסטער שייכות פון גע־גענזייטיגער איינווירקונג. ביידע פּראָצעסען לאָזען זיך גאַנץ גרינג דורכשטודירען. זיי זענען שוין אויך כראָנאָלאָגיש פערפיקסירט געוואָרען אין די ביילאַ־גען צו גרעץ'עס בענד פון דער יודישער געשיכטע. לאָמיר דעריבער דורכמוסטערן זייער אינעווייניג־סטע קאַוזאַלע שייכות, אויב אַזאַ געגענזייטיגע איינ־ווירקונג האָט באמת געהערשט צווישען זיי.

אָט דאָס איז געווען די ערשטע פראַגע, וואָס איך האָב געשטעלט דער יודישער געשיכטע און אויף איהר האָב איך געזוכט דעם ענטפער. עס טוט נישט אַזוי גרינג, ווי עס רעדט זיך. קיין אָפּגעשיילטע איפּעלעך גיט נישט די געשיכטע. ביים זוכען דעם ענטפער האָט מען געדאַרפט זיך אַריינטראַכטען, אַנאַליזירען, אַריינטעהמען אין חשבון און ווידער אַראָפּ־וואַרפען פון חשבון פערשידענע זייטיגע „זאַכענ־שען“, וואָס שטערען און פערשטעלען דעם תוך פון דעם ענין. און לסוף — אָט וואָס פאַר אַנ'ענטפער עס האָט זיך ביי מיר בעקומען אויף דער שאלה.

די ענטוויקלונג פון דער תלמודיש־רבנים'שער געזעצגעבונג ביז צו איהר לעצטען גרעסטען העלד, יוסף קאַרא (דעם „בית יוסף“), איז נישט געגאַנ־גען אין אַ גלייכער ווערטיקאַלער ליניע אַלץ פאַראויס. זי ווייזט אויף פּעריאָדען פון פערגליווערטקייט, פון זיך פונאַנדערקלייבען אין דעם ניי־געשאַפענעם מאַטער־יאַל, אָבער אויך פּעריאָדען פון דירעקטען פונאַנדערד־פאַל און אָפּגעשוואַכטער טעטיגקייט. דאָס איינענע איז אויך מיט דעם גאַנג פון די פערפאָלגונגען אויף יודען און פון זייער אַלגעמיינעם מצב אין די גלות־לענדער. אויך דאָ האָבען מיר פּעריאָדען פון אַלגע־מיינע אויסברוכען, וואָס צעשטערען די מאַטעריע־לע יסודות פון דעם יודישען לעבען. מיר האָבען די ספּאַראַדישע אויפגעוויזען אָט דאָ, אָט דאָרטען. מיר האָבען אָבער אויך פּעריאָדען פון רוה, וואָס האַלטען אָן דורות לאַנג.

ווייזט זיך נראָה אַרויס, אַז די פּעריאָדען פון גרויסען תלמודיש־רבנים'שען אויפשוואונג פאַלען אויס אויף יענע צייטען, ווען מיר האָבען דורות־לאַנג געלעבט אויף איין אָרט אין רוה, איינגעאָרדענט

(ווייטער זעה זייט 20).

געשיכטע פון יודען אין לאדז

דער אנטייל פון יודען אין לאדזער געזונדהייטס־דינסט

פון ד״ר פ. פרידמאן

(נאכדרוק פערבאטען)

פון קרמוגים אן איז דער דאקטאַרישער, פעלד־שערישער און כירורגישער בערוף געווען אזא מין יודישע פריוועלעגיע אין א סך גלות־לענדער. אין דעם פאר דעם פונאנדערטענומיגעם פוילען, איז די צאהל יודישע דאקטוירים און כירורגען געווען א גענוג בעדייטענדיגע. און עטליכע פון זיי האבען אפילו געשפילט אנגעזעהענע ראלעס. אבער אין קע־ניגרייך פוילען איז, מחמת דער געווען־בעגרענציונ־גען, די צאהל פון יודישע דאקטוירים נישט געווען קיין גרויסע. אין די 30־גער יאהרען פון פערגאנגע־נעם יאהרהונדערט, האבען אין גאנצען לאנד גע־צאלט זיין בסך הכל 37 דאקטוירים, פון וועלכע עס האבען במשך פון עטליכע יאהר זיך איינגע־שמד׳ט 13 שטיק, אננעהמענדיג רעגירונגס - פאס־טענס. דאגעגען איז געווען בעדייטענדיג די צאהל פון יודישע צירולניקעס (פעלדשערים) ,,וואס האבען קיין אנדערע וויסענשאפט אויסער זייער פראקטיק נישט בעזעסען" און ,,די גוטקייט, ווידער פון זייערע (פון די יודישע צירולניקעס) אינסטרומענטען האט פול־שטענדיג ענטשפראכען זייערע נעבעכדיגע ידיעות אין מעדיצינישען געביט".

אויך לאדז האט אין תחילת 20־גער יאהרען פון פערגאנגענעם יאהרהונדערט זיך געקענט ריהמען מיט אנ׳איינענעם צירולניק פון דעם מין. געווען איז דאס שלמה אראנאוויטש (וועל זשאלניערסקי), צירולניק, פעלדשער און שוהל־שמש און איין פער־זאן. אביסעל שפעטער קומען אן אין לאדז, נעבען שלמה זשאלניערסקי נאך עטליכע צירולניקעס. די אסטען פון 1826 און 1827 יארען ווערען דעם פעלד־שער פינקעלשטיין, וועמען דער מאגיסטראט האט אויסגעצאהלט פאר היילען און ערטיילען מעדיצינ־ישע הילף צו קראנקע 294 גילדען און וועגען זלמן באלבירסקי, וועלכער האט דערהאלטען פאר ניגעל־שטעלען און פאר אנדערע ארבייטען ארום קראנקע 40 גילדען.

אויך דער שוהל־איינזעהער (דאזאר) אין לאדז, האט אנגעזאגט צו בעהאנדלען די קראנקע אין יו־דישען שפיטאל, וועמען פון די יודישע פעלדשערים און האט אויך אונס זעלבען שפיטאל בעשעפטיגט יודישע רינעראשאפט.

דער יודישער שפיטאל האט אין תחילת 30־גער יאהרען פון פערגאנגענעם יאהרהונדערט זיך געפו־נען אויף דער וואלבאַרסקעגאס, בשכנות פון דער שוהל. ווי עס ווייזט זיך אבער ארויס פון דעם בירד־געמייסטער רעלאציע פון 11. אקטאבער 1833, איז דער הקדש נישט לאנג פערמאכט געווארען: ,,דאס הויז.... איז ביז 1831 בעשטימט געווען פאר דעם צוועק (פאר א יודישען שפיטאל) און ער האט דעמאלט ענטהאלטען ארימעלייט פון אונזער שטאט, קאליקעס און צוטעקומענע יודען. פון יענער צייט אבער, שטייט דער בנין, מחמת אלטקייט אנ׳אומ־בענוצטער" לסוף האט מען דעם בנין פונאנדערגע־נומען און דער פלאץ איז, אין 1836 אויסגעשטעלט געווארען אויף ליציטאציע).

אין 1842 האט די רעגירונגס - קאמיסיע פאר אינערליכע און גייסטיגע ענינים, אין איהר רעס־קריפט פון 5. דעצעמבער 1842 פעראָרדענט, אז אלע צירולניקעס און גאלאזשעס, מוזען פון היינט אן פאר זייער פאך האבען אדמיניסטראטיווע קאנצעס־יעס. משמעות, אז בשייכות מיטן דערמאהנטען רעס־קריפט, האט די שטאטישע מאכט אין לאדז אנגעהויבען צו פיהרען א גענויע נאמענטליכע ליסטע פון אלע פעלדשערים און פון דעמאלט אן טאקע האבען מיר גענויע ידיעות וועגען דעם געזונדהייטס־דינסט אין לאדז. די ערשטע ליסטע פון 1844, רעכענט אוים אין לאדז 8 פעלדשערים, דערונטער 2 עוואנגעלער, 1 קאטויל און 5 יודען. דער עלטסטער לאדזער פעלד־שער איז געווען זלמן באלבירסקי, וועלכער איז צו יענער צייט אלט געווען 39 יאהר. אנדערע פעלד־שערים זענען אלט געווען פון 24 ביז 34 יאהר צו דער ליסטע פון די פעלדשערים האט דער מאגיסט־ראט צוגעליגט זיין מיינונג וועגען זייערע ארבייטען. פון צווישען די יודישע פעלדשערים איז נאר איין זלמן באלבירסקי אויסגעטיילט געווארען מיט א בעמערקונג: ,,ער פיהרט זיין פאך טאדעללאז", דאגעגען וועגען אברהם בילטשאק, משה פאוולאר־וויטש און שלמה מאשקאוויטש, בעמערקט דער פרע זידענט ,,א מיטעלמעסיגע פיהרונג", וועגען גאטליב פירלערין, שרייבט ער ,,נישט די בעסטע התנהגות". פון אלע לאדזער פעלדשערים איז צום בעסטען געווען סיטואירט ז. באלבירסקי, וואס האט געהאט א הויז אין ווערט פון 9 הונדערט זילבער־רובעל און האט נאך געבראכט 190 זילבער־רובעל יעהרליכע הכנסה. אנדערע פעלדשערים ,,זענען קוים בכוח זיך אוים־צוהאלטען פון זייערע פערדינסטען", לויט די רעד־אלאציע פון לאדזער שטאט־פרעזידענט.

אויסער די אפיציעל אנערקענטע פעלדשערים, וואס האבען בעוויזען זייערע בערופס - קוואליפיקאַ־ציעס, האבען זיך נאך מיט דער פעראנטווארטליכער מלאכה בעשעפטיגט עטליכע יודען, היינו: ברוך ביל־טשאק, איצעק פאזנאנסקי, ישעיהו קיוועד, אברהם קארטאווסקי, אהרן זשאלניערסקי (א זוהן, הפנים פון שלמה זשאלניערסקי). אויף די דערמאהנטע פעלדשערים בעקלאגט זיך דער קריסטליכער עלצטער פעלדשער, פערדינאנד שטרייך, פארן לאדזער שטאט פרעזידענט 17. אקטאבער 1847): ,,זיי לויפען אי־בער דער גאנצער שטאט, לאזען צו דער אדער, שטעלען באנקעס, גאלען און טוען נאך עהנליכע בע־שעפטיגונגען". אין צוזאמענהאנג מיט דער קיינען זיי אונטערנעהמענער קאמפאניע, האבען בומשאק קארטאווסקי, קיוועד און שפעטער אויך משה באל־בירסקי, אויסגעדרוקט די גרייטקייט צו בעליינען אנ׳־עקזאמען. שפעטער טאקע בעגעגענט מען שוין משה באלבירסקין און אברהם קארטאווסקי, נאך דעם עקזאמען - בעליג, אויף דער ליסטע פון סאניטארען דינסט, אלס יונגסטע פעלדשערים.

צו דערזעלבער צייט — לסוף פון די 40־גער יאהרען — בעווייזען זיך אין לאדז די ערשטע דיפ־לאמירטע דאקטוירים. די ליסטע פון דאקטוירים און פעלדשערים אין לאדז פון יאהר 1850, דערמאהנט שוין 3 דאקטוירים, היינו: 1 עוואנגעל, גוסטאוו שטערציעל, וועלכער איז אין 1848 בערופען געווא־רען אלס לאדזער שטאטישער דאקטאר, 1 קאטויל (דער שטאט־דאקטאר מ. שלעווינגער) און 1 יוד, מנשה גאלדראט. גאלדראט איז אין דער שטאט גע־ווען א פאפולערע פערזענליכקייט, איינער פון די ערשטע יודישע משכילים אין לאדז. דער ערשטער שפור אין די אקטען פון זיין מעדיצינישער פראק־טיק אין לאדז, איז אנ׳אנקלאגע פון א געוויסען פ... יאקובאוויטש, וועלכער איז אין 1848 אנגעגעבע... געווארען קעגען דעם פריי־פראקטיצירענדען דאק... טער גאלדראט, וואס איז גערופען געווארען צו זיין מעוברת׳ע פרוי און ער האט פאר איהר אנגעווענ... דעט נישט קיין ענטשפרעכענדע מיטלען, צוליב... וועלכע זי האט מפיל געווען. לסוף פון די 50־גער... יאהרען, טרעפען מיר אין לאדז נאך א יודישען מע... דיצינער, דעם מעדיצין - דאקטער ארא־ף וואלבערג... וועגען יענציטיגע האנאראַרען גיט אונז א געווי... סען פארשטעל די רעכענונג, וואס איז אויסגעשטעלט... געווארען דורכן ד״ר וואלבערג, אין דעצעמבער... 1859, פאר דריי בעזוכען ביי א קראנק קינד, וואס... האט געוואוינט א האלבען ווארסט ווייט פון זיין... וואוינונג. פאר די וויזיטען האט ער בערעכענט צ... 1 רובעל 50 קאפ. (צוזאמען 9.50 רוב.) א חוץ דריי... פוהרמאנקעס צו 50 קאפ. אין תחילת פון די 60... גער יאהרען האט משמעות די צאהל יודישע דאק... טוירים זיך פערגרעסערט. דער קארעספאנדענט פו... דער ווארשעווער ,,יוטשענקע", איז אין 1862 מודי... אז די יודישע געמיינדע אין לאדז בעזיצט עטליכ... מעדיצין - דאקטוירים. העכסטוואהרשיינליך האב... אין די 60־גער יאהרען שוין אנגעהויבען זייער מע... דיצינישער פראקטיק אין לאדז, ד״ר אורבאך או... ד״ר שמואל טאנענהאלץ, א ברודער פון דעם בע... קאנטען שרייבער און צענזאר פון יודישע ביכע... אין ווארשע, יעקב טוגענדהאלד.

אויך די צאהל פון יודישע פעלדשערים אין לאד... וואקסט כסדר. נעבען די אויסקוואליפיצירטע פעלד... שערים, שווינעלט אין לאדז פון א בעדייטענדיגע... צאהל גאלאזשעס אהן קוואליפיקאציע. אין א שריפ... פון 1868 דערמאהנט דער פעלדשער - צעך גאנצ... 19 אזעלכע פישערים אין לאדז, א טייל פון וועלכ... עס וואוינט אין באלוט און שיקט פון דארט ארוי... זייערע לערן־יונגען אין שטאט אריין בכדי אויסצו... פיהרען פעלדשערישע און גאלער־ארבייט.

אין 1859 בעזעצט זיך אין לאדז די ערשטע יו... דישע דיפלאמירטע הייבאם, גיטעל באך. בעת אי... 1850 זענען אין לאדז געווען נאר 3 דיפלאמירט... אקושערקעס (קאטוילען), דערגייט אין 1859 זייע... צאהל ביז 9 דערונטער 7 קאטוילישע, 1 עוואנגע... לישע און 1 יודישע.

יודען האבען מזל!...

א דעלעגאציע אין רעדאקציע

פון י. אבערזשאנעק

איך זאג איך רבותי, אז דער עיקר איז מזל. א טייערע זאך דאס ביסעלע מזל. טאמער זענט איהר געבוירען געווארען אין א מזל׳דיגער מינוט, איז וואויל צו אייך. א מזל׳דיגער מענש, דארף קיין גרויסער חכם נישט זיין. פערקעהרט, וואס מעהר שוטה, איז בעסער. וואס מעהר לעקיש אלץ מעהר הצלחה. וואס מעהר ויותא, אלץ מעהר וואקסט ביי אייך דאס עשירות, אלץ מעהר ווערט איהר אנער־קענט פון דער ,,געזעלשאפט".

א סימן, אז דאס איז אזוי, איז גענוג א קוק־צו טון אויף מאנכע היגע לאדזער אויפגעקומענע, פריש - געבאקענע עשירים; שכל פאר קיין גראשען פעהיגקייטען אויף א האר נישט. אינטעליגענץ ? בילדונג ? מענשליכקייט ? הארץ ? געפיהל ? — נעכטיגע טעג — דאס איז נישט פאר זיי געדאכט! נאר וואס האבען זיי יא ? — מזל! דאס מזל שפילט זיי צו און דאס איז גענוג.

אמת טאקע, נייע אויפגעקומענע נגידים, האבען מיר איצט אין לאדז זעהר ווענגי, מ׳קען זיי צעה־לען אויף די פינגער. דערפאר זענען ביי אבער גרוי־סע חזירים. אין דבר־אחר איז גרעסער פון אנדערן. די דאזיגע נייע ,,קריזיסאווע מאגנאטען" זענען דא צוויערליי; אזעלכע, וואס זאגען נישט צו און גע־בען נישט, און אזעלכע, וואס זאגען צו, און.... גע־בען ערשט אויפסניי נישט.

אט האבען מיר אין לאדז א יוד א גביר, אנ׳־אדיר, רייך ווי קרח. מיט הייזער, פאלאצען, מיט פאבריקען, מיט געטער. א הויז אויטאמאבילען, פערד און ראסאווע כלבים:

מיינט איהר דאך, אז דעם יוד איז גוט? האט איהר במחילה א טעות. ס׳איז איהם געבעך זעהר ביטער. ער ליידט נעבעך ,,אויפן הארץ". א מענש מיט א שוואך הארץ לא עליכו. ער האט נישט קיין שום שייכות מיט זיין הארץ. ער און דאס הארץ, זע־נען צוויי זאכען.

נאך מעהר :דאס הארץ שטעהט תמיד מיט איהם אין קאנפליקט. וואס ער זאגט, טוט דאס הארץ פערקעהרט. ער אליין איז זעהר א ,,וואוילער" מענש, א לייכטער צוזאגער, ער ,,שענקט" פלעצער פאר אינסטיטוציעס. ער ,,ציכענט" פאר ,,קרן - היסוד" און פאר אנדערע צוועקען. נאר טאמער קומט עס צום געבען, מישט זיך אריין זיין הארץ און זאגט :

— ,,גיב דאס"!...

אפעלירט ער צו זיין קראנק הארץ:

— הערצעלעמיינס! וואס הייסט די גיסט נישט?

איך האב דאך געשאנקען? איך האב דאך געצייכענט?

רעדט ער, אפעלירט און זיין ,,אידעלעס הערץ" זאגט: לא מיט א ספאדיק און אז דאס הארץ זאגט נישט, איז נישט — א קראנק הארץ, נעבעך!...

דערפאר האט ער גרוים מזל און מזל איז א וואוילע זאך.

וואס דארפט איהר מעהר? אזא שטעטעלע פשיר טיק, א העק, אויסגעוואָרפען, ערגעץ אין דאראמער קאנט. ווער האט עס געוואוסט פון א פשיטיק? ווען וואלט מען אזא שטעטעלע דערמאהנט? ווער וואלט זיך פעראינטערעסירט מיט אזא ,,פרד"?

האט דאך אבער דאס דאזיגע שטעטעלע ,,מזל" ווערט עס מיט אמאל ,,ראוי לגדולה". איבערנאכט ווערט עס מפורסם איבער דער וועלט. דאס שטעט־טעלע, וואס מ׳האט עס איבער די ליפען נישט גע־ברענגט, ווערט מיט אמאל בעריהמט אויף דער וועלט. ביים היינטיגען טאג, רעדט מען מעהר וועגען פשיטיק ווי וועגען לאנדאן, פאריז, אפילו ניו־יארק. ווער מיר אדים־אבעבא און וואס מיר דוים? — פשיטיק האט איצט דאס ווארט!

א ,,מזל" פון א שטעטעל.... אזויפיל יאהרען גע שלאפען אין דער פינסטער און מיט איינמאל גע־ווארען אזא ,,יחסן!".... וואו מ׳געהט און וואו מ׳־שטעהט הערט מען נאר פשיטיק און פשיטיק און ,,גראנד" און אין דער ,,זשעמיאנסקע", אין ,,אס־טאריע" און ביי די ,,פעראייניגטע פליישערס". אין טעאטער, אין קינא און להבדיל אין בית־מדרש און אין מרחץ אין די קלופען ביים ,,אויפעראייבעל"— אומעטום איז פשיטיק פון אויבען. אמאל האט מען געזאגט: ,,מיר איז וואויל, איך בין א יתום". איצט זאגט מען: ,,מיר איז וואויל, איך בין א פשיטיקער!"

א קליינינקייט. א פשיטיקער! מ׳צאצקעט זיך מיט איהם, די ,,געזעלשאפט" ווייזט איהם איצט ארוים אזויפיל מיטגעפיהל. די ,,וועלט" איטערער־סירט זיך מיט איהם. מ׳זארגט פאר איהם און פאר זיינע קינדער. מ׳קלערט וועגען א תכלית. גוטהאר־ציגע עסקנים טראכטען אפילו וועגען ,,קאנסטרוק־טיווע הילף" פאר די בני פשיטיק. ס׳געהט א ליר־ציטאציע אויף ,,גוטהארציגקייט". לאדז ,,קאנקור־רירט" מיט ווארשא. ווארשא ,,שעהמט זיך" און וויל נישט בלייבען הינטערשטעליג. מ׳גרינדעט קאר מיטעטען, מ׳שיקט דעלעגאציעס, אינספעקציעס. ניו־יארק ,,קייבעלט", לאנדאן ,,שיקט טעלעפאנ:יש"— א ,,מזל" פון א שטעטעל!

ווער וואלט דאס אמאל געהערט פון איהר? ווער וואלט זיך מיט איהר פעראינטערעסירט? ווען וואלט דאס דאזיגע שטעטעלע זוכה געווען, מ׳זאל פון איהר רעדען אין ניו־יארק און אין לאנדאן? — מזל! פשיטיק האט ,,מזל"!...

און אזוי ווי אויף יעדען בר מזל האט מען גרוי־סע אויגען, אזוי האט מען אויך אויף דעם ,,מזל־דיגען"" פשיטיק גרויסע אויגען און ווייסט איהר וועה? יודען פון די שכנות׳דיגע שטעטעלעך. זיי האבען טענות: הלמאי גראד פשיטיק? און אין זיי־ערע ,,פשיטיקלעך" איז דען בעסער? פארוואס זאל מען זיי נישט העלפען?

די דאזיגע גערעכטע טענה, האט די היינטיגע וואך ארויסגערוקט א דעלעגאציע פון די שכנות׳־דיגע שטעטלעך.

— איך פערשטעה נישט — האט איינער פון די דעלעגאטען געזאגט — איהר שרייט פשיטיק און פשיטיק און וואס איז מיט אדזשעוואל? אד־זשעוואל איז א שטיף־קינד?

— נו, נו, גרייסט איך נישט אזוי מיט אייער אדזשעוואל — האט איהם איבערגעריסען א צווייטער דעלעגאט — און קוויף האט זיך גע׳שמד׳ט?

— שאט, שאט! וואס מאכט איהר אזא צימעס מיט אייער קוויף? און מיין אפאטשנע איז א הונט?

— זעהט נאר ווי ער האט זיך עס אביסעל צע׳־אפאטשנעט! — האט זיך אריינגעמישט א פירטער

— און וואו איז מיין טרוסקעלאס?

אט אזוי האבען זיי זיך ארומגעקריגט; פשיטיק מיט אדזשעוואל. אדזשעוואל מיט קוויף. קוויף מיט אפאטשנע. אפאטשנע מיט טרוסקעלאס און ווער ווייסט ווי לאנג די מחלוקה וואלט געדויערט, ווען נישט דער פשיטיקער דעלעגאט, וועלכער האט די דעלעגאטען בערוהיגט און ,,בערהויגט" האט ער זיי מיט דעם פראגראם פון דער הילף־אקציע.

— חברים דעלעגאטען! — האט ער אנגעהוי... בען — איך בין בעפולמעכטיגט איך איבערצוגע... בען א בעריכט פון דער הילף־אקציע און ווי אזו... כ׳וועט פארקומען די חלוקה:

דער צענטראלער הילף־קאמיטעט געפינט זיך אי... ווארשא. דער טעהילף - הילף - קאמיטעט געפינט זיך אין לאדז. דער סוב - געהילף - הילף - קאמיטעט גע... פינט זיך אין ראדאם. א חוץ דעם געפינען זיך נא... סוב - סוב - געהילף הילף - קאמיטעטען און קא... מיטעטלעך אין קראקע, לעמבערג, לובלין, ווילנ... און אין אנדערע שטעט און שטעטלעך. יעדער קא... מיטעט זאמעלט פעמונדער. יעדער זאמלער האט א... רשימה פון שפענדער. נאך דעם ווי די נעמען פו... די שפענדער וועלען געדרוקט ווערען אין די גאזע... טען, וועט צוזאמענגערופען ווערען א קאנפערענ... פון צענטראלען הילף - קאמיטעט מיט די געהילו... און סוב - געהילף - קאמיטעטען, אויף דער קאנפע... רענץ וועט בעשלאסען ווערען, צו שאפען פון ד... אלע קאמיטעטען און קאמיטעטלעך.... אנ׳עקזעקו... טיווע און נאך דעם ווי מ׳וועט אדורכקומען מיט ד... בענקלעך - פערטיילונג אין דער עקזעקוטיווע, וועט... צוזאמענגערופען ווערען א דעלעגאטען - צוזאמענ... פאהר פון די ארטיגע קאמיטעטען, פדי צו בע... טראכטען דעם אופן פון פערטיילונג. דער צוזא... מענפאהר וועט קיין רעזולטאטען נישט ברענגען... ווייל איין טייל דעלעגאטען וועט פערלאנגען ,,שנע... לע הילף" און דער צווייטער טייל — קאנסטרוק... טיווע הילף — זארגען, הייסט עס, וועגען א תכלית... זאך......

דער רעדנער האט נאך ווייטער געוואלט ענט... וויקלען דעם ארבייטס־פלאן, נאר די דעלעגאטע... האבען איהם איבערגעריסען:

— חבר פשיטיקער, גענוג! דער פשיטיקע... האט איבערגעריסען און די חברים פון אחושעוואל... קוויף, אפאטשנע און טרוסקעלאס האבען זיך ,,בע... רוהיגט". יעדער איז זיך אהיים געפאהרען מיט א... ,,רוהיג געוויסען", אז ביז ס׳וועט קומען די נחמ... וועט אויסגעהען די נשמה.

ווי די מעשה זאל נישט זיין, ווי און ווען ד... הילף זאל געגעבען ווערען, אבער איין זאך קע... מען נישט אפלייקענען :

דאס שטעטעלע פשיטיק האט ,,מזל"! איבע... נאכט אזוי ,,בערימט" געווארען ! — מזל א... טאקע א גוטע זאך!....

ביאַנקאַ און דזשעני

(הינטערקוליסען־סצענקע)

פון משה בראָדערזאָן

(די סצענע שפּילט זיך אָפּ אין אַ טעאַטער־גאַר־דעראָב, וואָס איז אַזוי באַנאַל, ווי די צוזאַמענישען ווי די אָרעמע נאַאיווע רייד און נאַרישע געזאַנגען פון די אַקטריסעס, און וואָס איז אָבער אַזוי טרוי־ערי, ווי אַפּט דאָס הינטער־קוליסען - לעבען).

ביאַנקאַ (בײַם גרימירען זיך)

דזשעני! וואו ביזטו, דזשעני?
אַלע ווײַלע ווערסטו מיר פערפאַלען,
דזשעני!...

דזשעני: (פון דערווײַטענס)

מסתמא איז עס נישט אומזיסט...
איך האָב אויף זיך אַ בעלן:
אַ שיינער יונגערמאַן — פערהאַן!

ביאַנקאַ:

אָבער דזשעני,
לאָז מיך איצטער נישט אַליין
עס איז מיר ענג און שרעקעדיג אַזוי...
פון האַרצען רײַסט זיך אַ געוויין,
און בלײַבט מיר שטיין אין קעל
אין האַלדז...

דזשעני (קומט אַרויס)

ווען פאַלגען פאָלגסטו מײַן דעוויז
„געדענק: פערגעס אין אַלץ"
דאַן ווייסען וואָלסטו,
אַז דאָס לעבען קאָן אויך זײַן
אויב נישט אינגאַנצען פײַן,
איז אויך נישט גאָר אינגאַנצען מיאוס!

ביאַנקאַ:

פערשטייסטו, דזשעני?...
אָבער ווייסט עס נישט פערשטיין...

דזשעני:

וואָס וועל איך נישט פערשטיין,
אַז ווײַנען קאָן אויך מאַכען —
האָב נישט קיין פעראיבעל —
אַז ווײַנען קאָן אויך מאַכען
ברײַן
און ציבעל?!...

ביאַנקאַ:

ביזט ברוטאַל, מײַן דזשעני,
ביז גאָר ברוטאַל!

דזשעני:

ווײַל ס'איז אַזוי, ווי ס'איז
דאָס לעבען, וואָס דו לערנסט,
און ביזט נאָך נישט דערגאַנגען צו דעם כּלל,
אַז ס'איז פערהאַן איין לינדערונג פאַר אַלץ—
נישט נעהמען גאָרנישט ערנסט...

ביאַנקאַ:

אָבער דאָך... ס'איז ערנסט, אמת'דיג געווען
זײַן געפיהל...
זײַן בליק דער פאַמעטענער און דער מאַטער...

דזשעני:

נישט מעהר, מײַן טײַערע,
עס איז געווען נישט מעהר אַ שפּיל
אין לאַנגווײַל אייערן — פערגעבען —
אַ פּייערליכער פייערן
פון אײַנגעשלאָפענעם טאַלענטלאָזען טעאַטער
וואָס טראָגט דעם נאָמען:
לאַנגווײַליגער, גרויער לעבען!

ביאַנקאַ:

אַך, דזשעני, דזשעני!
ווען דו ווייסט,
וואָס ליבע הייסט!

דזשעני:

איך האָב עס שוין אַדורכגעמאַכט,
אַדורכגעטראַכט.
כ'האָב אויך געפיהרט אַזאַ מין אופן:
(זינגט אונטער)

געהאַט אַ יונגעלע אַ פּראַכט,
אַ יונגעלע, איך זאָג דיר, מיט אַ גאָלדען
צינגעלע!
וואָס דאַרפסטו מעהר —
אַט ער — דער גרויסמוטיגער העלד —
ער האָט אפילו מיר געשענקט אַ רינגעלע...

ביאַנקאַ:

און — נו?...

דזשעני:

און... נו... געלאָזט מיך לויפען..
(קורצע פּויזע)

ביאַנקאַ:

און..... ווײַטער?...

דזשעני: (אַ קאָזשעליק)

און איך — פערפאַלען —
אנשטאָט צו האַסען איהם, דעם איינעם,
איך האַלט פאַר גלײַכער
צו ליבען אַלע, אַלע!...
עס שאַדט נישט — איך פערנעהם מעהר.....
און ס'איז

ביאַנקאַ:

און ס'איז?

דזשעני:

בעקוועמער —

ביאַנקאַ:

איך קען עס נישט!...

דזשעני:

וואָס הייסט: נישט קענען?
מען לערנט אויס אַ בער דאָך אויך צו טאַנצען,
אַ וואָלט אויף אַלץ צו פייפען!

ביאַנקאַ:

אָבער דזשעני, מוזט דאָך פיהלען,
מוזט בעגרייפען —
ס'איז דאָך נישט אינגאַנצען—מוזט בעגרייפען

דזשעני:

אַז שלעפען טויזענט קליינע פערלעך
איז לײַכטער, ווי איין גרויסען גרויעם שטיין,
אַז אויסווײַנען פיל קליינע טרעהרעלעך,
איז לײַכטער, ווי איין גרויס געוויין...

ביאַנקאַ:

צי ווייסטו דזשעני וואָס בעדײַט צו זײַן אויף
אייביג שוין אַליין...
(זינגט)

פריינד פון זיבען הימלען האָט גערעגענט
פריינד פון פריהלינג העל און בונט צעבליהט,
האָט ער מיך אין בענקשאַפט מײַן בעגעגענט,
האָט ער מיך געאַרעמט מיט מײַן ליד —
פלוצים איז ער אין מײַן האַרץ געקומען
מיך אַרומגענומען,
מיט געבעט מיט פרומען,
מיט אַ ליד געגליהט:
— ביאַנקאַ, אוצר מײַנער,
גאָלדענע דו מײַן,
ביאַנקאַ, מײַנע זײַ נאָר —
גליקליך וועסטו זײַן!
ביאַנקאַ, פישוף מײַנער,
ס'שענסטע ביזט פון שײַן!
ביאַנקאַ, דיך געפונען
כ'האָב צווישען זונען
וועל איך קיין מאָל ביאַנקאַן,
נישט פערלאָזען — ניין!
כ'האָב געבעטען איהם:—מײַן פרײַנט, מײַן ליבער;
שווער נישט אויף דײַן ליבע, אויף דײַן גליק—
טאָמער ווערט פערשוועכט און גייט עס איבער,
טאָמער איז עס נאָר — אַנ'אויגענבליק...
האָט ער מיר אַרײַנגעבליקט אין אויגען,
איבער מיר געבויגען
צו זײַן האַרץ געצויגען —
און אין שוים געוויגט:
— ביאַנקאַ, אוצר מײַנער א. אַז. וו.
שפּעטער האָבען בײדע מיר געשוויגען,
ווען געשלאָגען ט'די פאַטאַלע שעה...
ווען אין האַרץ — אַ מת געבליבען ליגען,
ווען געוואוסט, אַז גאָרנישט איז נישטאָ,
האָט ער מיר געפרובט מײַן טרויער טרייסטען:
— אָבער צי פערשטייסטו,
ביאַנקאַ, קינד, צי ווייסטו,
אַזאַ ליד איז דאָ:
— ביאַנקאַ, אוצר מײַנער, א. אַז. וו.

דזשעני:

ס'איז זייער טרויעריג, ביאַנקאַ
אַ סוף אַזאַ גאָר...

ביאַנקאַ:

וואָס טרויעריג?

דזשעני:

ווען מ'האָט אין די געדאַנקען
אַזאַ מין שלאָגער!

ביאַנקאַ:

וואָס קאָן מען מאַכען?

דזשעני:

לאַכען — שוועסטערל, נאָר לאַכען!
חוזק מאַכען פון די אַלע זיבען זאַכען,
און — טאַנצען...

ביאַנקאַ:

און אַז די טרעהרען מיר פערגייען איבער אויגען

דזשעני:

איז בעסער נאָך —
זיי הויבען אָן פיקאַנט צו גלאַנצען...
העי, נאָר דעם קאָפּ נישט צו דער ערד געבויגען
ווײַל סוף כל סוף
איז טרויער אַ געשאָכטען עוף
וואָס נישט געשטויגען, נישט געפלויגען!...
אַט - אַט אַזוי הויב אויף דעם קאָפּ
און העלף מיר זינגען מיטן קנײַטש און
מיטן טראָפּ
מײַן לעצטען דזשאַני - דזשעני שלאַגער:
(זינגט בײַם אָנשלאָג)

טראַ-לאַ-לאַ! טראַ-לאַ-לאַ
האָסטו געהערט אַ זאַך אַזאַ...
(געזאַנג)

אַך, דזשעני, דזשעני
אַ יונגעל האָט געהאַט,
אַ יונגעלע — אַ דזשאַני —
אַ בחור אַ נאַש - בראַט,
דער דזשאַני דזשאַני, דזשאַני
אַ מיידעל האָט געהאַט,
אַ מיידעלע אַ דזשעני
אַ מיידעלע אַ בוואַט....
(רעפריין)

נו, האָבען זיי געליבט זיך שטאַרק,
און אַלץ איז זיי געווען קאַרג,
געצופּט זיך און געציפּט זיך,
געקושט זיך און געליבט זיך,
איז איצט דער חורבן גרויס,
די ליבע איז שוין אויס — —
אַז דזשאַני האָט אַ צווייטער,
אַז דזשעני האָט אַ צווייטען,
אַז ער איז אַ צודרייטער,
אַז זי איז אַ צודרייטע,
איז גאָר נישט גרויס די בראָך
טאַ, וואָס זשע ווילסטו נאָך?...
די דזשעני, דזשעני, דזשעני
וויל גאָרנישט, גאָרנישט, ניין!
און דזשאַני, דזשאַני, דזשאַני
אויף קליינס קאָן אויך בעשטיין...
טאַ זאָלען קלערען יענע,
וואָס קלערען איז בעשערט
אַז בײדע: דזשאַני - דזשעני
זיי האָבען זיך אין דר'ערד!
נו, האָבען זיי געליבט זיך שטאַרק א. אַז. וו.

שפּרוכען־לערעס פון רמב"ם

וועגן היילונג און דער האַלטונג פון געזונט

פון ד"ר ל. פרידמאַן (תל־אביב)

עס זאָל נישט שלאָפען אַ מענש נישט אויפען גע־זיכט און נישט אויפען נאַקען, נאָר אויף דער זייט — אין אָנהויב נאַכט אויף דער לינקער זייט און סוף נאַכט אויף דער רעכטער זייט און ער זאָל נישט שלאָפען כאָהענט צום עסען, נאָר ער זאָל וואַרטען נאָכן עסען אַ דריי אָדער פיר שעה; און ער זאָל נישט שלאָפען בײַטאָג.

(הנהגת הבריאות).

וועגן בלוט - לאָזען

עס זאָל זיך נישט געוואוינען דער מענש צו לאָזען שטענדיג בלוט, און ער זאָל נישט לאָזען קיין בלוט נאָר סיידען ווען דאָס איז איהם אומ־מיגלעכען נויטווענדיג. און ער זאָל נישט לאָזען קיין בלוט — נישט אום זומער און נישט אום ווינ־טער, נאָר אפּיסעל אין די טעג פון ניסן און אפּיסעל אין די טעג פון תשרי. און נאָך פופציג יאָהר זאָל ער לגמרי נישט לאָזען קיין בלוט און אַ מענש זאָל זיך נישט לאָזען בלוט אין דעמזעלבען טאָג, ווען ער גייט אין באָד און ער זאָל זיך נישט לאָזען קיין בלוט, ווען ער גייט אַרויס אין וועג און נישט אין טאָג, ווען ער קומט פון וועג; און ער זאָל אין דעם טאָג פון אָדער־לאָזען עסען און טרינקען ווי־ניגער ווי שטענדיג און ער זאָל רוהען אין דעם טאָג פון אָדער־לאָזען און נישט דערמידען און נישט זיך פערמאַטערן און נישט שפּאַצירען.

(הלכות דעות ד')

צווישען איהם און איהר

הגם דאָס ווײַב איז שטענדיג דערלויבט דעם מאַן, איז אָבער פּדאי פאַר אַ תלמיד־חכם זיך נוהג צו זײַן מיט הייליגקייט און ער זאָל זיך נישט גע־פינען בײַ זײַן ווײַב ווי אַ האָן (אַזוי אַפּט), נאָר פון איין פרײַטאָג־צו־נאַכט צום צווייטען, ווען ער האָט כּוח, און ווען ער רעדט מיט איהר (געמיינט די בעציהונג), זאָל ער נישט רעדען אין אָנהויב נאַכט בעת ער איז זאַט און זײַן בויך איז פול, און נישט אין סוף נאַכט בעת ער איז הונגעריג — נאָר אין מיטען דער נאַכט, ווען דאָס עסען אין די געדערעם איז פערדייעט. — — און זיי זאָלען בײדע נישט זײַן שיכּור און נישט פויל און נישט טרויעריג, אַזוי זאָל נישט זײַן קיינער פון זיי און די זאָל נישט שלאָ־פען, און ער זאָל זי נישט פערגוואַלטיגען, יוען זי וויל נישט, נאָר מיטן ווילען פון בײדע און מיט זייער פריוד.

(הלכות דעות, פרק ה')

* * *

עס האָבען געזאָגט די געלעהרנטע הײלער: איי־נער פון טויזענט שטאַרבט פון אַנדערע קראַנקהיי־טען און טויזענט פון צופיל סעקסועלער בעציהונג. דעריבער דאַרף דער מענש זײַן געוואָרענט אין דער דאָזיגער זאַך, אויב ער וויל לעבען אין גוטסקייט, עס זאָל אַ מענש נישט בועל זײַן, ווען ער איז זאַט און נישט ווען ער איז הונגעריג, נאָר נאָכדעם, ווי עס איז בײַ איהם פערדייעט געוואָרען דאָס עסען אין די געדערים. און ער זאָל פאַר דער בעציהונג זיך בודק זײַן, צי ער דאַרף טון זײַן באַדערפעניש און ער זאָל נישט בועל זײַן — נישט שטייענדיג און נישט זיצענדיג און נישט אין באָד און נישט אין טאָג, ווען ער גייט אין באָד אָדער זיין און נישט אין טאָג פון אָדער־לאָזען און נישט אין וועג אָדער אַנקומען פון וועג.

(דאָרט)

לופט

פון שטעט דאַרף מען לכל־הפחות אויסקלויבען אַזאַ שטאָט, וואָס האָט אַנ'אָפענעם האָריזאָנט.

(הנהגת הבריאות)

* * *

מיט דער ענדערונג פון דער לופט ענדערט זיך אייך דער מצב פון דער נשמה — צוגעפאַסט צו דער מאָס פון דער ענדערונג. דעריבער וועסטו גע־פינען אַ סך מענשען, וואָס דאָס שלעכטע פון זייער זעעלישער טעטיגקייט דאַרף געמאָסטען ווערען מיט דער שלעכטקייט פון דער לופט.

(דאָרט)

* * *

דער פערגלייך פון דער לופט אין די שטעט צו דער לופט פון מדבריות און וועלדער איז פונקט ווי דער פערגלייך צווישען געדיכט און טריב וואַסער צו וואַסער, וואָס איז לויטער און דין. דאָס איז דערפאַר, ווײַל די שטעט האָבען הויכע בנינים און ענגע גאַסען און דאָס רוב פון דעם, וואָס זייערע איינוואוינער לאָזען איבער זייערע אויסשיידונגען און די אויסשיידונג פון זייערע בהמות מאַכט דאָרט די גאַנצע לופט פול מיט געשטאַנק, טריב און גע־דיכט.

(דאָרט)

* * *

אין שטאָט, אין וועלכער עס זענען נישט פער־האַן פאָלגענדע צעהן זאַכען: טאָר נישט וואוינען קיין תלמיד־חכם. דאָס זענען: אַ דאָקטאָר און אַ אָדער־לאָזער, אַ באָד, אַ בית־הכסא, גוט וואַסער, ווי אַ שטייגער אַ טײַך אָדער אַ קוואַל, אַ בית־הכנסת און אַ קינדער־לעהרער, אַ שרײַבער, אַ צדקה־גבאי, אַ בית־דין און בית־דין־שלעגער.

(הלכות דעות)

דער הייליגער ציל

דער, וואָס פיהרט זיך על־פּי הרפואה, אָבער ער האָט דערבײַ בלויז אין זין, אַז זײַן קערפּער און איברים זאָלען זײַן פאָלקאָם און אַז ער זאָל האָבען ק'נדער, וואָס זאָלען טון פאַר איהם די אַרבייט און זיך פאַר איהם מיהען — דער גייט נישט אויף קיין גוטען וועג. ער זאָל נאָר אין זין האָבען, אַז זײַן גוף דאַרף זײַן פאָלקאָם און שטאַרק, כּדי אַז זײַן זעעל זאָל זײַן אַ גלײַכפערטיגע צו דערקענען גאָט, וואָרום עס איז נישט מעגליך צו פערשטיין און זיך צו פער־פולקאָמען אין קלוגהייטען, ווען מען איז הונגעריג און קראַנק, אָדער ווען איינע פון די איברים טוט וויי.

(הלכות דעות, פרק ג')

דער רבי האט בעזיגט דעם פריץ דורדאנס

פון מנשה אונגער

איינער פון די מערקווירדיגסטע טיפען, וואס דאס חסידות האט ארויסגעגעבען, איז געווען דער רבי ר' לייב שרה'ס, וועמען די חסידישע לעגענדע האט ארומגעוועבט מיט אזוי פיל מעשיות, מופתים און נסים, אז השר גאנצער טיפ איז שוין געווארען כמעט לעגענדע און מען קאן נישט מעהר אפשיידען די ווירקליכקייט פון דער פאנטאזיע. ווארים, וואס האט דער רבי ר' לייב שרה'ס נישט געטון? אמ איז ער געווען א „הוא זה ואינו נראה" (ער זעהט און קיינער זעהט איהם נישט), אמ האט ער „קפיצת הדרך" אויף הונדערטער מיילען ווייט, אמ כאפט ער זיך אריבער צום קייזער יאזעף קיין ווין און שלאגט איהם מכות־רצח ווייל ער גיט ארויס שלעכטע גזירות אויף יודען; אמ טרעפט מען איהם אויף פערשיידענע יארידים וואו ער האנדעלט מיט „י"ש" און אז מען פרעגט איהם, וואו ער האט דעם פראנגפען (י"ש מאכט: יין שרף), ענטפערט ער, אז ער האט געמיינט אנ'אנדער מין י"ש — ירא שמים; און אמ איז ער ביי פריצים אין די הויפען און איז א מליץ יושר פאר די יודען — און קיינער ווייסט נישט וואו ער וואוינט און פון וואס ער לעבט. דאך פיהרט ער זיך ווי א רבי, נאר אנשטאט צו זאגען תורה שבת ביים טיש, רעכענט ער נאר אויס די נעמען פון די פערשידענע פריצים, און ווער עס האט זיך משדך געווען מיט וועמען. חסידים האלטען אז דאס זענען רזין דרזין, כולו סוד.

און ר' לייב שרה'ס, וואס איז געווען א תלמיד פון גרויסען מגיד ר' בער פון מעזריטש, איז תמיד געווען נע־ונד, געוואנדערט פון ארט צו ארט, און אומעטום האט ער זיך דערוואוסט ווי עס געהט די יודען אין די דערפער און אין די סאמע פערוואר־פענסטע ישובים און האט א פריץ געוואלט בע־עולה'ן א יודען, איז שוין ר' לייב שרה'ס געווען ביי איהם אין הויף און האט איהם געשטראפט, צוערשט מיט גוטען און אז עס האט נישט געהאל־פען, האט ער איהם אנגעהויבען אנצוטון אזוינע גרויסע יסורים, אז דער פריץ האט געמוזט פאלגען, וואס דער רבי ר' לייב שרה'ס האט געוואלט.

אבער נישט תמיד האט ר' לייב שרה'ס געוואלט העלפען די יודען אין אנ'עת צרה. געווען פאלען, ווען ער האט געשיקט צו אנדערע רביים, אז זיי זאר־לען העלפען די יודען, און אפטמאל האט ער דעם נצרך אפגעשיקט צו א יודען א נסתר, א למד־וואוו־ניק, וואס קיינער האט נישט געוואוסט פון איהם, נאר דער רבי ר' לייב שרה'ס אליין.

אזוי דערצעהלט די חסידישע לעגענדע, אז איינ־מאל זענען די יודען פון דער שטאט, וואס האט געהערט צום גראף אופינסקי, געווען אין א גרויסער צרה. דער אלטער גראף אופינסקי איז געשטארבען און דער יונגער גראף האט ארויסגעגעבען א בעפעהל, אז מען זאל אלע יודען ארויסטרייבען פון דער שטאט, ווייל די יודען האבען שוין יאהרען

לאנג נישט געצאהלט קיין מס צום פריץ פאר די הייזער, וואס האבען געהערט צו זיין פאטער.

איז אוועק דער ראש־הקהל פון שטאט צו דעם רבין ר' לייב שרה'ס און האט פאר איהם אויסגע־גאסען זיין ביטער הארץ. „שוין הונדערטער יאהרען ווי מיר וואוינען אין דער שטאט, מיר האבען אויס־געבויט אנ'איינענע שוהל, א בית־המדרש און א מקוה, דער בית הקברות איז שוין אלט הונדערטער יאהרען, מיר האבען בסדר געצאהלט צינזען צום פריץ פאר די הייזער, וואס האבען געהערט צו איהם; אבער די לעצטע יאהרען איז די קהלה זעהר פער־ארימט געווארען און מיר האבען נישט געהאט צו צאהלען קיין שטייער. איין כל־זמן דער אלטער פריץ האט געלעבט, האבען מיר זיך געקענט ביי איהם אפבעטען; אבער איצט, אז יענער איז געשטארבען, ווייל דער יונגער פריץ פון גארנישט וויסען, און ער זאגט, אז אויב מיר וועלען נישט בעצאהלען דעם צינז אין משך פון א חודש צייט, וועט ער אונז אלעמען ארויסטרייבען פון שטאט. זענען מיר גע־קומען בעטען ביים הייליגען רבין, ער זאל אונז העלפען, ווייל מיר זענען אין א גאר גרויסער גע־פאהר"....

און דער יחד האט זיך זעהר שטארק צעוויינט.

האט דער רבי ר' לייב שרה'ס אויסגעהערט די רייד פון דעם ראש־הקהל. ער האט זיך זעהר שטארק פערטראכט און דערנאך געענטפערט:

„איך מוז אוועק קיין קירא, זיין און וויען, די יודען זעטען אין א גרויסער צרה; אבער איהר וועט געהאלפען ווערען, איהר זאלט נאר טאן, וואס איך וועל אייך הייסען".

און דער רבי ר' לייב שרה'ס האט מתרה געווען דעם ראש־הקהל, ער זאל אהיימפאהרען און קיינעם נישט אויסזאגען, וואס ער וועט איהם איצט הייסען טון און ער האט איהם אנגעזאגט:

„פאהר אהיים, נעהם מיט א פלעשעל ווייו אויף קידוש און א חלה אויף א המוציא און פאהר אין וואלד אריין, וואס געפינט זיך לעבען דעם דארף לענטשיטשע, דארט זאלסטו געהן אין וואלד אזוי לאנג ביז דו וועסט צוקומען צום טייכעל, וואו עס געפינט זיך א מיהל. פון דארט זאלסטו זיך פער־נעהמען מיט דעם שטעגעל, וואס פערגעהט אין באר־גיגען וואלד און דארט ביים ראנד פון די הויכע בערג געפינט זיך א קליין שטיבעלע. זאלסטו אריינ־געהן אין דעם הייזעלע אריין און דארט איבער'־שבת'ן. דעם יוד, וואס דו וועסט טרעפען אין שטי־בעל, זאלסטו דערצעהלען די גאנצע מעשה, און ער וועט אייך אלעמען העלפען"...

האט זיך דער ראש־הקהל געלאזט אליין געהן אין וואלד אריין. ער איז געגאנגען אויף דעם שטע־געל, אזוי ווי דער רבי ר' לייב שרה'ס האט איהם אויסגעמאלט, ביז ער האט דערזעהען פון דערווייי־טענס שטעהן א קליין הייזעלע. איז דער ראש־הקהל צוגעגאנגען צום שטיבעל און ער האט אנגעקלאפט אין דער טיר. די ערשטע רגע האט קיינער נישט געענטפערט. האט דער ראש־הקהל נאך שטארקער געקלאפט. איז ארויסגעקומען אנ'אלטע יודענע, וועל־כע האט גערעדט א פערגרעפטען יודיש און האט איהם געפרעגט, וואס ער וויל.

„איך וויל דא האלטען ביי אייך שבת", האט דער ראש־הקהל געענטפערט.

„ביי אונז איז נישטא קיין ארט", האט די אלטע יודענע זיך אויף איהם אנגעבייזערט.

„עס איז שוין איצט זעהר שפעט, ערב שבת פארנאכט און איך האב נישט וואו צו געהן. לאזט מיך דא ביי אייך איבער'שבת'ן", האט זיך דער ראש־הקהל ביי איהר געבעטען.

„מיר האבען אליין נישט וואס צו עסען און איהר ווילט נאך ביי אונז שבת האלטען?"

„איך האב מיר מיטגעבראכט עסען אויף די שבת'דיגע סעודות", האט דער ראש־הקהל געענט־פערט.

„איהר מוזט צו־ווארטען ביז מיין מאן וועט קומען פון דער ארבייט, וועט איהר זעהן, צי ער וועט אייך וועלען האבען פאר אנ'אורח".

דער ראש־הקהל האט זיך אוועקגעזעצט איינ־דרויסען ביי א בוים און האט אפגעווארט ביז איהר מאן וועט קומען. ער האט נישט געקאנט גלויבען, אז דאס זאל זיין דאס שטיבעל, וואוהין דער רבי ר' לייב שרה'ס האט איהם געשיקט און ער האט אנ־געהויבען צו חשדען מיט דער אלטער יודענע, געוואלט ביי איהר אויסגעפינען, ווער איהר מאן איז און וואס פאר א בעשעפטיגונג ער האט.

„איהר וועט איהם באלד זעהן", האט די אלטע יודענע אפגעהאקט געענטפערט אויף זייטע פשר־שידענע פראגען און זי איז אוועק צום טייך ברענ־גען וואסער.

אין א פאר מינוט ארום איז אנגעקומען דער אלטער טרעגער מיט א זעקעל אויף די פלייצעס און איז אריינגעגאנגען אין שטוב. ווען ער איז צוריק ארויסגעקומען האט ער געטראפען זיצען ביים בוים דעם ראש־הקהל. ער האט איהם געפרעגט, וואס ער טוט דא און וואוהין ער געהט.

„איך וויל דא ביי אייך האלטען שבת", האט דער ראש־הקהל געזאגט.

„ביי מיר איז נישט פערהאן קיין פלאץ און איך האב אליין נישט וואס צו עסען". האט דער אלטער געענטפערט.

אבער אז דער ראש־הקהל האט איהם אנגעהויבען שטארק צו בעטען און האט איהם געזאגט, אז ער האט מיטגענומען מיט זיך צום עסען, האט דער טרעגער מספים געווען, אז דער פרעמדער אורח זאל ביי איהם בלייבען, נאר בתנאי ער זאל שלאפען אינדרויסען, ווייל און שטיבעל איז נישטא קיין פלאץ פאר איהם.

איז דער ראש־הקהל געבליבען ביי דעם אלטען וואלד־יוד שבת. ער האט געזעהן, אז דער אלטער טרעגער דאווענט קבלת־שבת זעהר שנעל און ביים קידוש־מאכען זאגט ער עברי מיט א סך גרייזען, און דער ראש־הקהל האט זיך קוים געקאנט איינהאלטען פון לאכען. און דערנאך עסט ער שנעל די פיש און דאס פיצעל פלייש, וואס זיין ווייב האט פאר איהם צוגעגרייט, און באלד ווערט ער אנטשלאפען. דער ראש־הקהל וויהער, האט קידוש געמאכט איבער דער ווייז, וואס ער האט מיט זיך מיטגעבראכט, געמאכט א המוציא פון זיין חלה און ער האט נישט געקאנט פערשטעהן נאך וואס דער רבי ר' לייב שרה'ס האט איהם געהייסען אהערגעהן. און ווען וועט ער שוין באגעגענען דא דעם יודען, וואס דארף ראטעווען די גאנצע שטאט? — האט ביי זיך געטראכט. און אזוי ווי ער האט דאס דערזעהן, אז דער אלטער יוד איז שוין איינגעשלאפען, איז ער ארויסגעגאנגען און וואלד אריין און האט זיך געמאכט א געלעגער אונ־טער א בוים, און איז באלד איינגעשלאפען.

אינמיטען דער נאכט האט ער זיך אבער אויפ־געכאפט פון א וואונדערליך שעהן קול, וואס האט זיך ארויסגעטראגען פון דעם קליינעם שטיבעלע. ער האט זיך ארומגעקוקט און דערזעהן, אז א העל ליכט געהט ארויס פון דעם קליינעם שטיבעלע, דאס גאנצע הייזעלע איז איינגעטונקען אין א העל פייער און פון שטיבעל טעהט ארויס א זא שיין, וואס לאזט די פייגעלעך נישט שלאפען, און דער גאנצער וואלד ארום הייזעלע איז איינגעטונקען אין ליכט און דער גאנצער וואלד זינגט שירה. האט דער ראש הקהל פערשטאנען, אז דאס מוז טאקע זיין דער יוד צו וועמען ר' לייב שרה'ס האט איהם געשיקט. האט ער זיך אויפגעהויבען פון געלעגער און איז צוגע־גאנגען צום פענסטער פון שטיבעל האט ער דערזעהן אז דער אלטער טרעגער געהט איצט אנגעטאן אין שעהנע שבת'דיגע מלבושים און ער טאנצט אין־מיטען שטוב זינגענדיג די זמירות: „מעין עולם הבא יום שבת מנוחה"... און ארום איהם לייכט אנ'עמוד אש.... האט זיך דער ראש־הקהל שוין נישט געקאנט איינהאלטען און איז אריין אין שטוב אריין. דער אלטער יוד האט זיך זעהר דערשראקען און האט אויפגעהערט צו טאנצען.

(ווייטער זעה זייט 20).

„ער וואלט עס נישט פערשטאנען..."

ערצעהלונג • נאכן פראנצויזישען • פון ב. פערלמאן

מינא איז געקומען מיט א וויזיט צו איהר ליי־בער, בעסטער חבר'טע קלארא קענט, וואס דער מאן איהרער, נארמאן קענט, איז געשטארבען ערשט מיט צוויי וואכען צוריק.

די צוויי ווייבלעך זענען ביידע געווען כמעט אין דעמזעלבען עלטער, ארום פינף־און־דרייסיג יאהר. מינא איז געווען א הויכע, א גלייכע, מיט א קלוגען אביסעל א קאלטען בליק. קלארא, און איהר שווארי־צער אלמנה־קלייד, האט אויסגעזעהען אזוי דין און צארט. זי איז געווען גאר א שעהן, ברונעט ווייבעל, כמעט מיידעלש אין איהר גראציעזער פיגור, אין איהרע ווייכע, בויגזאמע בעוועגונגען.

מינא איז געזעסען אין א ווייכער שטוהל, א גלייך־בע, נישט אנגעהאלטענדיג זיך אן דעם ווענטעל און האט געזוכט אנ'ערנסט, אפילו א שטרענג געזיכט. די אלמנה פון צוויי וואכען איז געזעסען אקעגען איהר גאנץ מיט א פערשעמטען, שרעקעדיגען בליק פון א קינד, וואס מען האט נאר וואס געהאט גוט אויסגעשטראפט.

— יא, — האט קלארא שטיל אנגעהויבען, — האסט אפשר רעכט צו זיין ברוגז אויף מיר. איך האב אפער גערעכענט, אז איך טו דערמיט קיין שלעכטס נישט.

קלארא האט ארויסגעזאגט די ווערטער מיט אזא נאכגעביגקייט, מיט אזא געבראכענעם טאן, אז מי־נאס הארץ איז קענטיג ווייכער געווארען: זי האט א שמייכעל געטאן און אפילו ארויפגעלייגט איהר האנט אויף קלאראס אקסעל.

— — טו אפער א טראכט, — האט זי געזאגט, — אז אנדערע, א חוץ מיר, האבען דיך אויך געקאנט זעהן. עס איז קוים פערהאן צוויי וואכען, אז דו ביזט אנ'אלמנה און דו האסט גאר קיין מורא נישט צו ווייזען זיך אין א טאקסובקע מיט לעאנען.

— דו ווייסט אפער מיין טייערע, וואס לעאן בעדייט פאר מיר...

— יא, איך ווייס, איך האב מורא, איך בין נישט די איינציגע, וואס ווייס עס. אזעלכע סודות ווערען שנעל פערשפרייט.

— איך האב ליב לעאנען און לעאן האט מיך ליב. אזוי לאנג ווי נארמאן האט געלעבט האבען מיר, פערשטעהסט אליין, נישט געקאנט חתונה האר בען: נארמאן איז געווען א צייגנוטער מאן, אז איך זאל איהם אפזאגט'ען, איצט אבער, ווען אלע שטע־רונגען זענען בעזייטיגט, קאנען מיר טון, וואס אונזער הארץ גלוסט. וואס פאר א שלעכטס טוען מיר? און פארוואס זאל עס דיר אזוי שטארק פערדריסען?

— עס פערדריסט מיר, ווייל איך האב דיך ליב פון מיין גאנצען הארצען, און איך קאן נישט דער־לאזען, אז דו זאלסט קריגען א שלעכטען נאמען ביי מענשען. איך וועל זיין גליקליך, ווען אלע וועלן זיך גוט איינארדענען. איך האב געצייטערט גאנצע דריי יאהר, אז מען וועט זיך דערוויסען פון אייער ליבע.

— איך בין געווען מעהר אויסגעשהיט ווי דו מיינסט, — האט קלארא געשמייכעלט. — איך האב געטון אלץ אין דער וועלט, אז מען זאל נישט האר בען דעם מינדסטען פערדאכט. איך האב איהם נישט געוואלט ווערהטאן. אמת, איך האב איהם מאקע נישט ליב געהאט; מען האט מיר החתונה גע־מאכט מיט איהם געגען מיין ווילען. ער איז אבער געווען אזוי גוט צו מיר, און איך האב געוואוסט, ווי האס אפצושאצען. ער וואלט טויט געקאנט קרי־גען פון קיין אנדער פרוי, ווי שטארק זי וואלט איהם נישט ליב געהאט, אזוי פיל פריינדליכקייט, ווארימ־קייט, צארטקייט, ווי ער האט עס געקריגען פון מיר.

— יא, — האט מינא געזאגט. — איך ווייס, ביסט געווען א גוטע ווייבעל. דערפאר קען מען צו דיר קיין טענות נישט האבען. איהר האט געלעבט שטיל און פיין, אז מ'האט אייך געקאנט מקנא זיין. איך געדענק אפילו ווי איך האב זיך געוואונדערט, ווען דו האסט מיר צום ערשטען מאל פערטרויט דעם סוד וועגען לעאנען. איך האב גארנישט צו לער־אנען. ער איז א וואוילער בחור, איך בין זיכער אין דעם; איך בין אויך זיכער, אז ער האט דיך שטארק ליב. ווערסט אבער נישט האבען קיין פערראכטעל אויף מיר ווען איך וועל דיר זאגען גאנץ אפען, אז ער קומט נישט צו נארמאנען. נארמאן איז געווען א סאלידער, געזעצטער מאן, א מענש מיט א פאזיציע, מיט פעראנטווארטליכקייט. און לעאן איז נישט מעהר ווי א יונגעל.

— עס איז פערהאן אין דעם, מיין טייערע, עפעס אזוינס, וואס דו ווייסט, האב איך מורא, נישט קאר־נען פערשטעהן.

— זאל זיין אזוי, זאל זיין אזוי, — האט מינא ארויסגעזאגט אביסעל אומגעדולדיג. — ווייסט גאנץ גוט, אז די גאנצע געשיכטע איז מיר גלייך פון אנ־הויב נישט געווען געפעלען. איך האב אבער גע־זעהען, אז איך קאן גארנישט מאכען, און כ'האב געשוויגען. איצט איז עס אבער אנדערש. אזוי ווי דו ביזט ערשט די משנ געווארען אנ'אלמנה, מוזטו זיין נאך מעהר אויסגעהיט ווי פריהער. אט האב

איך דיך געטראפען געבעטען אין א טאקסובקע אליין מיט לעאנען. האסטו גארטיש א טראכט געטון ווי שלעכט דאס וואלט זיך געקאנט אויסלאזען פאר דיר?

— יא, — האט קלארא געזאגט. — איך האב געטראכט דערפון. איך בין אפילו געגאנגען נאך ווייטער פון דיר. דו טראכסט נאר דערפון, וואס מענשען וועלען זאגען. איך אפער האב זיך געער־טען מיט לעאנען, ווייל . . . ווייל . . . מיין געוויסען האט מיר געפלאגט . . . . איך האב עס נישט געקאנט טון צוליב נארמאנס אנ־דענק, וואס איז מיר אזוי טייער....

— וואס מיינסטו? איך פערשטעה דיך נישט.

— עס איז גאנץ פשוט. איך גלויב, אז מיין מאן, האט מיך שטארק ליב געהאט. ער איז גע־ווען א פערשלאסענער מענש. ער האט קיין סך נישט גערעדט. איך גלויב אבער איצט, אז ער איז געווען פערליבט אין מיר אהן א קאפ. איך האב עס אר־רייסגעזעהען ווען ער איז געווען קראנק. איך בין, פערשטעהסט זיך, נישט אפגעטרעטען די גאנצע צייט פון זיין בעט. ער האט מיך גארנישט אפגעלאזען פון זיך. ער האט יעדע ווילע געזוכט מיין האנט, און ווען איך האב איהם דערלאנגט מיין האנט, האט ער געשמייכעלט צו מיר מיט א צארטען שמייכעל פון א קראנק קינד. אוך וואג דיר, איך בין געווען אזוי גערירט, אז איך האב שיער נישט געוויינט. איך בין געווארען אומרוהיג, האב דערפיהלט, אז עס איז אפשר טאקע געווען א גרויסע עולה פון מיר, וואס איך האב געזוכט ליבע ערגעץ אנדערש.

— עס טוט מיר הנאה צו הערען פון דיר אזוינע רייד, — האט מינא געזאגט. — עס בעווייזט, אז דו האסט א גוט הארץ. איך האב עס שטענדיג געוואוסט.

— איך האב דערפיהלט, — האט קלארא גער־רעדט ווייטער, — אז דער ארימער נארמאן איז א טייל פון מיר, אז איך בין שולדיג געגען איהם,, און איך האב זיך אפגעזאגט צו טרעפען מיט לער־אנען. נאך מעהר: איך האב גארנישט געהאט קיין פערלאנג הערצו. לעאן האט אוודאי זיך געפיהלט שטארק געשטראפען. ער האט מיר געשריבען אומרו־היגע, פערצווייפעלטע בריוועלעך; האט מיך גערו־פען טאג־טאגט אויפן טעלעפאן. איך האב זיך ארויס געדרעהט פון איהם, האב איהם געענטפערט אומבע־שטימט, אז ער האט גארנישט געוואוסט, וואס

צו טראכטען. דערנאך איז געקומען דער סוף. דער מאל האב איך אוודאי נישט געקאנט טראכטען פון לעאנען. איך בין געווען ארומגערינגעלט מיט מיין מאנס משפחה, מיט מיין משפחה, לעאן און מיך גאר געווען ארויס פון זינען. איך האב ניכער געטראכט פון דעם מענשען, פון דעם ארעמען נאר־מאנען, וואס איז פאר חשר צייט אוועק פון דער וועלט, וואס איך האב ביים לעבען נישט געוואוסט געגנוג ווי אפצושאצען.

— אט אזוינע הארציגע רייד האב איך ליב צו הערען פון דיר, מיין טייערע קלארא.

— אבער לעאן האט מיך אלץ נישט אפגעלאזט. עס איז געווען אריבער א מאנאט, אז מיר האבען זיך נישט געזעהן. עס קען טאקע זיין, אז פאר דער צייט האב איך איהם ווענינער ליב געהאט. ער אבער האט מיך אלץ פערפאלגט מיט זיין ליבע. ער האט גאר אפילו נישט געקענט פערשטעהן, אז איך זאל נישט קענען געפינען פאר איהם קיין מינוט צייט צו טרעפען זיך ערגעץ. זאל זיין ביי איהם, זאל זיין ביי מיר, זאל זיין וואו עס איז. ער האט אוודאי זיך אנגעשטויסען, אז שפעם איז אין מיר פארגעקר מען אנ'ענדערונג. ער איז געווארען פערדרעכטיג, געבעטען האט ער מיר טעלעפאנירט און געפאדערט אז איך זאל זיך מיט איהם טרעפען; זאל עס אפילו זיין דאס לעצטע מאל וואס איך וועל זיך באגעגע־נען מיט איהם, אבער ער וויל הערען פון מיין אייר גענעם מויל, וואס עס איז געשעהן מיט מיר, מיט מיין ליבע.... נו, אין א מינוט פון שוואכקייט האב איך געזאגט „יא". איך האב איהם נישט געקענט אפזאגען. ער האט פשוט געוויינט פאר מיר אויפן טעלעפאן.... ער איז געקומען נאך מיר אין א טאקסוב־קע. מיר זענען ארומגעפאהרען ארום א שעה צייט. ער האט מיך געפרעגט, צי זאלען מיר פאהרען צו איהם. איך האב איהם געזאגט, אז ביי מיר איז בע־קוועמער. מיר זענען געקומען צו מיר אהיים. איך האב די גאנצע צייט זעהר ווייניג גערעדט. איך בין געווען אומרוהיג, עס איז מיר געווען שווער אויפן הארצען. איך האב געפיהלט, אז עס איז נאך געווען צו פריה פאר מיר צו פערברענגען מיט לעאנען אליין אין פיר ווענט....

— איך אויף דיין פלאץ, — האט מינא געזאגט, — וואלט זיך אפגעזאגט צו טרעפען זיך איצט מיט איהם און וואלט איהם ערקלערט, פארוואס.

קלארא האט א שמייכעל געטון, האט א ציה געטון מיט די אקסעל און געזאגט:

— לעאן וואלט עס נישט פערשטאנען. עס זענען פערהאן זאכען, וואס מענער וועלען קיינמאל נישט קענען פערשטעהן.

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

שבת הגדול: איך זאג אייך, פאניע קורצער פרייטאג, ס׳איז א שאד, וואס היטלער איז נישט קיין פרוי.

קורצער פרייטאג: נו, וואס וואלט געווען?

שבת הגדול: וואלט ער חתונה געהאט מיטן ענגלישן קעניג עדוארד דעם 8־טען און עס וואלטען נישט געדארפט פלירטעווען צוויי מאנטפערטווינען!...

א דאנק דער פריסטעראווע

זאגט מיין ווייבעל מייטע:
אז די צוויי גזירות,
פון די ענדעקישע תורות,
אויף בשר וחלב איינם נאך די צווייטע
האבען אין זיך א גרויסע מעלה,
זיי וועלען איהר פערשפארען צו פרעגען ביים רב א שאלה,
יעצט וועט זי זיין נישט מילכיג נישט פליישיג
און פטור אנ׳עסק.

צוליב קאנקורענץ

— פאר וואס לידען נישט די ענדעקעס די יודישע שוחטים?

— ווייל יודישע שחיטה איז זייער ספעציאליטעט.

א. איטקין

קלאג־ליד
פון א לאדזער סוחר

ארבייט מען אנ׳ארטיקעל אויפן ווינטער
און מען ווארט אויף פרעסט און שנייען
קומען גאר היצען אונטער,
כאטש נעהם און בעקעלם איין.

ארבייט מען אנ׳ארטיקעל אויפן זומער
און מען ווארט אויף היצען
קומען אונטער פרעסט און שנייען
אז מען דארף נאר קאלאשען און פעלצען!

און אז נאט גיט שוין דאס אמת׳ע וועטער
און אלעס איז שוין אין גוטען
האסטו נאר א נייע מעלה
מיט א שטרייק אין מיטען.

קאפריזנער

פייטשע׳ס מפל־ה
א מעשה שהיה פון א זאזדראסנע ווייבער

פרוי פייטשע פעפערמינץ ליגט אויף דער קאנאפע און טראכט וועגען איהר מאן, וואוטשעלע, פלוצים עס קומט ארויין דער בריף־טרעגער מיט א בריף. פרוי פייטשע לייענט און עס ווערט איהר פינסטער פאר די אויגען.

„פרוי פעפערמינץ, איהר זעהט נישט, וואס ארום אייך טוט זיך. ווי אייער מאן פערראט אייך אויף א מיאוס׳ען אופן, און מיט וועמען? מיט אייער שכנ׳טע פון צווייטען שטאק. די רעכטע טיר ביי די טרעפען, מיעשקאניע 6!

פרוי פעפערמינץ, לייענענדיג די ווערטער, האט געהאט בעשלאסען צו חלש׳ן, נאר אזוי ווי זי האט נישט געהאט נאך וועמען, ווייל קיינער אויסער איהר איז אין שטוב נישט געווען — האט זי אנ׳איינגעקאכטע נעשלאסען די וואוינונג, און זיך ארויפגעלאזט צו דער נעמינער שכנ׳טע, כדי איהר אייסצודראפען די אויגען, אויסרייסען די קודלעס און איהר אנשפייען אין פיסק אריין.

זי איז ארויף א שטאק העכער און אנגעקלאפט האסטיג און מיט א שרעקליכען כעס.

עס האט געעפענט די טיר א יונגער, שעהנער ברונעטער מאנספערשוין.

— איז אייער פרוי אין דערהיים? — האט זי געפרעגט, כמעט ווי מיט א קוויטש.

דער יונגער, שעהנער ברונעט האט זי אפגעמאסטען פון אויבען ביז אראפ און געענטפערט מיט א פאר שמייכלענדיגע אויגען:

— לוידער נישט.

— אויב אזוי — מוז איך מיט אייך רעדען, מיין הער.

— ביטע, ערלויבט אריין, — האט ער זי איינגעלאדען.

זי איז אריין און ארוים מיט דער באמבע.

— איהר וואלט וויסען, אז אייער פרוי פערראט אייך!

— אזוי? מיט וועמען?

— מיט מיין מאן.

— הם... איז וואס, געעהרטע מאדאם, רעכענט איהר צו טון?

— צו נעהמען נקמה.

— אויף וואס פאר אנ׳אופן?

— דורך אפצאהלען מיט דערזעלבער מטבעה.

— איהר זענט נישט אומגערעכט.... אבער, ווי אזוי רעכענט איהר דאס אויסצופיהרען?

— עס ווענדט זיך אין אייך.... איך מיין.... גלייכצייטיג וואלט איהר דאך אויך גענומען נקמה אין אייער פעררעטערין....

ער האט א ווארף־געטון א שארפען, הונגעריגען בליק אויף דער נקמה־נעהמערין און, ווען זי איז נאך דעם „נקמה־נעהמען" אוועקגעגאנגען און זיך מיט איהם אפגערעדט מארגען ווידער פארטצוזעצען די נקמה — האט זי זיך אפגערופען צום סוף:

— און וואס וועסטו זאגען דיין פרוי?

— דער פרוי? — גארנישט.

— וואס הייסט, גארנישט?

— נו, גארנישט.

— וועסט זי נישט אויסזידלען?

— ניין.

— וועסט זי נישט אויספאטשען? נישט ארויסווארפען?

— ניין.

— אזוי רוהיג וועסטו דאס דורכלאזען?

— יא.

— פארוואס?

— דערפאר, מיין זיסענקע, ווייל.... איך האב נישט קיין ווייב.... איך בין א בחור.

סאקראטעטעס חכמות

מאן: דיינע בעלער מיט די מאדעס ברענגען מיך צום אפגרונט.

ווייב: האסט נישט געפינען קיין אנדער צייט צו קלאגען נאר היינט, אין מיין געבורטסטאג?

מאן: אויף וואס דען זאל איך קלאגען נישט אויף דיין געבורטסטאג?

— וואס ביסטו אזוי סמוטנע?

— מיין יונג־ווייבעל רייסט אין שינד פון מיר ס׳בשר.

— זי איז גערעכט, ווייל זי ריכט זיך אויף א פליישלאזען חודש.

זאגט א סוחר: פון די אלטע שטייערן בין איך אלט און קראנק. און די נייע בעגראבען מיך.

דאס אויספרובירטע מיטעל

ווען מילעכצט צו רעגירען
אין פוילען דעם בעניימען
מוז מען גוט קאנען אויפן
אנטיסעמיטישען פערדעל רייטען.

א. איטקין

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: וואס זאגסטו, טרייטעל, צו דעם איצטיגען שפיל פון ענגלאנד מיטן דייטש?

טרייטעל: איך זאג, אז איין האנד וואשט די צווייטע, נאר „ריין" זענען זיי ביידע נישט.

נישט קיין נייעס

— מיט וואס איז א היינטיגער סוחר גלייך מיט א טאג־צייטונג?

— ביידע ארבייטען און מאכען מיט די זייטען.

— דער חילוק איז נאר:

— ביי דער צייטונג איז אלע טאג דא נייעס און ביים סוחר איז עס נישט קיין נייעס.

א. איטקין

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב — נעק •

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 75 | פרייטאג, דעם 27 מערץ 1936

דער צעבראכענער שארבען

סיים־ספעציאליסטען: ער איז טאקע א קאליקע, אבער מעלקען קען מען איהם נאך...

פאליטיק פון דער וואך

די דייטשען זענען אוועק פון לאַקאַרנאָ מיט גאָר נישט און די לאָקאַרנער מלוכות זענען אויך אוועק פון לאָקאַרנאָ מיט גאָר נישט.

היטלערס מיליטער איז ארויף אויף דער נייטראַלער רהיין־סטרעפע און איז נאָך ביז איצט וויי־טער דאָרט.

פראַנקרייך רעדט וועגן איהר נצחון אין לאָנ־דאָן, נאָר היטלערס מיליטער זיצט דערווייל אין ריינמארשירטען געביט.

ענגלישע פּאָליטיק אָפּגעהאַלטען אַ נצחון אין לאָנדאָן, נאָר היטלערס מיליטער ריהרט זיך נישט פון אָרט.

ריפּענטראָפּ האָט געליטען אַ מפּלה אין לאָנדאָן, און היטלערס מיליטער בעפעסטיגט זיך אין פערנו־מענעם רהיין־געביט.

אזוי זעהען אויס די נצחונות און מפּלות אין דער דיפּלאָמאַטישער וועלט.

די וועלט איז היינט שוין אַ מבין אויף די דיפּ־לאָמאַטישע גענג פון אונזערע דיפּלאָמאַטען. מען ווייסט שוין, נישט צוגלויבען אַ וואָרט. מען ווייסט שוין צו הריטנען דאָס פערקעהרטע פון אַלעם גע־זאָגטען.

מען ווייסט שוין, אַז ווען מען פּילדערט נעגען היטלערן, איז דאָס געמיינט צו דערהאַלטען דעם היטלער־רעזשים.

עס ווערט דאָך קלאָר און בולט פאַר אַלעמען, ווער עס האָט נאָר אָפענע אויגען פאַר די מעשים פון דער וועלט־דיפּלאָמאַטיע, אַז דער גאַנצער מאַראַטאָן מיט דעם היטלעריסטישען מיליטערישען מאַרש, איז געצילט צו דערהאַלטען דעם היטלערים־טישען רעזשים, וואָס ווערט געשטיצט דורך די גרויסע מלוכות.

דער מיליטערישער אַריינמאַרש האָט דאָך גע־שאַפען אַ פולען נצחון פאַר היטלערן ביי די פּאַר־שטעהענדיגע וואַהלען אין דייטשלאַנד.

אזוי זעהען אויס די נצחונות און מפּלות אין לאָנדאָן.

נאָר נאַאיווע גלויבען די רייד פו דער דיפּלאָ־מאַטיע.

איהר גלויבט? — מיר גלויבען נישט.

ווער פון זיי איז משוגע?

אויף דער זיצונג פון דער פעלקער־ליגע

פּאַרזיצער: דער פאָרשטעהער פון דייטשלאַנד וויל אפשר ערקלערען, אַז ער איז אַ משוגענער און אַז אין אַ מאָמענט פון אַ שגעון־אָנפאַל איז ער אַריין אין רהיין־געביט?

פערטרעטער פון דייטשלאַנד: יאָ, איך קען אזוי זאָגען.

פּאַרזיצער: אויב אזוי איז אויסגעצייכענט און אפשר וואָלט דער זעלבער פערטרעטער אין איין וועג זאָגען, אַז ער בערוהיגט זיין טאַט?

פערטרעטער: ניין, הער פּאַרזיצער, דאָס וועל איך באַין אופן נישט זאָגען, אזוי ווייט משוגע בין איך נאָך נישט.

לאָקאַרנאָ און רהיין

צוליב דעם אַריינמאַרש פון דייטשען מיליטער אין דער דעמיליטאַריזירטער סטרעפע טוט זיך אין פראַנקרייך הושך, אין דעם פּאַל, וואָלט פראַנקרייך נישט געדאַרפט קיין פּלאָנ—דין.... דין... דין... נאָר וואָ—וואָל...וואָל... וואָל—„וואָלען", הייסט עס!

גראַף קאָלי.

קאָוואַלעריע און פּיעכאָטע...

יאָ אַ חכם איז מיערדזשינסקי
און געענטפערט ווי אַ בריה...
כ'מיין זיין וואונדערבאַרען משל
מיט פּיעכאָטע, קאָוואַלעריע...

פאַן מיערדזשינסקי, פאַן דורזשינסקי,
ביידע שטאַמען פון איין ראַטע
ביידע געהען זיי געמיינזאַם
קאָוואַלעריע מיט פּיעכאָטע!..

ביידע שטרעבען צו פעריאָגען
אַט די „פינסטערע האָלאָטע"
פאַן מיערדזשינסקי געהט זיך לאַנגזאַם
ווי עס פּאַסט פאַר דער פּיעכאָטע...

* * *

ס'איז די וועלט אַצינד פערקראָכען
אין אַ טיפער זומפּען - בלאָטע

נאָר מען הערט פון אַלע זייטען:
קאָוואַלעריע און פּיעכאָטע!...

פראַנקרייך גלויבט נישט היטלערס
רעדעס
און זיין זיסע שלום - נאָטע
ווייל אין רהיין - געביט - נייטראַלען
איז קאָוואַלעריע און פּיעכאָטע...

ענגלאַנד, העלפען אַביסיניען
וועט נישט שיקען מעהר קיין פלאָטע
ווייל זי האַלט שטאַרק פון איטאַליענס
קאָוואַלעריע און פּיעכאָטע...

איך, גראַף קאָלי, ערב פּסח
לויף אַרום און זוך אַ זלאָטע
כ'האָב אַ ווייב מיט זיבען קינדער
קאָוואַלעריע און פּיעכאָטע...

א דיפּלאָמאַטיש שמועסל

ספּעציעל פאַרן „קונדס"

ווי מ'טיילט מיט דעם „קונדס", איז צווישען דעם מינ. בעק און פלאַנדען פאָרגעקומען אַזאַ געשפּרעך:

פלאַנדען: הער מיניסטער, וועט איהר אונז העל־פען מיליטעריש?

מינ. בעק: זיכער, מיר האָבען דאָך מיט אייך אַנ'אָפּמאַך. מיר וועלען אייך העלפען, נאָר מיט איין בעדינג.

פלאַנדען: וואָס?

מינ. בעק: מיר וועלען שיסען מיט רונדיגע אַרבעס, וואָרים... וואָרים מיר האָבען דאָך מיט „יענע" אויך אַ נישט אַנגריף־פּאַקט...

אַ לופט - הלואה

ווי מ'שמועסט, זאָל די טעג אויסגעשריבען ווע־רען אַ נייע הלואה אויף לופט - פערטיידיגונג.

— אַ הלואה? פון וואַנען וועט מען נעהמען געלד?

— אויך פון דער לופט!....

צום 1-טען אַפּריל

אין די סיים־קרייזען שמועסט מען, אַז דעם 1־טען קומענדיגען חודש, וועט דער סיים פעראורטיי־לען די באָיקאָט - קאַמפּאַניע נעגען יודען.

דערויף זאָגט דער „קונדס":

— דאָס וועט זיין אַ געלונגענער 1־טער אַפּריל־וויץ.

יאַק בידאַ...

נאָכן שמועס מיטן מיניסטער פלאַנדען, האָט מיניסטער בעק געזאָגט אין לאָנדאָן:

„יאַק בידאַ טאָ דאָ בעקאַ"...

דערויף האָט איהם עמיצער געענטפערט:

— מ'זאָגט איצט אַנדערש: „יאַק בידאַ טאָ נאָ וושיראַ"....

דער „זכי דוד"

ווער איז שולדיג?

אַ געשריי, אַ געפּילדער,
אַ סקאַנדאַל אַ ווילדער
אין די קרייזען פון די חסידים
דעפּוטאַט רוק'ס ידידים,
מיט זייערע וואַהל־שטימען,
אויפן דעפּוטאַט־בענקעל אַרויפגענומען,
דעם פּיר־פּיסיגען בעשיצער,
ביי דער שחיטה־גזירה דער פּאַרזיצער,
שרייט נישט רפואי, איהר זייט נישט שולדיג,
הערט מיך אויס, נאָר זייט געדולדיג,
ווען פון אייער זכרון וואָלט זיך נישט אָפּגעמעקען
„מהרסיך ומחרביך ממך יצאו" אַ פּסוק מיט אַ שטעקען
ווען איהר פאָלגט דעם פּסוק'ס גוטע עצה,
וואָלט דער שטעקען נישט געטאַנצט איצט אויף אייער פּלייצע.

א. איטקין

יודענע שמועסען

בין מנחה למעריב

זאָג מיר העניך, דו וואָלסט איצט געוואָלט זיין דער נגוס?

— צו וואָס ערשט דער נגוס? כ'בין אזוי אויך אַ קבצן.

— יאָ, און דאָס האָסטו געהערט, אַז די באָל־שעוויקעס האָבען איצט אַנ'אַרמעע פון $1\frac{1}{2}$ מיל־יאָן זעלנער?

— האַ... האַ... $1\frac{1}{2}$ מיליאָן. אוי וואָלט איך דאָרט איצט געוואָלט זיין...

— וואָס, אַ זעלנער?

— ניין, אַ פּאָדראַטשיק.

זיינע דריי ווערטער

היטלער זאָל ווערען גע'משפּט פאַר איבעררייסען דעם לאָקאַרנאָ פּאַקט.

אין די דיפּלאָמאַטישע קרייזען שמועסט מען, אַז היטלער וועט איצט זאָגען דאָס בעקאַנטע ווער־טעל:

געקומען, געזעהען און געזיגט

פּיניעלע מזיק

גיט לשון

יאַטען, כ'בין שוין וואַטער ציקאַרקיווי'ט. צי'זייסט פּאַוואַוועס? ועציך ענק אַוועק עב אייך ענק פּאַציילן:

דאָריט אין סיים נאַבלט מעדיך אָף ידען. אַז ידען זענע ראַבאַרבאַרן און זיי זענע הומאַניטאַרן, מ'הערט ניש מעיער נאָר זודיק אין זודיק. שטוך קעפּ אָבן זיי וודיק.

נו, ווייסט עך כאָדושביג ווייער סענע די בלאָזנע נאַבלערס? אַלך אַואָכינע פישויבען. וואָעס זענע גיוואָרן דופּיטאַטן מיט ידישע שטימען, ידען אָבן זיך ציריסן דעם יאשטשיק, זענע זאָלן זאַן דופּי־טאַטן. זאָלן נעמע טאָוינ'עס פאַר נאַבלין אָף ידען.

יעך אָב אייך טאַקיש אַ ניקומע אין די ידען, וואָס אָבן באַ די וואַלן צין סיים גישריגן:

— יעילך דעים אין דעים, עיער איז אַ גויעווסרועל! עיער עט פּע—טיידיגן דועס ידישע פּאָליק!

אייך אָב באַליט גיזוגט: שמאָנדאָקיס, מאַכך ענק נישט נאַריש. האָקך ניש קאַ טשייניק, עיער איז פּינקט אַזאַ סענטימיט ווי אַלע סענטימיטן. אַז עיער עט ווערן אַ דופּיטאַט, עט עיער ענק וואַזן אַ פּאַג, אין עט אָביט רעדן וועיגן זאָדיק אין פּשאָדיק.

יעך זעיען זיי, אַז אייך בין גיוועזן גיראַכט, יעך זעיען זיי, אַז די אַלע אַנדירע וואָעס זענען גיוואָרן דופּיטאַטן מיט ידישע שטימען זענע די ראַכטיגע נאַבלער'ס אין סינטימיטן — אַ מיהימע זאָל אָף זיי קומע!

נאָר יאַטן זאָך בישט גיפייגערט, סעט נאָך ניט זאַן אַז אייך זוג מעיגט עך מיער גלייבן, טאָ אָצך מיער אַ גיטן שאָביס אין זאָצך מיער גיזינט.

אַנטיסעמיטיזם

אַמאָל און היינט

עלילת דם,
אין די ברונעמער סם,
איז אין מיטעלאַלטער,
געווען אַ גוטער שפּאַלטער,
צו שפּאַלטען יודישע בייכער,
היינט איז לייכטער און גלייכער
זאָגט די ענדעקישע כתה
צו אַרבייטען מיט אַ נייער שיטה,
ריטואַל - טאָלעראַנץ
איז אַנטיסעמיטיזם מיט אַ גלאַנץ,
שטאָטס עלילת - דם וכדומה
איז ליבער, רחמנות אויף דער בהמה.

א. איטקין

פּאָליטיק אויפן שפּיץ מעסער

פון א. איטקין

פראַנקרייך

היטלערס קלאַפּ מיט דער טיר,
גיט איהר נישט קיין קיין ריהר
זי שרייט: סאַנקציעס, שטראָפען!
נישט גלויבען אין יעקעס בלאָפען,
מ'מוז איהם אַ לעקציע געבען,
ער זאָל עס געדענקען זיין גאַנץ לעבען,
נישט גלוסטען רייטען אויפן מלחמה - פערדעל,
נישט פאָכען מיטן אָנגעשאַרפטען שווערדעל,
די האָר איהם נישט גלעטען,
נישט ערלויבען איהם מיטן גראָבען שטיוועל טרעטען
די צרה איז, וואָס ענגלאַנד איז איינגעשפּאַרט
דערלויבט נישט אויף קיין אָרט
צו סאַנקציעס צו אזעלכע הארטע זאַכען
און מיט אַ קאַלטען גזלן איז דאָך נישט צו מאַכען.
די אומטערשטע שורה
פראַנקרייך איז היינט ווי יענער שלים־מזל מיט
זיין ווייב די ארוחה.
נישט מיט איהר צו לעבען און נישט זיך צו גט'ן
און דערווייל פאָכעט זי מיטן וואָלגער־האָלץ, וויל
איהם דעם קאָפּ פּלעטען
האָפענטליך, וועט בעזייטיגט ווערען די שוואַר־
צע קאַץ,
און צווישען דייטשלאַנד מיט פראַנקרייך וועט
נישט קומען צו „פיץ פּאַץ".

דייטשלאַנד

רבותי, איך זאָג אייך, „בהן שלי" האָט נישט
קיין צער
פון די אַלע מלחמה־אַלאַרמען. ס'איז לא רוכים
ולא יער.
די אַלע שרעקליכע קלאַנגען זענען נישט ווערט
אַ גראָשען,
מלחמה, אַ וועלט פערקעהרען, איז אויסגעשלאָסען
זאָלט איהר מיר געזונד זיין, און בעקלערען מיט
אַ זינען,
וועט איהר זעהן, אַז מיינע דיפּלאָמאַטיעס
„ממקור האמת" זיי דינען
קענט איהר רען מאַכען אַ פייג, ווען ס'פעה־
לען די פינגער?
אזוי קען מען נישט פיהרען קיין מלחמה, ווען
ס'פעהלען די קלינגער
און דאָס איז בעוואוסט, אַז ביי די יעקע
איז כסף בדלפּי
צווייטענס, לויגט נישט פאַר איהם מיט אַ וועלט
זיך איינצורייסען
ער לעכצט דאָך גאָר אַ גוטע הלואה איינבייסען,
דער בעוואָפענונג - געיעג,
פאַרערט זהב וכסף אָהן אַ ברעג,
לכן, וועט ער זיך געווים לאָזען בויגען
און איבערן בענקעל זיך נעבעך לייגען
און אַ 25 - יאָהריגען שלום אונטערשרייבען
און טאַקע אין רהיין־געביט פערבלייבען
און פראַנקרייך וועט מוזען בעשטעהן
ווייל, אַז ענגלאַנד זאָגט „יאָ", וועט קיינער נישט
זאָגען „ניין"!
און פראַנקרייך וועט ביי יעקן עטוואָס אַראָפּרינגן
און די מלחמה־אַלאַרמען וועלען אויפהערען צו
קלינגען

נאָר צי וועט דער שלום אויסהאַלטען 25 יאָהר
דאָס קען איך נישט גאַראַנטירען
דאָס איז שוין אַ פראַגע ווי די צייט וועט פיהרען

ענגלאַנד

מלחמה מוז ווערען אויסגעמיטען,
מיטן דייטש מוז מען דורכקומען מיט ... טען
שוין צייט צו ווערען קליגער,
און געדענקען, אַז פון אַ וועלט־מלחמה ליידען
אי דער בעזיגטער אויך דער זיגער
פערפאַלען, מ'מוז זיך לאָזען בויגען,
נישט מיר איין אויג, און יענעם ביידע אויגען,
אָגב, מוז זיך ענגלאַנד בעוואָפענען מיט אַלע
חוקים, מיט אַלע
מיט אַלע כלים ומכשירים פון „וכל מאמינים".
אַז אַלע זאָלען פאַר איהר האָבען דרך־ארץ,
און דאָס איז טאַקע דער ריכטיגער תירוץ
וואָס יעקע האָט ביי איהר דעם 7־טען חן
און העלפט איהם, ער זאָל בלייבען אין רהיין,
ווייל די ליבע צו יעקען,
איז נאָר, ווייל זי האָט נישט קיין מורא פאַר יעקעס פּסוק, נאָר פאַר זיין שטעקען,

איטאַליען

היטלערס אַריינפאָהר אין רהיין,
האָט ביי איהר געהאַט דעם זיבענטען חן,
איצט האָט זי פאַר סאַנקציעס קיין מורא,
סאַנקציעס איז שוין אַ ביינוועל־סחורה,
איטאַליענס הילף פעהלט צום רומעל
צום גרויסען רהיין־געביט - טומעל
און דאָס איז דאָך אַ דבר ידיעה פאַר אַלע
אַז מ'ברויכט אַ נדן נעהמט מען אויך אַ מיאוסע
כלה
איצט האָט איטאַליען פרייע הענט
וועלכע קענען ווערען פערווענדט
צו ווייזען והער איך „וולאַך" בין
סקילה, שרפה, הרג, חנק מאַכען כדת וכדין.

אַביסיניען

האָט זיך איבערציינט אויף ריכטיג,
ווי ווייט די גוטע הבטחות זענען וויכטיג,
אַ טייוועל געוואָרען פון גוטען מלאך,
פון „וכך היה אומר" ביז „וכך היה מונה" איז
זעהר אַ ווייטער מהלך
זי טרייסט זיך אפילו מיט חלשות,
(איך בין מסופק, צי די רייד האָבען אַ ממשות)
זי זאָגט: אַז אויב אַ פינטעל פון איהר טערי־
טאָריע צו פערנעהמען
האָט זיך דער וולאַך געמוזט קלעמען,
זעקס חדשים אויף קלאָהר,
וועט גאַנץ אַביסיניע צו בעזיגען געדויערן 5 יאָהר
און פאַר דער צייט, וועט זי זיך בעוואָפענען
שטאַרק
און וועט איהם שנעלען גוט אין קאָרק,
דערווייל אַרבייט דאָרט דער לופטפלאָט זעהר
געשיקט
און די שוואַרצע אַביסיניער ווערען דערשטיקט
מיר דיפּלאָמאַטען האָבען עס גוט דערשפּירט,
און דער מלאך־המות ער לאַכט און טריאומפירט.

„די רויבער"

די ערשטע פּיעסע אין רהיין־געביט

דעם „קונדס" טיילט מען מיט, אַז די ערשטע פּיעסע, וואָס איז געשפּילט געוואָרען אין די טעאַטערן נאָך דעם ווי די דייטשען זענען אַריין אין רהיין־געביט, איז געווען די בעקאַנטע טראַגעדיע פון שילערן — „די רויבער".